פרשת **חיי שרה** תשפ"ז לפ"ק | גליון א'תעד, שנה ל'

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן דבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

ואברהם זקן בא בימים

באחת הערים היה בית הקברות שגיל הנפטרים שהיה חקוק על המצבות היה נמוך, על מצבה אחת נחרת שהנפטר היה כבן עשרים שנה, על אחרת נחקק נפטר בן שלושים שנה, וכן הלאה.

פעם הגיע שם איש אחד מארץ נכריה ונכנם לבית הקברות והשתומם למראה עיניו, ועצר את העוברים ושבים ושאלם לפשר הדבר: מדוע נפטרים בעיר זו בני אדם כה צעירים

השיבו לו: במקום זה נוהגים לציין את מידת אריכות הימים של הנפטרים, כלומר, את החיים שהאנשים פעלו בהם פעולות טובות ומילאו את תפקידם בעולם.

אמנם גם בעיר זו חיים האנשים שנים ארוכות אולם שנים אלו אינן נחשבות אלא אם כן עשו בהן מעשים טובים, לימוד תורה וקיום מצוות, ושאר הימים אינם נחשבים כלל.

והנמשל מובן, דהנה בספרי קודש כתבו לפרש מאמה"כ "ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל", דאברהם בא עם כל ימיו, כיון שניצל כל יום, ואף יום אחד מחייו לא הלך לאיבוד, אלא בכל יום ויום עשה ופעל משהו, עד שבאו כולם בחשבון, ולעת זקנה ב"א עם הימי"ם, היינו שלא היה חסר אף יום אחד ממצות ומעש"ט.

קיימת אריכות ימים ושנים וקיימת אריכות שנים בלבד, אריכות שנים שיש בה גם אריכות ימים, כוונתה היא לשנים ארוכות אשר כל הימים שבהן היו מנוצלים, ולכן גם הם נחשבים לארוכים, ועל כגון זה נאמר בפסוק (משלי ט יא) כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים.

לעומת זאת, אדם שימיו מבוזבזים וריקים מתוכן אין לו אריכות ימים, אם הוא הגיע לזקנה, אפשר לומר עליו שזכה לאריכות שנים בלבד.

אצל אברהם אבינו שימיו היו מלאים, נאמרה עליו הכפילות הנזכרת: "ימי שני חיי אברהם אשר חי" שנותיו של אברהם אבינו וימיו היו זהים, הוא ניצל את כל ימיו ושנותיו למען מטרות נעלות.

אשרי האיש אשר הולך בדרכו של אברהם, ובהתקרבו לקץ ימיו ניתן לומר עליו שהוא זקן ושבע ימים, ואינו נחשב כאדם צעיר או כילד שרק מעט מחייו היו מנוצלים למען עבודת ה'.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... ב
תורה ותפילה ..... ג
דבש תפרים - לקיטת תפרים ..... ה
קדוש י"י"ר ..... ז
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ט
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... יא
שבח"י רפאל ..... יב
פינת קרית ..... יד
פשיטא כהלכה ..... טז
הילולא רבא ..... יח
דבר בעתו ..... כה
נועם שפתי ..... כו
פשוטהון פלכים ..... לד

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ וכדו':
אצל הר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

כולל עצי חיים

צדקת

רבי מאיר בעל הנס

מוסדם של רבותינו ק' וצוק"ל לבית

סיגוט • סאטמאר

אלקא דמאיר ענינו

החזקת אנ"ש עניי ארץ ישראל על טהרת הקודש

וְכֻלָּם יִרְאוּ וְיִשְׂמְחוּ וְיָשִׁירוּ עֲלֵינוּ

באותות כבוד העדכה והוקרה, ומתוך לב מלא שמחה ושירה, נשגר ברכת מזלא טבא, אל מול פני מעלת כבוד האי גברא רבא, רב פעלים לתורה ולתעודה במסירות רבה, פאר מקדושים, מרבה צדקה וחסד לכל דורשים ומבקשים, משליך עצמו מנגד לבוא בעזרתינו, נושא בעול במשא הקודש יומם ולילה בהתמסרות רבה ועצומה למען הרמת והחזקת כוללינו, כבוד שמו תפארתו, על ישראל הדרתו, ה"ה

כ"ק הרב הגה"צ

רבי שלום אליעזר טייטלבוים שליט"א

רב קהל יעב לב ד'סאטמאר 15 עוו.

נשיא כוללינו הק' צדקת רבי מאיר בעל הנס

בני הביבי ויקידו של מרן רביה"ק זי"ע מייסר כוללינו

לרגל שמחת נישואי נכדו למזל טוב

הבחור החתן החשוב מו"ם בתוי"ש נ"ו

בן חתנו כבנו הרה"ג

רבי **אברהם מאיר האלבערשטאם** שליט"א

דומ"ץ קהילתינו 18 עוו. ב"פ

עב"ג הכלה החשובה והמהוללה שתחי' בשעטו"מ

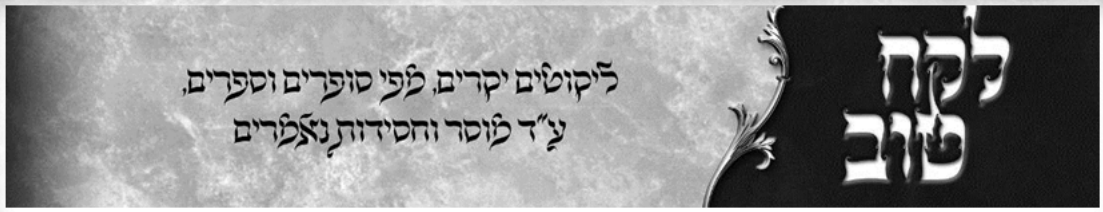
וזאת הברכה, שמשמחה זו יושפע לו רב ברכות ושובע של שמחה, וזכות מעשיו הכבידים למען הפרט והכלל, ילווה אותו על כל צעד ושעל, ואלקא דמאיר יענהו בכל משאלות לבו לטובה, בשכר פעולותיו הטובים לעניי ארה"ק, וזכות קיום רצון קדשו והמשכת דרכו של אביו מרן רביה"ק זי"ע יגן בעדו להתברך בכל מילי דמיטב

החותמים למען שמו בכבוד והערכה

הנהלת הכולל בארה"ק

הנהלת הכולל בארה"ב

רבני ולומדי הכולל

על אף גודל צדקתו היה מתחדש בכל יום וההתחדשות ממשכת חסדים

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. יאמר, כי הכתוב אומר לנו צדקתו של אברהם אבינו ע"ה, שאף שאז היה זקן והלך כבר בכל המדריגות ובכל הבחינות, **עם כל זה בא בימים, שהיתה עבודתו ית"ש דומה עליו בכל יום כחדש,** וזהו: **'בא בימים'**, ע"ד שדרשו חז"ל על פסוק (דברים ה, א) **'אשר אנכי מצוך היום'** שבכל יום יהיו בעיניך כחדשים, ועי"ז היה ממשיך חסדים חדשים בכל פעם, כמ"ש (איכה ג, כג): **'חדשים לבקרים'** בחי' בוקר הוא חסד (זוה"ק ח"ג כב:) מתחדש בכל יום 'ברן יחד כוכבי בוקר' (איכה לח, ז).

זרע קודש

וה' ברך 'את' הטפלים להצדיק, 'בכל' שמתברכים ממילא בכל טוב, כי השכינה הק' עם הצדיק

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. הנה, הצדיק יש שיוכל להרכין עצמו ומטה שכמו לסבול עם בני ישראל הבאים אליו להגביהם ולהאירם, וכמו שמצינו באברהם אע"ה מגייר האנשים ושרה את הנשים. אבל יש ימים אשר תקשה עליו טרדת בני אדם להרכין עצמו אליהם, **רק מחמת שהשכינה עמו תדיר, ממילא נפעל כל עניני בני אדם הנטפלים אל הצדיק.** וזה הפי': **"ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם"** פירוש **הטפל לאברהם** ('את' טפל הוא. סוכה ו.), **כלומר זה שהיה מדבק ומחבר עצמו לאברהם היה מתברך: "בכל" מחמת שהשכינה היה עם אברהם.**

אור לשמים

מעלת ימי הבחרות הוא החמימות, ומעלת ימי הזקנה הוא הדעת, וצריך להיות שניהם משמשים בכל עת

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. הנה כתוב (פר' ברכה) "וכימיך דבאך", ופירש"י ז"ל: 'ימיך' הם ימי הבחרות, 'דבאך' הם ימי הזקנה. כי ימי האדם נחלקים לימי זקנה וימי בחרות, וכל אחד יש לו מעלה וחסרון. בימי הבחרות האדם הוא בכוחו, בזריזות והתלהבות, ואין חוזק כחסידות בתחלתו, אך עם כך גוברות בו מאוד התגברות התאוה ורתיחות הדמים. ובימי הזקנה הוא להיפך, כי רתיחות והתאוות אינן בחוזק, ויש לו דעת שלמה לעבודתו, אך הוא קרוב לתשות ועצלות רח"ל. ולכן צריך אדם לאחוז בשתי הדרכים, שתי בחינות הימים ביחד, דהיינו **שבימי הבחרות ישתמש גם בימי הזקנה, לענין קרירות התאוה והדמים, שתחיה לו דעת שלמה,** ויחדיו יהיו תמים הבחרות והזקנה, וכמו כן **בימי הזקנה יחזק עצמו בכל עוז בהתלהבות בהשתדלות העבודה, ויהיו יחד הזקנה והבחרות ויתחדשו כנשר נעוריו.** וזהו: **"וכימיך דבאך"** שיהא ביחד ילדות ושיבה. וזהו: **"ואברהם זקן בא בימים"**, ימים רומז על ימי הבחרות (כפירש"י על "וכימיך" בנ"ל) ור"ל **שגם בימי הזקנה היתה לו המעלה של הבחרות.** וזהו גם **"ויהיו חיי שרה מאה שנה"** רומז שגם לעת זקנתה היתה **בת ק' ככת כ'**, שהיו לה שתי בחינות "חיים" ביחד. וזהו: **"שני חיי שרה" שתי בחינות של חיים, הזקנה והילדות ביחד.** ועל כך פירש"י ז"ל: **"כולן שוין לטובה"**, שכל ימיה היו שוין, **כי מתחלה היו לה ילדות וזקנה ביחד, ולעת זקנתה היו לה זקנה וילדות ביחד.**

אמרי נועם

אליעזר שינה הסדר כדי שלא יראו את רוח קדשו

ואשאל אותה ואומר בת מי את וגו' **ואשים הנזם על אפה** וגו' פירש"י: "שינה הסדר, שהרי הוא תחלה נתן ואחר כך שאל, אלא שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו ואיך נתת לה ועדיין אינך יודע מי הוא". לכאורה יפלא על אליעזר, שהיה דולה ומשקה מתורת רבו, מי התיר לו לשנות דיבורו מחשש שלא יתפשוהו בדבריו, והלא מצינו בגמרא (סנהדרין צז.) **"החוא מרכנן דאי הוו יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הוי משני בדיבוריה"** כו'. ותו, הלא באמת חפץ ה' הצליח בידו ונתנם לאשר אלה לה, ואם כן למה חשש שיתפשוהו בדבריו, אדרבא יראו וילמדו כי רוח הקודש שרתה עליו. **ונראה, שבאמת מהאי טעמא גופיה שינה הסדר כדי שלא יתפשוהו בדבריו ויחזיקוהו לבעל מופת ובעל רוה"ק, כי דרך הצדיק הוא להיות נחבא אל הכלים.** ולפיכך שינה הסדר ואמר בלבו מוטב אהיה משנה בדיבור ולא אתפרסם לבעל מופת ובעל רוה"ק, ובאמת על שינוי דיבור כזה אמרז"ל (ב"מ נג:) "בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במיליהו במסכת" ופירש"י: "מדת ענוה היא" עיי"ש. וזהו ששבחו חז"ל ואמרו **"יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים" 'יפה שיחתן של עבדי אבות'**, היינו השינוי סדר שהיה משנה דיבורו כדי שלא יתגדל ויתפרסם, הוא יפה **'מתורתן של בנים'** היינו מאותן הלומדים להתגדל ולהתפרסם, כגון בשביל שאקרא רבי וכדומה.

דברי ישראל

עיכוב הגאולה מחמת שאין עובדין לחש"י בהתלהבות

בהפטרה, **והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו** (מלכים-א, א). **"והמלך דוד"** רומז על מלך המשיח (עי' סנהדרין צח:) **"בא בימים"**, היינו, כבר הגיע זמנו לבוא, ומה הטעם שביאתו מתעכבת, על זה אמר: **"ויכסוהו בבגדים"**, היינו, **המצוות שנקראות 'לבושים'** (זהר חדש ח"א רכ"ו), **שאכן מקיימים מצוות, אך "ולא יחם לו", כלומר, שעושים אותן בלא חמימות.**

באהל חמים

[להרה"ק הרבי ר' צבי הירש מרימנוב זי"ע יו"ד כ"ט חשון]

תורה ותפילה

זהרוני אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

ע"י עפק התורה זוכה להכניע החומר והגשמיות, ונעשה לו התורה ערב ומתוק, ונשפע על ידו שפע לישראל

ויברך את הגמלים אל באר המים לעת ערב לעת צאת השואבות, 'ויברך' הוא לשון 'הברכת אילן' שכופף ומשבר עצמו שהוא משבר עצמו על כל גמוליו ומדותיו, והמדרגה הזאת בא לו הכל בשביל **'באר המים'** היא התורה הקדושה שעוסק בתורה לשמה ונעשה כמעין המתגבר הנובע. **'לעת ערב'** פירוש **שהוא מקדש ומטהר עצמו על ידי התורה הקדושה לשמה עד שנעשית אצלו ערוב ומתוק מדבש וכל טעם. 'לעת צאת השואבות' עד שמשפיע השפעות גדולות וטובות רבות לישראל בלי הפסק והשם יזכנו לעבדו באמת ביראה ובאהבה רבה אמן.**

נועם אלימלך

תפילה

צריך להתחזקות ולהתחדשות תמיד לעבודת ה', וצריך שיהיה בשמחה רבה, וגודל הפעולה הנעשית ע"ז, ועוד

ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. איתא במדרש ע"ז הפסוק **ילמדנו רבינו כו', ומה ראו לתקן שלשה תפלות כדי שיוסף אדם בתפלתו** כו' **ולא בתפילה בלבד אלא אף בתורה ואף בכנים.** ונוכל לומר כי פי' הפסוק כך הוא 'ויוסף **אברהם ויקח אש"ה ושמה קטורה'** היינו שאברהם לקח לעצמו לעבדות הש"י, כי 'אשה' רומזת על 'אשה יראת ה" בידוע. **'ושמה קטורה'** היינו שהתקשר עצמו להשי"ת כדאיתא (בזה"ק) **'בחד קטירא אתקטרנא בקוב"ה'** (פי' 'בקשר אחד התקשרתי בהקב"ה'). וע"ז קאמר המדרש ע"ז הפסוק 'ויוסף אברהם' כי **בעבודת השי"ת אין לעמוד על מקום אחד רק יוסף ויחזור ויוסף ובכל תפלה צריכים להוסיף חיות חדש.** ממ"נ אם מתפללין כראוי וכנכון אז בוודאי מוסיף ומוסיף בלי שיעור וערך. **ומי שאינו יכול להתפלל ע"ז האופן צריך בוודאי לראות להתחזק עצמו בקשר אמיץ וחזק ולהתפלל בכל מאמצי כחו ומוחו בכדי להוסיף מה שצריך להוסיף החיות של הקב"ה בזה התפלה כנ"ל.**

ורש"י ז"ל פי' בחומש ב' פירושים על פסוק ושמה קטורה פי' אחד שנאים מעשיה כקטורת, ופי' השני שקשרה פתחה, כי כשאדם מתחיל להתדבק בעבודתו הקדושה מתחילה צריך לראות לפרוש א"ע מכל החיצונים והמקטריגים שהם מעכבין אותו מלהתפלל ומלהלל להקב"ה, **ובמה, בתשובה ובשברון לב מאוד לפני השי"ת ולהתחרט מכל רע שעשה מנעוריו עד היום הזה חרטה גמורה וחלוטה שלא יחזור עוד לאוולתו ואח"כ יראה לקשר עצמו לעלות למעלה למעלה** כמ"ש ובו תדבק הדבק במדותיו, וזה שאנו אומרים בתפלה ב' פעמים קטורת כו', **היינו ההתקשרות למעלה ולא יפרידו ח"ו שום דבר מן הבורא ב"ה, ועיקר התקשרות העולמות הוא ע"י התפלה.**

ומצינו אצל ר' עקיבא **כשהיה מתפלל בצבור היו מתפללל כדרכו כי בתפלה בציבור ממילא נתקנו כל הבחי' וכל העולמות כי תפלה בצבור דבר גדול מאוד שכן כתיב הן אל כביר ולא ימאס וכיון שאינו ממאס אזי הוא נמצא שם, כי כל בי עשרה שכינתא שריא וממילא מתקן הוא בעצמו כל התיקונים שצריך להתתקן.**

"גם בכל תפלה שמתפללין נעשה הולדה, וצריכים להאמין בזה מאד, ואימתי נעשה הולדה כשמתפללים בשמחה", אבל ח"ו כשמתפללים בעצבות רח"ל אינו עושה פירות **אך כשהעיר ה' את רוחו ונפשו להתפלל בשמחה, אזי הוא מעלה כל התפלות הקודמים, וז"ש 'לא בתפלה בלבד אלא אף בכנים' להתפלל בשמחה שנעשה הולדה בתפלה.**

וזהו ויוסף אברהם וכו' היינו שיראה כל איש ישראלי לעסוק בעבודת הש"י ולחוסיף חיות חדש בתוכו בכל עת מתפלה ותורה ובכל דבר שבעולם לא יהיה כוונתו לשום דבר בלתי ה' לבדו כו', וכל מה שהאדם עושה מעש"ט הוא זריעה שנזרע למעלה ועושה פירות ופירי פירות זורע צדקות מצמיח ישועות בורא רפואות אביה"ר.

בית אהרן

מפניני או"ר החיי"ם הקדוש

שני חיי שרה, ולמה שפירשתי שעל ידי סיבת הבשורה עלו לה חייה פחות ממה שהיו, יכוין להודיע משפט החסד אשר ישפוט הקב"ה לידידיו, כי כל צדיק שלא השלים ימיו לסיבה ידועה, לא יגרע ה' מצדיק מה שהיה מרויח אילו חי שניו שלמים וישלים לו שכרו על השנים שלא פעל בהם דבר, כי יאמר אליו אילו הייתי חי תאותי היתה לסגל דבר טוב, והוא אומרו שני חיי שרה כיוון אל השאר שכל שנותיה היו חיים ממנה והאירו מכבודה.

ויען לבן ובתואל ויאמרו מהי יצא הדבר וגו'. ובמדרש מהיכן יצא, מהר המוריה, יי"ל בהקדם דברי הגמי בת היה לאברהם, והקשו בתוסי למי"ד בן נח מותר באחותו, למה לא השיאה ליצחק, ותי בפרשת דרכים כי הלא אברהם אבינו קיים כל התורה לכוי"ע להחמיר, ושמא תאמר כהרמב"ן דדוקא בארץ ישראל שמרו התורה קודם שניתנה, הא יצחק אסור היה לצאת מארץ ישראל משום שהוא עולה תמימה, וזאת כוונת המדרש כי מבנות כנעני אין לו ליקח כי אין ברוך מדבק בארור, רק דהיה יכול לקחת אחותו, והיינו מהיכן יצא, והשיב מהר המוריה יצא ואי אפשר לו לצאת לחוץ לארץ, ובארץ ישראל שומרי התורה הן, לכך ע"כ לא נוכל דבר רע או טוב.

(ישמח משה)

☆

והי ברך את אברהם בכל. יש לפרש עפ"י דברי מוזלחי"ה דמה שאחז"ל אין ברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, היינו שהברכה בבחי' הסתרה תחת הטבע, בבחינת שם שדי וכדומה, אבל ברכה הבא משם הוי"ה שהוא מורה על עשותו נסים נגלים, זהו מצוי אפילו בדבר המדוד והשקול והמנוי על דרך נס נגלה, וזש"ה וימצא בשנה ההוא מאה שערים, ותרגומו מאה בשערוהו, כי הלא ויברכהו הוי"ה דייקא ע"י"ש, וזש"ה והוי"ה ברך את אברהם בכל, כלומר שהיה הברכה מצויה בכל אפי' בדבר המדוד והמנוי, לאשר השיג הברכות מאת הוי"ה, לזה זכה לנס נגלה.

(ויטב לב)

והי ברך את אברהם בכל. ובמדרש מי יעלה בהר הי' זה אברהם ומי יקום וגו' זה אברהם, וצדקה מאלקי ישעו שנאמר והי ברך את אברהם בכל, ויש לפרש בהקדם מ"ש בקדושת יו"ט כי נודע שיש שני מיני נסיונות נסיון העושר ונסיון העוני, והנה אף כי עניות מעביר על דעת קונו, עכ"ז נמנו וגמרו שגדול נסיון העושר מן העוני, ואיתא בספה"ק אשר זה אינו רק בהעשירות הבא מידי מערכות השמים אשר מזליה גרם ליה, אמנם מי שזכה להעשירות בגזירות האומר ועושה לא על פי מזליה ומנהג העולם, זה לא יטה לבו מדרכי הי' כי מאתו לא תצא הרעות, ובלתי ספק אשר הי' הנותן לו כסף וזהב ישמרהו ג"כ שלא יזיק לו לעבודתו, וע"ז נאמר ברכת הי' תעשיר ע"כ, וזש"ה מי יעלה בהר הי' זה אברהם ומי יקום וגו' זה אברהם, כלומר שעמד בנסיונו אף שהיה לו עושר רב ונתקיים במקום קדשו ובמדתו אשר עמד בו ולא הזיק לו נסיון העושר, והטעם הוא כי וצדקה מאלקי ישעו שנאמר והי ברך את אברהם בכל, דכיון שברכתו באה לו מאת הי' ומאתו לא תצא הרעות, וע"ז עמד בנסיון העושר.

(עצי חיים)

☆

שני חיי שרה. ופירש"י כולן שוין לטובה, וי"ל לפי מ"ש בחובת הלבבות שע"כ נתן הקב"ה התורה לעמו ולא הניח אותם על דרך המחקר שישיגו בעצמם הדברים הטובים, כי הקב"ה רצה לזכות את ישראל שיהיו כל ימיהם שלימים, כי בדרך המחקר אינו מקיים המצות עד שישיג בשכלו, ונמצא שכל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

רבינו קרא לפני השליח בענין השידוך פרשת אליעזר

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. בשב"ק פרשת חיי שרה שנת תרצ"ז הי' משובתי שבת בעיר סאטמאר מו"ה יעקב צבי פר"מ שו"ב הי"ד מטארנא, וקראו אותו לתורה, ורבינו זי"ע קרא לפניו כל הפרשה של אליעזר עבד אברהם שהלך ליקח אשה ליצחק בהתעוררות גדול, כן הי' אצל רבינו זי"ע הכל בכוונה מיוחדת, והנה העולם לא ידעו על מה ירמזון הדברים, אבל אנחנו ידענו זאת מבית אבינו. וביום הראשון בבוקר, שם לדרך פעמיו אודות זיווג רבינו זי"ע ביחד עם הרבנית מרת רויזא ע"ה בתו היחידה של רבינו זי"ע, ובאותה י"ג לחודש אלול היתה החתונה עם הרבנית ע"ה.

תמר יפרה (אות ל"א)

ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים

סיפר מרן רבינו הק' בעל **דברי יואל** זי"ע דבר פלא מאביו הק' מרן **הקדושת יו"ט** זי"ע, שבשנות ילדותו בעת שלמד בחדר והגיע לפרשת חיי שרה, שמסופר שם מאליעזר עבד אברהם שבא לבית רבקה עם הגמלים, רצה מאוד לידע איך נראין "**הגמלים**", כי בכל גלילות סיגעט לא נמצאו גמלים בכלל, ולא ידעו איך הם נראים, בהגיע רבינו לביתו, אמר לאביו הק' שרצונו עז לראות את החיה וגמל שמה, ולפלא שתיכף ומיד אמר לו אביו שיבוא עמו להסתכל החוצה מבעד לחלון, והראה לו בחוץ מחנה שלימה של גמלים, ואמר לו "**עכשיו תידע כבר איך הם נראים**", ויהי לפלא.

אותם השנים שעוסק בהחקירה קודם שיבוא לדעת הדברים הנרצים הוא חי בלי מצות, ע"כ צוה הקב"ה תורתו לעם ישראל שגם בנעוריהם קודם שיגיעו לזך השכל ולהבין ע"י חקירה הדברים הנרצים שיעשו רצון קונם ע"כ, ולכן כפלה התורה שני חיי שרה אחר שכבר נאמר מאה ועשרים וגו' לרמוז שכולם שוין לטובה, פי' ששרה אמנו עשתה רצונו של מקום ע"פ דרך אמונה ולא ע"י המחקר, וממילא היו כולן שוין לטובה, כי בימי נעוריה קודם שהשיגה ע"פ דרך החקירה, ג"כ קיימה המצוות בשלימות, וז"ש יודע הי' ימי תמימים, דתמים נקרא מי שעושה המצות בתמימות בלי חקירה כמו שפירש"י עה"פ תמים תהיה עם ה'א, התחלך עמו בתמימות ותצפה לו, ואל תחקור אחר העתידות, וכיון ששרה אמינו עשתה רצון הבורא באמונה ע"כ מסמיך לכאן הכתוב יודע הי' ימי תמימים.

(יד יקותיאל)

☆

שני חיי שרה. ופירש"י כולן שוין לטובה, ונראה עפ"י הישמח משה לפרש המדרש חביב קרבנו של אהרן לפני הקב"ה כקרבנו של נשיאים, כי באמת אין לך אדם מישראל שאין לו שעה שחושק לעשות רצון קונו ונותן לב לשוב, אלא שאין חסידות כחסידות בתחלתו, ואחר שעה נתקרר וחוזר לקדמותו, אבל הבני עליה אצלם כל שעה ושעה כראשונה, שבכל עת נדמה לו כאילו מעתה מתחיל לעבוד להשי"ת, ואין אצלו אמצע וסוף רק תמיד התחלה, והנה קרבן הנשיאים שהיתה לחנוכת הבית בודאי היה בהתלהבות גדול בראותם כבוד הי מלא את המשכן והיה חנוכה ראשונה, ובודאי היה חביב מאד לפני הקב"ה, וע"ז אמר במדרש כי גם קרבן אהרן שהיה בכל יום פעמיים, חביב לפני השי"ת כקרבן נשיאים, שכן דרך בני עליה כל שעה ושעה אצלם כשעה ראשונה ע"כ, וזה שדרש רש"י ואמר שני חיי שרה כולן שויין לטובה, ללמדינו שבכל שנות חיי שרה אמנו עבדה עבודתה באותה התלהבות כמו בשעה ראשונה, וכל השנים כולן שוין לטובה.

(ברך משה)

☆

אחותינו את היי לאלפי רבבה. ואפשר לפרש לפי מה שחקרו המפרשים היכי הוי מצי אליעזר להיות שליח לקדש רבקה, הא אין עבד יכול לקדש את האשה, וכתב בשו"ת תירוש ויצהר לחדש דאברהם שיחרר את אליעזר קודם ששלחו לקדש את רבקה ולא הוי שליח ע"כ, ולכאורה קשה האיך שיחרר אברהם את עבדו, הא איכא עשה דלעולם בהם תעבודו, וי"ל עפי"ד הגמי שרה כיון דרבים קאתי מינה כרבים דמי, הכי נמי רבקה כיון דרבים קאתי מינה כרבים דמי, וזה דוחה מ"ע דלעולם בהם תעבודו משום דהוי מצוה דרבים וכמבואר במסי גיטין, ולכן היה יכול אברהם לעבור אעשה ולשחרר עבדו, וע"כ צ"ל דשפיר קידש אליעזר את רבקה כיון דשחררו אברהם אבינו ועבר אעשה כיון דרבים קאתי מינה, ועל כן אמרו אחותינו את היי לאלפי"י רבב"ה שרבים קאתי מינה וכרבים דמי, ולכן שפיר היה יכול אברהם לשחרר את אליעזר משום מצוה דרבים שאני.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות"ה ק' עצי התמרים

מתוך שיחת קודש שהתקיימה בין כ"ק מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע ובין כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן זי"ע בשנת תשכ"ח לפ"ק

כ"ק אדמו"ר מתו"א זללה"ה אמר: דער ייטב לב ברעגט, אז דאס וואס אברהם אבינו האט מתפלל געווען אויב עס וועט זיין עשרה צדיקים, דאס האט ער מתפלל געווען אויף אלע דורות, אז עשרה צדיקים זאלן מגין זיין, כו'.

וענה לו מרן רביה"ק זללה"ה: דאס שטייט נאך פריער דער פשט, חלילה לך מעשות כדכר הזה. עס האט פשוט גארנישט קיין אנדערן פשט. בדברי חכמינו ז"ל איתא (בפרש"י שם) חלילה לך לעולם הזה, ולעולם הבא, וואס עפעס לעולם הבא? לעולם הבא וועלען נישט זיין קיין רשעים!. עוד איתא חלילה לא הוא ולא כיוצא בו, וואס איז דער 'כיוצא בו'?, זעט מען אז די תפילות זענען געגאנגען אויף ווייטער.

דער ייטב לב טייטשט נאר צו דעם קישור אין פסוק, המכסה אני מאברהם אשר אני עושה, ואברהם היו יהיה לגוי גדול (בראשית יח- יח) המכסה אני מאברהם איי, ער וועט דאך גארנישט אויפטאן?, אבער ואברהם היו יהיה לגוי גדול, ער וועט דארפען די תפילה שפעטער, פאר אידען'ס וועגען וועט מען ברויכען די תפילה.

איך האב אמאל געזאגט נאך מער, דער אר"י הקדוש זאגט דאך אז די אנשי סדום זענען מגולגל געווארען נאכאמאל. קודם זענען זיי געווען אין דור המבול, אין דור הפלגה, און דערנאך פון די יוצאי מצרים, און פון דעם זענען ארויסגעקומען, זענען נצטרף געווארען די ששים רבוא וואס האבען מקבל געווען די תורה. קומט דאס אויס, אז די גאנצע אנשי סדום, זיי זענען געווארען זרע אברהם. פון דעם גלגול זענען זיי נתגלגל געווארען אין די יוצאי מצרים. ואברהם היו יהיה לגוי גדול, מיט די אליין, פון די וועט ער ווערען א גוי גדול. מוז ער דאך וויסען וואס עס טוט זיך מיט זיי, ברויך ער מתפלל זיין אויף זיי. האט אברהם מתפלל געווען טאקע אויף אידען. ווייל דאס זענען דאך געווען די זעלבע מענטשען. ומיושב בזה גם המדרש חלילה לך לעולם הזה ולעולם הבא. שיחת קודש

(שיחה ב', אות ט')

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. פירש"י לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ' לחטא. לכאורה מאי שנא שרה שהודיע הכתוב לדקדק בשעת פטירתה, מה שלא מצינו כן אצל שאר צדיקים. וגראה דהנה (מדרש): אברהם כהן גדול היה; ולכאורה היאך הותר לו לטמא ולעסוק בקבורת שרה, והלא כהן גדול אסור לטמא אף לאמו. ומפשר דקבורי צדיקים אינם מטמאין. ועל כן רמזה התורה דוקא אצל שרה בשעת פטירתה שהיתה **בת ק' כבת כ' לחטא**, להורות דמשום הכי הותר לאברהם לטמא עצמו בקבורת שרה, כיון שהיתה צדיקת הרי לא טימאה כלל במותה.

(דברי יואל)

ויהיו חיי שרה. במדרש רבי עקיבא היה יושב ודורש והלימוד מתנגש, דיקש לעורבי אמר: מה לחמה אסמר שתמלוך על קכ"ז מדינה, אלא תבא אסמר שהיתה בת מאה של שרה שחיתה קכ"ז שנים, ותמלוך על קכ"ז מדינות.

אם ישנים יותר מצחין נשמין, טועמים טעמא דמותא, ודוד המלך היה מצער השיעור של הלילה עד חצות, כדי שיתקיים בחיים, ולא ישלוט עליו טעם המות (זוה"ק ויגש רז). גראה שגם שרה לכתיב בה **ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים**, היתה בבחינה זו שלא ישנה יותר מצחין נשמין, ועל ידי זה מצאנה שחיתה כל הקכ"ז שנה בשלימות. ועל כן **כשרמה שהלימור מתנגש, דיקש לעורבי** דזה שיוכיחם גודל התועלת בזה שחיים ישנים, וזהו **מה לחמה אסמר שתמלוך על קכ"ז מדינה, אלא תבא אסמר שהיתה בת מאה של שרה שחיתה קכ"ז**, ומזה נמצא שלא ישנה יותר מצחין נשמין, ולכן קבלה שכרה על כל הקכ"ז שנה שאסמר **תמלוך על קכ"ז מדינות.**

(תשי"ח)

פעם כשיבן **המר"י** רצו שצפתותיו מרחצין, ואחר שהקין אמר: "מה שהשיג אז בעת הבניה, היה צריך לזה כמה שנים לחזור עליהם בהקין" (שבחי המר"י ו).

והוא מפני שצדיקים גם כשחיים עומדין תיקונים גדולים, ובודאי נקראים בזה חיים אף בעת שיחתם, דאמרו (ירושלמי ברכות ג): צדיקים אף במיתתן קרויים חיים; שעל ידי עבודתם הנשגבה בחייהם זוכים שאפילו אחרי מיתתם נקראים חיים, וכל שכן בחייהם בעת הבניה שהיא רק אחד מס' במיתה שנקראין בודאי חיים, אבל אין כל מומע סביל דע, ואין ללמוד מזה לשאר בני אדם. ולכן **דיקש רבי עקיבא לעורבי** בזה, ואמר **מה לחמה אסמר שתמלוך על קכ"ז מדינה, אלא תבא אסמר שהיתה בת מאה של שרה שחיתה קכ"ז**, דשרה היתה גם בחיותה זו שפעלה הרבה תיקונים בעת שיחתה, לכן גם הבניה היתה נחשבת לחיי שנותיה, אבל אצל שאר בני אדם הבניה הוא לחסרון.

(תשי"ח)

כל מה שיהנה אדם בעולם הזה, לא יכוין להנאתו אלא לעבודת ה', כגון כשהולך ליטול יכוין שעל ידי זה יוכל להמשיך עבודתו לה', ומי שמדות הללו מצויות בו נמצא עובד את ה' כל ימיו (טור אורח חיים רלא). והוא מפני דהכנה למצוה נחשב גם כן למצוה ממש. ולכן **דיקש רבי עקיבא לעורבי** בזה, ואמר **מה לחמה וגו'**, דבודאי לא היתה שרה יכולה רק בעת ההכרח הגדול, וגם אז רק בבחינת שמוכל להמשיך בעבודת ה', ומשום הכי נחשב **ויהיו 'חיי' שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים**, שלפי הבניה נחשבת לבחינת חי, אבל לא כאשר ישנים בחלמא עסק התורה, שהוא היה עומד בחלמא הדרשה, כמה מגונה הוא.

(תשי"ח)

ויהיו חיי שרה. במדרש הלא לכתיב (תהלים ג): יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה, כשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימים.

העובדים את ה' מנעוריהם, ומוסיפין בכל יום לעלות ממדריגה למדריגה, נמצא בבחינה הזקנה עובדים במדריגה מעולה יותר על שהיו בשני נעוריהם, ותמיד מתחרטים על שלא עבדו כן בנעוריהם, ומה כן בודאי נחשב לפני ה' כשהיו עבדו בכל שנותיהם כמו

ימי הזקנה, לפי העונות נהפכים לזכויות על ידי תשובה מהכה (יומא פו:). ולכאורה לפ הצדיקים שהעבירו עונותיהם בשלימות, מכל מקום עונותיהם אינם בשלימות הרעוי, כי יש גם מה שני העוברים. זה ממר **כסם שהם תמימים**, נתנו שלימות ממש שהם השלימו עצמם בכל עבודתם עד ימי הזקנה, **כך עונותיהם תמימים** שלא נחסר להם מכל עונותיהם, לפי עונותיהם של ימי העוברים נחשבים לפני ה' כמו ימי הזקנה.

(דברי יואל)

לא ישוו ערך שלימות ימי העוברים, לשלימות ימי הזקנה שהיא מעולה הרבה, ממנ לפי שימי העוברים הם יסוד הבנין, ושלימותן תלוי שלימות ימי הזקנה, על כן הם שוין בערכם. וזהו **ומברהם זקן בא בימים**, שבשלימות הזקנה בא לו על ידי הימים של כל ימי חייו, ועל כן כשכר השיג שלימותו בזקנותו, **בא בימים** בשלימותן להיות שוה כמוך. וזהו **כסם שהם תמימים, כך עונותיהם תמימים** שגון עונותיהם בשלימותן.

(דברי יואל)

צדיקים ממיתים גם בעת שיחתם עובדים את ה' ומתקנים תיקונים נפלאים, וגם אז נקראים חיים, כדאמרו (ירושלמי ברכות ג): שאפילו בשיחתם נקראו חיים; ומכל שכן בחייהם בעת שיחתם שהיא רק אחד מס' בשיחה, וכמובא **מהר"י** (שבחי האר"י ו) שפעם כשיצן רבו משפמותיו מרחצין, ואמר שהקין אמר: "מה שהשיג אז בעת השיחה, היה צריך לזה כמה שנים לחזור עליהם בהקין"; וזהו **יודע ה' ימי תמימים** כשם שימיהם תמימים, **כך עונותיהם תמימים**, לרצות גם עת שיחתם.

(דברי יואל)

לפי הפשטות אי אפשר לומר להשלים עצמו רק בעודו בחיים, אבל הצדיקים **כשם שהם תמימים** שהשלימו עצמם בחייהם חיותם, **כך עונותיהם** שגן דבוקה עצמן הם **תמימים**, ועיקוסף שלימותם ומשבים כשחייהם ימתנו, על ידי שמזכירין מעשיהם הטובים ולומדים מדרכי עבודתם, כדכתב **ק"ז היעמת משה** (הפטרת תולדות) **כשם** שפר אחד: כשאומר דבר בשם אומרו שפמותיו דובבות, ועל ידי זה מעורר חיות להצדיק, ומשב להדור להגין בזכותו עליהם.

(דברי יואל)

אין מוזן בחסידות כשחלתה, ואין לך אדם בישראל שאין לו שעה שאומר לעשות רצון קונו, רק אחר עבור שעה שתקרר ומוזר לקדמותו, אבל הניי עליה כל שעה ושעה כשעה ראשונה, שבכל עת נדמה לו שעתה מתחיל לעבוד את ה', ואין גללו חוצץ וסוף רק תמיד התחלה (ישמח משה פרשתנו). וזהו **שני חיי שרה כולן שוין לטובה**, שבכל ימי חייה הוסיפה בהתלהבותה בעבודתה, ולא נתקררה דעתה בשנים, **וכשם שהם תמימים, כך עונותיהם תמימים**, בחותה התלהבות שהיה לה בתחלה.

(דברי יואל)

שני חיי שרה. ופרש"י כולן שוין לטובה. עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפיס לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם וקבל שכר כולם (אבות ה). ופירשו (מפרשים): לפי שהגין בזכותו עליהם לעכב את הפורענויות הרעות לבוא עליהם, לכן קיבל אברהם גם שכר הדורות שקדמוהו; לפי זה יתכן שאברהם הגין על כל הדורות שלפניו ולאחריו, ובודאי רצוי שיקבל שכר עליהם, וכמו כן שרה אמנו שהיתה מסייעת לאברהם, וגם מצד עצמה לדקתה גדולה מאוד, בודאי שגם שרה קבלה שכר מכל הדורות, שגם זכותה הגינה על כל הדורות. וזהו **שני חיי שרה**, כל השנה חלפים שנה של קיום העולם היו **כולן שוין לטובה**, ועל כולן קבלה שכר.

(דברי יואל)

שני חיי שרה. ופרש"י כולן שוין לטובה. כל מי שאמר את השנת בתיקונה, מעלין עליו כאילו אמר את כל השנות מיום שברא ה' עולמו עד שיחיו המתים, שנאמר (שמות לא): ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם (ילקוט משלי שלח). **ק"ז נתפלה למשה** (תהלים ה) כתב: ה' היו משה שכר להצדיק כפי המעשה, רק כפי רצונו, שהוא הרבה יותר מהמעשה, שרצון הצדיק לעבוד את ה' בלתי תכלית, וכמו כן מקבל שכר בלי תכלית, כאילו עבד את ה' עד סוף כל הדורות; נמצא לכיון שרצון הצדיק לעבוד את ה' בלתי תכלית, שהוא מבריאת העולם עד תחיית המתים, על ידי זה מקבל שכר ומשב לפני ה' כאילו עבד כן. וזהו **שני חיי שרה כולן שוין לטובה**, כל השנים מבריאת העולם עד תחיית המתים, שמקבלת שכר על כולם.

(תשיט)

סיפורי צדיקים, בגיאור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה לפיקים

ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר

מעשה שהיה וגביר אחד נפטר בכפר הסמוך לפרעשבורג, ורצו היורשים שיקברו את אביהם - שלא היה בר הכי – באותה שורה בה מנוחתו כבוד של הגה"ק ר' משולם איגרא זי"ע, ביקשו אנשי החברה קדישא הון רב עבור אחוזת הקבר, סכום שלא היה ברצון המשפחה לשלמו, נמנו וגמרו לבוא אל החתם סופר זי"ע ולערוך בפניו טענותיהם, וככל היוצא מפיו יעשו, שמע החת"ס טענותיהם ואמר: מצינו בדברי חז"ל שאמרו "איש רע עין" (משלי כ"ח, כ"ב) זה עפרון, שלקח מאברהם עבור המערה ארבע מאות שקל כסף, ולכאורה יותר היה ראוי לתואר זה עשו הרשע, שנטל מיעקב כל הכסף והזהב שהביא מבית לבן עבור חלקו במערה, אך באמת ראוי ונכון הוא תואר זה לעפרון, כי בשעה שמכר את המערה לאברהם לא ידע כל חשיבותה, כי לא ידע מי טמון בה, ואם לקח סכום עצום כזה עבורה, הרי הוא "רע עין", לא כן עשו שידע גם ידע מי הם הטמונים הקדושים אשר בארץ המה, וכל כסף וזהב לא ישוו בה... סיים החת"ס: דעו, כי אם רוצים להקבר בשורה אחת עם צדיקים צריכים לשלם עבורה בכסף מלא.

יפה שיחתן של עבדי אבות

עובדא ידענא דפעם ישב הגה"ק בעל קדושת ציון מבאבוב זי"ע הי"ד בשולחנו הטהור בשב"ק פר' חיי שרה, ועל ידו ישב ר' רפאל ע"ה שהיה המשמש בקודש אצל הגה"ק מצאנז זי"ע, ושח על ענינים וסיפורים מהדברי חיים, והגה"ק מבאבוב הקשיב ושתה בצמא את דבריו, ושאל ודרש על כל קוץ ותג בפרטי הדברים, והנה אחד הרבנים המסובין גחין לחיש ליה לאזני היושב בצדו לאמר: "איננו יודע מדוע רבינו להוט כל כך אחר שיחות רפאל, וטפי הייתי נהנה אילו היה רבינו אומר דברי תורה לפנינו" הגה"ק מבאבוב שהיה מחונן בהרגש קולט נפלא פנה תיכף אל הרב ושאל: "הגידו נא לי מה אמרתם", וידום הרב, הפציר בו הרה"ק עד שהודה ולא בוש, "אמרתי כי טפי הייתי נהנה אילו היה רבינו אומר תורה", ענה הגה"ק מבאבוב: "שכחתם רש"י מפורשת בפרשתינו", הרהר הרב ושאל, "איזה רש"י", השיב לו הגה"ק מבאבוב: "על הפסוק ואבוא היום אל העין מביא רש"י, א"ר אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, ורפאל עבדו של אבי זקני מצאנז הוא", כששמע הרב זאת הפטיר ואמר: עכשיו כבר זכיתי לשמוע תרויהו הן שיחתן של עבדי אבות והן תורתן של בנים.

ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב

בשב"ק פר' חיי שרה שנת תרע"ט, עת מלחמת העולם הראשונה כששהה הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע בראצפערט, נאלץ הרה"ק להפסיק באמצע ולסיים עריכת השולחן הטהור אשר לפני ה' בעת רעוא דרעווין, אחר שכבר פתח פה קדשו לומר דברי תורה על הפסוק "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב", ופתאום נשמעו קולות זעקה מהרחוב, ונאמר להרה"ק שחיילים מסתובבים ברחוב ומכים עוברי אורח, וסיים אז בחפזה בהפטירו בלשונו הק': "ויצא יצחק לשוח בשדה" לשפוך שיח לפני הקב"ה, "לפנות ערב" שהערב היינו חשכת הגלות כבר יפנה מאתנו, "וירא והנה גמלים באים" שהגאולה בא תבוא בזכות גמילות חסדים שבני ישראל עושים ביניהם.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

רקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת. שמעתי על דרך צחות, על פי מעשה שהיה אצל החת"ס זצ"ל, שבעל הבית אחד בא בקובלנא על בחור א' ואמר עליו שהוא בחור בלא חי"ת (היינו 'בור' עם הארץ), והשיב לו החתם סופר ז"ל הנה אם הבחור הוא בלא ח' אין זה חיזק כל כך רק נשאר 'בור', אבל אם הבעה"ב שצריך להיות ממחזיקי תורה הוא מחזיק בלא חי"ת אז הוא 'מזיק' ויש בו חיזק יותר. וזה שאמר 'ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ' וקשה איך השתחוה לעם הארץ, ועל זה אמר לבני חי"ת, לעם הארץ שהם מחזיקים עם חי"ת, להם ראוי להשתחוות ולחלוק להם כבוד, שכן התוה"ק הקדימה זבולון ליששכר, וא"ש.

ילקוט הגרשוני

נתתי ככף השדה קח ממני. פירש"י הלואי נתתי לך כבר. וראיתי בשם הג"מ שמואל זאב אבד"ק באיום ע"ד ההלצה, כי עפרון אמר ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה הוא. יש לומר שרמז לו בזה הסימן כי אות אמצעי של אברהם הוא 'ר' ואות אמצעי של עפרון ג"כ 'ר' והם יחד ארבע מאות, וזה שאמר ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך. כי כן מרמזין אמצע אות של שמי ושל שמך, ולכך אמר אברהם אבינו הלואי שנתתי לך כבר מזמן קודם בעת שעדיין היה שמו אברם ואז לא היית יכול לרמוז כן, והייתי ניצל מרמיזתך וגזלנותך.

דעת זקנים

ישמח מש"ה במתנת חלקו

באותות הוקרה וחיבה, נשגר ברכה מרובה, קדם מע"כ ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, ידיד נאמן ותומך נלהב לטובת מוסדותינו המעטירה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנהורא נפישא, ובמיוחד הוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו וקהילתינו הקדושה, במידה מרובה וגדושה, שמו הטוב משבחים ומהללים, לתורה ולתעודה מרבה פעלים, איש חמודות רב תבונים, מקבל את כל אדם בסבר פנים

הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר

פינחס משה לאנדא

הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בבארא פארק יע"א

מגדולי תומכי מוסדותינו הק'

לרגל אירוסי בתו תחי' למזל טוב בשעטו"מ

עב"ג החתן החשוב המופלג בתוי"ש הי"ו

בן מחו' הנכבד והמפואר, מוכתר בכל תואר

מוה"ר **ישראל אהרן מיטטעלמאן** הי"ו

אב"י בבארא פארק יע"א

יה"ר שיזכה לראות ולרוות מכל יוצ"ח תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בכל ברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסידי התודה והברכה

יחזקאל דאטטער

בשם הנהלת המוסדות פה בני ברק יצ"ו

ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה. במדרש איתא (ב"ר נ"ח ה') מהיכן בא מהר המוריה, וצריך ביאור, ונראה על פי מה דאיתא בגמרא (תענית כ:) ג' ימים לבכי וז' ימים להספד, עוד איתא בגמרא (ברכות כו.) **טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים, הראשון לחיוב תפלת ערבית והשניה לתשלומין למנחה, והנה מזמן מיתת שרה עד שבא אברהם להספיד הם ג' ימים שהמרחק מהר המוריה עד ביתו של אברהם היה הליכה של ג' שנים כדכתיב "ויהי ביום השלישי וירא את המקום מרחק", נמצא שכאשר בא אברהם אז כבר עברו ימי הבכי והיה ההספד לחיוב והבכי לתשלומין,** וז"ש "ויבא אברהם" מהיכן בא מהר המוריה **שהוא מהלך ג' ימים כמנין ימי הבכי, לפיכך קאמר מקודם "לספוד לשרה" ורק אח"כ "ולבכותה" לתשלומין.**

(אסיפת יהודה)

☆

גר ותושב אני עמכם. פירש"י אם תרצו הריני גר ואם לאו הריני תושב, וי"ל על פי מה דאיתא במדרש דבזכות עשרה נסיונות שנתנסה אברהם ועמד בהם זכה לירש עשר עממין, והנה אחד מן הנסיונות היה למצא מקום קבורה לשרה ולא הרהר אחר מדותיו של הקב"ה, והשתא אם היו נותנים לו מיד מקום לקבור את שרה אז היה חסר מעשרה נסיונות ולא היה זוכה רק בתשעה עממין ויתכן שהארץ שהיה נחסר מהעשרה היא ארץ כנען, וז"ש להם אברהם "אם תרצו" וחסר נסיון אחד "הריני גר" ולא מגיע לי ארץ כנען "ואם לאו" אז יש עשרה נסיונות ותגיע לי ארץ כנען "הריני תושב".

(טעם מן)

דורש טוב

ויען לבן ובתואל הנה רבקה לפניך קח ולך. ויוצא העבד כלי כסף וכו' ומגדנות נתן. ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים וגו'. ויאמר אליעזר אל תאחרו אותי וד' הצליח דרכי וגו'. הנה תמוה מה שבתחילה הסכימו תיכף ומיד ואמרו 'הנה רבקה לפניך קח ולך', ודוקא אחר שנתן להם מתנות ומגדנות חזרו בהם ואמרו 'תשב הנערה אתנו'. **עוד צריך ביאור** מה השיב להם אליעזר באמרו 'אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי', הלא סוף סוף אין רצונם לשלחה.

ונראה דמקודם אמרו הנה רבקה לפניך קח ולך, כי זאת קבלו מאליעזר דהיות מקום מגורם בארם הוא חוצה לארץ, **ויצחק הוא עולה תמימה שאסור לו לצאת מארץ ישראל, על כן אין עצה אלא שרבקה תלך אליו למקומו בא"י להנשא לו.**

אך באמת בדין מקומם 'ארם', אם יש לו דין א"י או חו"ל, הוא מחלוקת רבן גמליאל ורבי אליעזר במס' חלה (פ"ד מ"ז, בדין סוריא שהיא ארם) ולכן כשנתן להם אליעזר מפירות ארץ ישראל שהביא עמו, ראו הם מזה דס"ל לאליעזר שדין ארם כא"י, כי אם היה מחזיק דין ארם כחו"ל הרי אסור להוציא פירות מא"י לחו"ל. **ולכן אחר שנתן להן המגדנות חזרו ואמרו תשב הנערה אתנו, ואם ירצה יצחק יוכל לבא מהתם להכא להנשא לה.**

וע"ז השיב להם אליעזר דטעות הוא בידכם, כי באמת ארם דינו כחו"ל, ומה שראיתם שהבאתי לכאן מפירות א"י, זה רק מחמת כי 'וה' הצליח דרכי' שקפצה לו הארץ. אבל באמת מחשבתי בעת לקיחת הפירות היה שאגמור אכילתם בעודי בדרך בגבול ארץ ישראל, וע"י קפיצת הארץ הגיעו הפירות בו ביום מא"י לחו"ל, אבל לעולם דין מקומכם הוא דין חו"ל ואסור לו ליצחק לבא לכאן.

חתם סופר (חלק ו' בשם הגאון מהר"מ באנעט זצ"ל)

ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא. ויל"פ דהנה ידוע שבמכירה שייך דינא דמר מיצרא והשכן על המיצר קודם למכירה אבל במתנה אינו שייך דינא דבר מיצרא ועפרון היה חכם להרע ובכדי שבני חת לא יהיה להם טענת בר מיצרא לכן התחכם ואמר "השדה נתתי לך והמערה וכו' לעיני בני נתתיה לך" לעיניהם יהיה בתורת מתנה שלא יוכלו לטעון בר מיצרא, אך "ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך" שרק שנינו נדע שהוא במכירה ולא במתנה, "וישמע אברהם לעפרון" הבין כוונת עפרון לכן "וישקול אברהם לעפרון את הכסף".

(פרח לבנון)

☆

ויקם שדה עפרון. פירש"י תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך ופשוטו של מקרא ויקם השדה והמערה אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה וגו'. ויש לדקדק על מה שכתב רש"י תחילה את הדרש ורק אח"כ כתב פשוטו של מקרא, ונראה שאם לאו הדרש יהיה קשה איך אמר הכתוב ויקם השדה והמערה אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה, היינו שע"י קניית השדה קנה גם וכל העץ הלא הדין הוא מכר את השדה לא קנה את האילן, אלא צריך לומר שבגלל שאברהם אדם גדול היה ואגב חביבות שלו מכר לו ע"י השדה גם את האילנות, לכן הקדים רש"י וכתב הדרש "תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך" לפיכך ויקם השדה והמערה אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה".

(טללי אורות)

וְיִתֵּן לִי, אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לוֹ, אֲשֶׁר בִּקְצֵה שָׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי, בְּתוֹכְכֶם לַאֲחֻזַּת קָבֶר:
(פרק כג פסוק ט)

רש"י – **בְּכֶסֶף מָלֵא.** חֲסַנְפָּס בָּל שָׁוֶה, וְכֵן דָּוִד אָמַר לַחֲרוֹנָה **בְּכֶסֶף מָלֵא**[ב] (דברי הימים-ב כא, כד):

וְיִתֵּן לִי, אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לוֹ, אֲשֶׁר בִּקְצֵה שָׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי, בְּתוֹכְכֶם לַאֲחֻזַּת קָבֶר:
(פרק כג פסוק ט)

... וְטַעַם אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף. עַל דַּעַת אוּנְקְלוֹס שֶׁהִיא שָׁוֶה כֵּן. אוּלַי רָצָה לוֹמַר שֶׁהָיוּ דָּמֶיהָ קְצוּבִים כֵּן בַּמָּקוֹם הַהוּא, כִּי כֵן הַמִּנְהָג בְּרֹב הָאֲרָצוֹת לִהְיוֹת מְחִיר שָׂדֶה קְצוּב לְפִי מְדָתוֹ. וּכְדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ (ב"מ פז) **עֶפְרוֹן קָצַב דָּמִים כִּרְצוֹנוֹ בְּיִקָּר גָּדוֹל וַאֲבָרְהָם בְּנִרְצַת לִבּוֹ שָׁמַע וַיַּעַשׂ כִּרְצוֹנוֹ וְהִגְדִּיל. וְעַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט "אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף" שֶׁנָּקְנָה אוֹתָהּ בְּכֶךְ עֶפְרוֹן אוֹ אֲבוֹתָיו הַמְקֻדְּמוֹנִים[ג].**

מעשה הש"ב

א מבואר בפסוקים הקודמים שעפרון רצה ליתן את מערת המכפלה בחינם, ואברהם לא רצה לקבלו בחינם, רק לקנותו בכסף מלא.

ואפ"ל הטעם דהנה ידע אברהם שהמקום יהיה מקום לתפילה, וכמו שמצאנו שכלב הלך להתפלל שם. וכן אומרים בקינות של תשעה באב (כו), אז בהלך ירמיהו על קברי אבות', לכן לא רצה שישאר איזה זכות לעפרון במערת המכפלה. ואם היה מקבלו מעפרון בחינם, היה נשאר לעפרון איזה זכות באותו מקום. לכן רצה לקנותו בכסף מלא. בכדי לסלק כל קשר של עפרון לאותו מקום.

והטעם שסיפר לנו הכתוב שעפרון רצה ליתנו בחינם, ואברהם לא רצה לקבלו בחינם, וקנה אותו בכסף מלא, הוא כמו שכתב רבינו (בראשית פרק יב פסוק ו) "אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב. והוא ענין גדול, הזכירוהו רבותינו בלשון קצרה, אמרו כל מה שאירע לאבות סימן לבנים. ולכן יארכו הכתובים בספור המעשים וחפירת הבארות ושאר המקרים, ויחשב בהן כאלו הן דברים מיותרים אין בדם תועלת. וכלם באים ללמד על העתיד, כי כשבא יבוא המקרה לנביא משלשה אבות, יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבוא לזרעו".

ולפי"ז מבואר מה שמצאנו בדוד המלך, שארונה רצה ליתן לו את גורנ בחינם כדי לבנות מזבח, ודוד אמר לארונה (שמואל ב פרק כד פסוק כד) "ויאמר המלך אל ארונה לא, כי קנו אקנה מאותך במחיר וגו' ויקן דוד את הגרן ואת הבקר בכסף שקלים חמשים", והטעם למה לא רצה דוד לקחת הגורן בחנם, אפשר לומר משום שמעשה אבות סימן לבנים, וכמו שאברהם לא רצה שישאר חלק לעפרון במערת המכפלה, מכיון שהוא יהיה מקום תפילה, כמו כן לא רצה דוד שישאר חלק לארונה במזבח. שהוא מקום עבודת הקרבנות. ולכן קנה ממנו בכסף מלא.

וזה אפשר לפרש כוונת רש"י (שם, ד"ה בכסף מלא) "וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא". שכוונת רש"י לומר, שהטעם שלא רצה דוד לקבל הגורן בחנם, הוא מאותה טעם שאברהם לא רצה לקחת השדה מעפרון בחנם. ומעשה אבות סימן לבנים.

הרמב"ן כפשוטו

ביאור הכתוב לפי' רבינו

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה: וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: (פרק כג פסוק א-ב)

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים – כן דרך הלשון לכתוב שנה, שנה, ושנים, ואינה מיותרת לדרשה[א].

שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה – מזה שחזר הכתוב ואמר "שני חיי שרה", שלכאורה הרי זה מיותר, שהרי כבר נאמר בתחילת הפסוק "ויהיו חיי שרה"[ב], מזה דרשינן: בת מאה כבת עשרים לחטא, ובת עשרים כבת שבע ליופי, שכללן והשווה אותן לטובה:

וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן - בזמן העקידה היה אברהם גר בבאר שבע, ובשובו מן העקידה חזר לבאר שבע, כי שם היה דר ושם חזר ונתעכב וישב שם שנים. ולא מתה שרה באותו זמן, כי לא היה אברהם דר בבאר שבע ושרה דרה בחברון, אלא בשעת מיתת שרה דרו שניהם בחברון[ג]. **בְּאֶרֶץ כְּנָעַן** – לכך נזכר בכתוב שחברון היא בארץ כנען, להשמיענו כי הצדקת מתה בארץ ישראל ושם נקברה[ד]:

א כתב רש"י (ד"ה ויהיו חיי שרה): לכך נכתב "שנה" בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו: בת מאה כבת עשרים לחטא, מה בת עשרים לא חטאה שהרי אינה בת עונשין, אף בת מאה בלא חטא, ובת עשרים כבת שבע ליופי. (שני חיי שרה) - כולן שוין לטובה:

והנה רבינו חולק על רש"י, וסובר שאין לדרוש כן ממה שנכתב "שנה" בכל כלל וכלל, שהרי גם בישמעאל כתיב (להלן פה יז) "ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלושים שנה ושבע שנים", ושני חייו לא היו שוים לטובה, אלא מתחילה היה רשע ולבסוף עשה תשובה. ועוד, כי "שנה שנה" לחלק משמע, ולא להשוות שנים אלו לאלו. והטעם שנאמר מאה "שנה" ועשרים "שנה" ושבע "שנים", ולא נאמר מאה ועשרים ושבע שנים, מפני שכן דרך הלשון.

ב אבל באברהם (להלן פה ז) שנאמר "מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים", ולא נאמר 'שני חיי אברהם', לא ידרשו כן. אמנם רש"י לשיטתו, שהדרשה היא ממה שנאמר "שנה" בכל כלל וכלל, כתב גם באברהם שהוא נדרש: 'בן מאה כבן שבעים, ובן שבעים כבן חמש בלא חטא'.

ג כתב רש"י (לספור לשרה ולבכותה) "ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ומתה". וכתב רבינו שלפי זה צריכים לומר כי אברהם ושרה חיו בזמן העקידה בחברון, ושם נצטוה, ואחר העקידה לא שב למקומו לחברון, אלא הלך תחילה לבאר שבע, מקום האשל שלו, לתת הודאה על נסיו, ושם שמע שמתה שרה ובא.

ד לקמן פסוק יט.

וַיִּצְחָק֙ בָּ֣א מִבּ֔וֹא בְּאֵ֖ר לַחַ֣י רֹאִ֑י וְה֥וּא יוֹשֵׁ֖ב בְּאֶ֥רֶץ הַנֶּֽגֶב׃ (פרק כד פסוק סב)

בָּא מִבּוֹא בְּאֵר לַחַי רֹאִי... וַיִּתְכֵּן, בַּעֲבוּר הֱיוֹת "מִבּוֹא" מִקְרֹא שֶׁהָיָה יִצְחָק חוֹלֵךְ תָּמִיד אֶל הַמָּקוֹם הַהוּא, כִּי הוּא לוֹ מָקוֹם תְּפִלָּה בַּעֲבוּר הָרְאוּת שָׁם הַמַּלְאָךְ, וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב קָרוֹב מִשָּׁם. וְכֵן תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס אָתָא מִמֵּיתוֹהִי, וְעַל דַּעְתּוֹ הוּא בְּאֵר שָׁבַע שֶׁתִּרְגֵּם "בֵּין קָדֵשׁ וּבֵין שׁוּר" (לעיל כ א) וְ"בֵּין קָדֵשׁ וּבֵין בָּרֶד" (לעיל טז יד) "רָקֵם וְחָגְרָא" וְאִם כֵּן הַמָּקוֹם הַהוּא מָקוֹם אֲשֶׁל אַבְרָהָם רְאוּי לִתְפִלָּה[1]. וְהִנֵּה יִצְחָק בָּא מִן הַבְּאֵר הַהִיא אֶל עִיר אַחֶרֶת אֲשֶׁר הָיְתָה בְּדַרְכּוֹ עִירוֹ, וַיִּצָּא לְפְנוֹת עֶרֶב לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה עִם רֳעָיו וְאוֹחָבָיו אֲשֶׁר שָׁם[2]. וּמְצָא אֶת הָעֶבֶד וְרִבְקָה וְהֹלְכוֹ כֻּלָּם יְחִדָו אֶל עִירוֹ, וַיּוֹבִיאֵהוּ הָאָהֳלָה שָׂרָה אִמּוֹ.

וַיַּקַּח֩ הָעֶ֨בֶד עֲשָׂרָ֜ה גְּמַלִּ֣ים מִגְּמַלֵּ֣י אֲדֹנָ֗יו וַיֵּ֙לֶךְ֙ וְכָל טוּב֙ אֲדֹנָ֣יו בְּיָד֔וֹ וַיָּ֖קָם וַיֵּ֣לֶךְ אֶל אֲרַ֑ם[3] נַהֲרַ֖יִם אֶל עִ֥יר נָחֽוֹר׃ (פרק כד פסוק י)

וַיִּקְשֹׁ֣ן יָלַ֔ד אֶת שְׁבָ֖א וְאֶת דְּדָ֑ן וּבְנֵ֥י דְדָ֖ן הָי֥וּ אַשּׁוּרִ֛ם וּלְטוּשִׁ֥ים וּלְאֻמִּֽים׃ (פרק כה פסוק ג)

אַשּׁוּרִים וּלְטוּשִׁים וּלְאֻמִּים[1]. לְשׁוֹן רַשִׁ"י שֶׁהֵם רָאשֵׁי אֻמּוֹת. וְתַרְגּוּמוֹ שֶׁל אוּנְקְלוֹס אֵין לְיַשְּׁבוֹ עִם לְשׁוֹן הַמִּקְרָא. וְלִי נִרְאֶה שֶׁפֵּרֵשׁ אוּנְקְלוֹס בְּ'אַשּׁוּרִים' שֶׁהֵם חַמְחֲנוֹת שֵׂרוֹת חוֹלְכֵי דֶּרֶךְ מֵעִיר לְעִיר. כְּמוֹ שֶׁאָמַר 'אֹרְחוֹת יִשְׁמְעֵאלִים' (לְהַלָּן לז כה), עֲשָׂאוֹ מִלְּשׁוֹן בַּאֲשׁוּרוֹ אָחֲזָה רַגְלִי (איוב כג יא), לֹא תִמְעֹד אֲשׁוּרָיו (תהלים לז לא). וְקָבַר בְּ'לְטוּשִׁים' שֶׁהֵם חַשּׁוֹכְנִים בְּאֹהָלִים שֶׁהֵם נְטוּשִׁים עַל פְּנֵי הָאָרֶץ, חַיִּים יֹשְׁבֵנוּ בַּמָּקוֹם הַהוּא וּלְמָחָר בְּמָקוֹם אַחֵר, כִּי הַלָּמֶ"ד וְהַנּוּ"ן יוֹתְרוּ בְּמִקּוֹמוֹת רַבִּים, כְּמוֹ לִשְׁכָּה וְנָשְׁכָה, וַיִּפָּקְדוּ בְּיוֹם הַהוּא אֲנָשִׁים עַל הַנִּשְׁכּוֹת (נחמיה יב מד) וּמַזָּה חָרֵב נְטוּשָׁה (ישעיהו כא טו) כְּמוֹ לְטוּשָׁה. וְאָמַר בְּ'לְאֻמִּים', 'וּלְנֹגוּן' בִּלְשׁוֹן אֵימִים[2]. וּמִלַּת "חָיוּ" עוֹרְרָה אוֹתוֹ בָּזֶה, שֶׁהָיָה רָאוּי שֶׁיֹּאמַר כְּמוֹ שֶׁאָמַר (לעיל י יג) וּמִצְרַיִם יָלַד אֶת לוּדִים וְאֶת עֲנָמִים וְאֶת לְהָבִים וְאֶת נַפְתֻּחִים[3].

מעשה חש"ב

ב רבינו מבאר ע"ד הפשט 'שעפרון' קנה הקרקע בארבע מאות שקל כסף. ובאותו סכום שקנאו מכרו לאברהם אבינו. ואפ"ל למה הוצרך הכתוב לומר שמכרו באותו סכום שקנאו, דרבינו בזה לשיטתו למה שפירש לעיל (פסוק ח) שלכן הוצרך אברהם אבינו לבקש מבני חת שיבקשו מעפרון, ולא הלך בעצמו לעפרון שימכור לו, כי היה עפרון עשיר ונכבד כאשר אמר 'ביני וביניך מה הוא', ולא יהיה לו לכבוד למכור נחלת אבותיו, ולכן בקש מאנשי העיר שיבקשו בעבורו דרך כבוד.

ולפי"ז מבואר טעם הדבר שהכתוב משמיענו שעפרון מכרו באותו מחיר שקנאו, שבאמת לא מכרו בשביל להרוויח בכסף, רק שמכרו דרך כבוד.

ג דעת רבינו שיצחק הלך לבאר לחי ראי כדי להתפלל שם. שהיתה לו למקום קבוע לתפילה, מכיון שבה נראה המלאך להגר. אמנם דעת רש"י (ד"ה מבוא באר לחי ראי) שיצחק הלך לשם להביא הגר לאברהם אביו שישאנה.

ד דעת רבינו דכוונת הכתוב 'לשוח בשדה', שהלך לשוח בשדה עם רעיו ואוהביו [ואינו לשון תפילה, אלא לשון 'שיחה']. אמנם דעת רש"י שהוא לשון תפילה. שהלך בשדה להתפלל.

ונראה לומר דרש"י לשיטתו ורבינו לשיטתו. דלדעת רש"י שיצחק הלך לבאר לחי ראי להביא את הגר, לכן פירש 'לשוח בשדה' מלשון תפילה. משא"כ רבינו שמפרש שהלך לבאר לחי ראי כדי להתפלל, לכן מפרש 'לשוח בשדה', מלשון 'שיחה', שהלך לשוחח עם רעיו וידידיו. דמכיון שכבר התפלל בבאר לחי ראי, שוב אין לפרש 'לשוח בשדה', שהלך להתפלל.

ה מבואר בפסוקים שאברהם שלח אליעזר לקחת אשה לבנו יצחק, והשביעו שיקח אשה רק מבנות משפחתו. ובפסוק דידן מסופר שאליעזר הלך 'לארם' אל עיר נחור. ולכאורה צ"ב למה הלך דווקא אל ארם, הרי בסוף פרשת וירא, מסופר תולדות נחור אחיו של אברהם, שהיה לו שנים עשרה בנים, וכתב רבינו (שם פרק כב פסוק כד) שלכן הודיע הכתוב כל יחום נחור, להודיע כי כולם ראויים להדבק בזרעו של אברהם, ועל כולם אמר לאליעזר אם לא אל בית אבי תלך לקחת אשה ליצחק. וא"כ צ"ב למה בחר אליעזר דווקא ארם.

ואפשר לומר לפי מש"כ רבינו (שם פסוק כג) לפרש הכתוב המספר מבניו של נחור 'ואת קמואל אבי ארם', למה נזכר שקמואל היה אבי ארם. וכתב רבינו "לא הזכיר ארם, רק להודיע ולהכיר קמואל, כי ארם היה נכבד מאביו". ולפי"ז א"ש למה הלך אליעזר דווקא אל ארם, כיון שארם היה נכבד מאביו. ולפי"ז א"ש נמי למה הודיענו הכתוב שארם היה נכבד מאביו, למאי נפ"מ לנו מי היה החשוב ביותר. אמנם לפי הנ"ל א"ש, שע"ז ידע אליעזר לילך אל ארם לקחת אשה ליצחק.

ו נחלקו רש"י והתרגום בביאור הכתוב 'אשורים ולטושים ולאמים'. דעת רש"י שהם שם 'העצם', שכך היו שמותם. אבל דעת התרגום שהם שם 'התואר', דהרי בשמות של אנשים [שם העצם] אינו משנה התרגום את שמותם, ואילו כאן משנה כל השלשה תיבות, ואשורים מפרש 'למשרין', ולטושים מפרש 'ולשכונין', ולאמים מפרש 'ולנגון'. אע"כ שדעת התרגום שאינם שם העצם, אלא שם התואר.

והנה רש"י כתב 'ותרגום של אונקלוס אין לי ליישבו על לשון המקרא'. אמנם רבינו מבאר בלשון הכתוב פירושו של התרגום.

ז הנה ב'אשורים ולטושים' מבאר רבינו מהיכן לקח התרגום את פירושו, ד'אשורים' מלשון 'שיירות, ו'לטושים', מלשון 'נטושים', ואותיות למ"ד ונו"ן מתחלפות. אמנם ב'לאומים' שמפרש התרגום 'ולנגון', שזה התרגום של איים, אינו מפרש רבינו היכן מרומז בכתוב.

ואפשר לומר דהנה בא"ת ב"ש אותיות מ"ם ויו"ד מתחלפות, וכאילו במקום 'לאומים', כתוב 'לאיים', ושפיר מרומז בקרא. אמנם רבינו אינו מפרש מהיכן לקחו. ואולי אפ"ל דכיון דבלטושים כתב שאותיות למ"ד ונו"ן מתחלפות, ה"ה בלאמים כוונתו היתה שמרומז בקרא ע"י אותיות מתחלפות. והיינו בא"ת ב"ש. ולא הוצרך לפרש דכמו בהקודם הוא מכח אותיות מתחלפות ה"נ כאן.

ח רבינו מבאר שלכן מפרש התרגום שהם שם 'התואר' מכיון שהוסיפו הכתוב 'היו', והיה צריך לכתוב 'ודדן ילד את אשורים וגו'. והנה לבאורה גם האותיות י' ום', מיותרים, שהרי היה צריך לכתוב 'אשור ולטוש ולאם', לכן מביא רבינו ראיה מהכתוב 'ומצרים ילד את לודים', שגם שם הוסיף ם', ומ"מ הם שם העצם. וא"כ ע"כ הטעם שמבאר התרגום שהם לשון תואר משום הוספת תיבת 'היו'.

והנה דעת רש"י שהם שם העצם. אבל רש"י מוסיף שהם היו 'ראשי אומות'. ולכאורה למה הוצרך לומר כן. ואפ"ל דגם לרש"י היה קשה למה נכתב 'היו', וכן שהאותיות י' ום' מיותרים, ורש"י לא רצה לפרש שהוא שם התואר, לכן מפרש רש"י שכוונת הכתוב בזה לומר שהם היו ראשי אומות.

מאמר המשך:

וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרָדוּ

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשתנו (פר' חיי שרה) **מאריכה התורה בעניין מערת המכפלה, כאשר אברהם אבינו קנה את המקום לקבורת שרה אמנו, ובעת ההיא קנה וייעד שם חלקת קבר גם עבור עצמו. כידוע, מערת המכפלה נקראת גם בשם 'קרית ארבע', ופירשו חז"ל** (עי' עירובין נג.) **שהוא על שם ארבעה זוגות שנקברו שם: אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.**

והיות והזמן גרמא, אמרנו לעיין ולבאר בזה יסוד נחמד, האם יש מעלה וחשיבות מיוחדת בקבורת איש ואשתו זה אצל זו, ומה שכתבו הפוסקים בזה למעשה.

א. המקור מדברי חז"ל באבות הקדושים.

הנה בפשטות נראה שיש מעלה יתירה בקבורת איש ואשתו, מעצם העובדה שאבותינו ואמותינו הק' נקברו זה לצד זה. וכן מבואר להדיא ב'מדרש רבה' על הפסוק: וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַיִּשָּׂא אֶת קוֹלוֹ וַיֵּבְךְּ (בראשית כט, יא) ותמהו חז"ל מפני מה בכה, וביארו: שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה (בראשית רבה ויצא, פר' ע', סימן י"ב).

ובמפרשי המדרש (עי' בפירוש מתנות כהונה ומהרז"ו שם) מצינו, דכיון שרחל אמנו היתה עיקר בת זוגו, בכה על כך שלא יזכה להיקבר עמה יחד. וכן סמך על זה הגאון בעל 'אפרקסתא דעניא' (ח"א, סי' קע"א), והוסיף לציין לדברי המדרש שם (פרשה ע"ב, סימן ב') שרחל 'נשתכרה דודאים והפסידה שבטים וקבורה", ומזה מוכח שבודאי יש תועלת ונחת רוח בקבורת איש ואשתו זה אצל זה.

ואף שמצינו בדברי חז"ל שנוח לו לאדם ליקבר אצל אבותיו (ומשמע שאצל אביו עדיף טפי), כבר ביארו מרן ה'חתם סופר' (שו"ת יו"ד סימן של"א), והגהות 'פרישה' וט"ז (יו"ד סימן שס"ב), דלאו דווקא אבותיו ממש קאמר, אלא כל בני משפחתו בכלל זה. ובזה דחה בעל אפרקסתא דעניא את מש"כ בשו"ת לב יהודא (סימן נ') בפשיטות שאין שום תועלת בקבורת איש ואשתו זה אצל זה, דליתא, אלא ודאי מעלה גדולה היא.

ב. הנאת ושלמות הנשמות ע"פ הקבלה.

והנה בספר הק' 'מעבר יבוק' (מאמר שפת אמת, פרק ט') הפליג במעלה זו וז"ל: "אמרנו בפרק ז' כי המתים נהנים בהיותם קבורים אצל כיוצא בהם... אשה הקבורה אצל בעלה ודאי נייחא רבה הוא לתרווייהו", עי"ש. והוסיף לבאר שדבר זה נאמר בעיקר על אשתו הראשונה, שהיא זו שעמדה עמו יחד בפרגוד העליון, ועליה יצאה הבת קול 'בת פלוני לפלוני' קודם יצירתם, והיא הנקראת 'זיווג ראשון". ולפיכך אמרו בגמרא (גיטין צ:) שהמגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות, לפי

שגורם הפרדת שפע שבע הברכות שנתברכו בהן תחת החופה במזבח העליון. ובפרט אם היו לו בנים ממנה, נוכל להאמין שהיא עיקר זוגתו לגן עדן", ע"כ. (ובמש"כ דהיינו דווקא אשתו ראשונה, יש להאריך בזה, וכן יש לדון כשאשתו נישאת לשני כשמתה אצל מי קוברים אותה, ועוד חזון למועד).

עוד מצינו בשו"ת 'מהרש"ם' (ח"ג, סימן שמ"ג) שנדרש בענין אשה שנקברה מכבר, ואחר י"ג שנה מת בעלה ונקבר בחלקת משפחה מיוחדת המוקפת מחיצה, וביקשו בני המשפחה לפנות את עצמות האשה (שהיו באחן שלם) לקברה אצל בעלה. והביא המהרש"ם להוכיח מעלת קבורתם יחד מדברי התורת חיים (סנהדרין ק.) על הגמרא שפירושה שעתיד הקדוש ברוך הוא ליתן לכל צדיק ש"י עולמות. וביאר שם, שבאמת יש תר"ך עולמות [כמניין כת"ר], אלא שהאדם נברא זכר ונקבה, וכן הנשמות יורדות לעולם חציין זכר וחציין נקבה, וכחד גופא דמיין. לכן מתחלקים התר"ך עולמות בין שניהם בשווה, ש"י לזה וש"י לזו. ומאחר שנשמותיהם גוף אחד הן, בודאי יש עניין גדול לקברה אצל בעלה, אולם בעצם הנידון לפנות מת מקברו, ובפרט לפנותו לקבר אבותיו, יש בזה דיון רחב באחרונים ואכמ"ל.

ג. טעם המנהג שאין קוברים איש אצל אשתו שורה בשורה.

אמנם, בחלק גדול מקהילות ישראל אין המנהג כן, אלא קוברים אנשים לחוד ונשים לחוד. ובשו"ת 'דברי מלכיאל' (חלקד', סימן ע"ב) האריך לבאר טעם המנהג, כאשר נשאל על ידי רב עיר שרצו מקצת אנשים בעירו לשנות המנהג ולקבור איש אצל אשתו. וביאר הדברי מלכיאל, דהנה בזמן הש"ס היה המנהג שלכל משפחה ומשפחה היה כוך או מערת קבורה מיוחדת לבדם (כדאיתא בכתובות פד. ובבכורות נב.), ועל זה נפסק בטור ושולחן ערוך (יו"ד ס"סש"ז) שאשה תקבר אצל בעלה ולא אצל אביה, משום שנקברת במערת משפחת הבעל. אבל בזמננו, שאין קובעים מקום מיוחד לכל משפחה לבדה, אלא כל בני העיר קוברים בבית קברות אחד משותף, הנהיגו לעשות שורות מיוחדות לאנשים ושורות מיוחדות לנשים.

ולכאורה קשה, הרי קיימא לן (יו"ד סימן שס"ב) שראוי לקבור כל אדם אצל אוהבו, ומי קרוב לאדם יותר מאשתו הקשורה עמו רוב ימי חייו, וכמו שנאמר 'הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו' (שמואל ב' א, כג). ומדוע אם כן לא יקברו איש אצל אשתו בשורות משותפות, ע"ז מבאר הדברי מלכיאל שני טעמים נחוצים למנהגנו:

א) חשש קלות ראש בבית הקברות:

בגמרא (סוכה נב:) נאמר על הפסוק 'וספדה הארץ משפחות משפחות... ונשיהם לבד', שאפילו בשעת הספד ואנינות צריכים אנשים להיות לבד ונשים לבד כדי שלא יבואו לידי קלות ראש. והנה בקבורת איש עוסקים אנשים, ובקבורת אשה עוסקות נשים (כנפסק ביו"ד סימן שנ"ב ס"ג). ואילו היו קוברים אנשים ונשים באותה שורה, היה חשש שיזדמן שימותו איש ואשה ביום אחד, ובעוד הנשים עוסקות בקבורת האשה יבואו האנשים לקבור את האיש בסמוך להן, ויבואו חלילה לידי תערובת וקלות ראש.

ב) חשש פגישת אנשים בנשים:

ע"פ דברי הזוהר הק' (פ' ויקהל) יש קפידא גדולה והחמרה יתירה שלא יפגשו אנשים בנשים בעת הלוויית המת ובבית הקברות בפרט (והובא להלכה בשו"ע סימן שנ"ג, ובמעבר יבוק מאמר שפתי רננות פ"י). ואם היו השורות מעורבות, היו האנשים והנשים העוסקים בקבורה פוגעים אלו באלו תדיר.

ולפיכך הנהיגו לעשות שורות נפרדות, שאפילו אם ימותו איש ואשה ביום אחד, יהיו הנשים בשטח הנשים והאנשים בשטח האנשים. ובזמן הש"ס שהיו קוברים כל משפחה לבדה במערה שלה, לא היה חשש לזה, דלא שכיח שימותו שני מתים (איש ואשה) במשפחה אחת בבת אחת (וכמו שכתבו התוספות ביומא, וביבמות כו. דלא חיישינן למיתה של שני בני אדם בבית אחד בזמן מועט).

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

קדושת מוצאי שבת בימות החורף: הגדרה, ונתיבות עבודה

פרק א:
מהות הזמן והגדרתו

א. חוד הזמנים וחידושה של תקופת החורף.

במעגל השנה של עם סגולה, משובצים זמנים ומועדים שונים, אשר כל אחד מהם מתעטף בגוונין מיוחד ונודף ריח ניחוח משלו. והנה, אחת מן הסגולות המופלאות המגדירות את ימי החורף, ימים שאין בהם תהפוכות ושינויים מרובים, ואין בהם מועד זולת ימי האורים של חנוכה, ימים שמגדירים בצינת קור, ובפרישת לילות ארוכים, היא מציאותם המבורכת של מוצאי שבת ארוכים.

מדובר בשעות יקרות, כשש שעות בערך, הנמשכות משעת יציאת השבת ועד שמגיע זמן קריאת שמע שעל המיטה, לעתים הן מתארכות ולעתים הן מתקצרות. זמן כביר זה נחלק לשלושה נדבכים: ראשיתו היא בבחינת 'בוקר' שבו שוהה האדם בדלתי ביתו, המשכו בבחינת 'צהריים' שבו יוצא הוא לחוץ, ואחריתו, מעת שחצה הלילה, אזי מתחיל עיצומו של ליל מוצאי שבת.

ב. הצעות ודרכי ההנהגה בזמן זה.

האמת ניתן להאמר, כי בין ראשי הכוללים נשמעו קולות הטוענים כי מן הראוי להנהיג 'כולל ערב' קבוע בלילות מוצאי שבת, כרגיל בכל לילות השבוע. שכן, בשוב האדם לביתו בכבל ערב בערך בשעה 6:30, וסועד את נפשו בסעודת 'מלווה מלכה', הרי שבשעה 8:30 הוא מוכן לצאת לבית המדרש ללמוד עם חברותא כבכל לילה. [ובאמת אף בלילי שב"ק בימי החורף, יש ביד האדם להקדיש שעה ומחצה ועוד יותר מזה לעסק התורה, ובוודאי בלימודים המסוגלים לזמן זה, פרשת השבוע, ספרי חסידות אוה"ח הק', איש איש כפי אשר ידבנו לבו ואוות נפשו].

ג. ההכנה המוקדמת והסגולה הרוחנית

וכמו בכל עת וזמן המצוינים בקדושה, כשהאדם נותן אל לבו מראש, מה הן התוצאות אשר עליו להוציא מזמן נעלה זה, הרי עצם ההתבוננות וההכנה נושאות פרי הילולים ומביאות תועלת מרובה לשורש נשמתו (לענינינו, עומדות לפנינו כעשרים שבתות תמימות לאורך תקופת החורף).

וכמאמר הכתוב בכל עניני העולם (הושע יד, י) 'צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם'. יש ביד האדם להרויח קנינים עצומים במוצאי שבתות אלו, ומאידך גיסא, חלילה, להפסידם כהרף עין.

נודע המאמר השגור בפי הבריות המגדיר את המצב הכלכלי שבדורנו אלה: 'העשירים הולכים ומתעשרים, והעניים הולכים ומדלדלים'. וכעין זה ממש הוא המצב בממלכת הרוחניות, כל עת קודש המזדמנת לפתחנו, יראי ה' ואנשי מעשה מנצלים את רגעיה להרויח נכסי נצח ולהתעלות בקודש, ומאידך, ישנם אשר עצם הזמן גורם להם לנסיגה רוחנית רחמנא ליצלן (כדוגמת המתרחש בימי חול המועד וימי הפורים ועוד). ולענינינו, בכוחנו לצבור אוצרות כבירים של תורה ויר"ש, ולהשכין חמימות קדושה ולבבית בבתי בני ישראל, בימים אלו של מוצאי שבת.

<u>חלק ב: שורש המבוכה, והמכשולים</u>

אולם, לפתח זמן זה רובצים שלושה נגעים ומכשולים המקשים על האדם:

- **א. היעדר הסדר והמבוכה:** ישנם בני אדם המתקשים להתרגל לכל שינוי של סדר קבוע ותמורה בזמנים, בפרט כשהם ניצבים ללא מסגרת מסודרת מראש.

- **ב. הרגע שבו האדם מתבונן בעצמו בצורה אמיתית ועמוקה:** בעת זו נפגש האדם פנים אל פנים עם המהות שלו, ודבר זה אינו נעים לו כלל. שכן, האדם האחרון אשר עמו חפץ הוא להיפגש הוא הוא עצמו... ישנם בני אדם הנמנעים מלצאת למקומות מנוחה ונופש, יען כי יודעים הם שגם עצמיותם תלוה אותם לשם, ולא תהיה להם מנוחה מאותו הגורם המסיב להם את הכאב הגדול ביותר, האדם בעצמו. ולענינינו: לאורך כל ימי השבוע, כשהאדם טרוד בעמל יומו, אין לו פנאי להתבונן בנפשו, והנה כעת מוצא הוא את עצמו פנוי, ומפגש זה מעורר בו מכאובים ומועקות נפש.

- **ג. המפגש המשפחתי:** האדם פוגש את אשתו ואת ילדיו, כאשר לכל אחד מהם יש אופי מיוחד משלו, וכל אחד רוצה דבר אחר. והוא, כמנהיג המשפחה, צריך להקשיב להם היטב, להבין ולקבל אותם, דבר שדורש ממנו סבלנות גדולה מאוד.

סוף דבר: האדם מוצא את עצמו שרוי במצב נפשי וסביבתי שאינו מורגל בו בכל ימות השבוע.

חלק ג: התוצאות וההשפעה שלה על כוחות הנפש

הזמן הזה עלול להיות הזדמנות קלה ונוחה שבה יתפרצו כל החולשות והמידות הלא טובים שיש בטבע של בני האדם. כנודע, מיוסד האדם מארבעה יסודות קדמונים: אש, מים, רוח ועפר, ומתוכם מסתעפות כל המידות לטוב ולמוטב..., איש איש כפי תכונת נפשו ומזגו. וכשהאדם נמצא במצב בלתי מסודר ובחוסר קביעות, ניצב הוא בפני ניסיון גדול שמא יצאו חולשות אלו מן הכוח אל הפועל. וכפי שאנו רואים בחוש, שבמוצאי שבת שכיחים ועולים כל הניסיונות המנויים להלן:

- **אש – מידת הכעס:** עניין הכעס והקפדנות, המכונה בלשוננו 'אנגעצויגן'.

- **מים – ריבוי התאוות:** תאוות אכילה וגרון, התגברות ההומריות.

- **רוח – מידת הבטלה:** בילוי הזמן ללא תכלית, שיחות בטלות בלי גבול ומידה, שחוק וקלות ראש רח"ל.

- **עפר – מידת העצבות והעצלות:** דמדומי דכדוך, עצבות, נמיכות רוח, ועצלות יתירה, המכונה בלשוננו 'אראפגעשלעפט'.

וזהו עיקר הניסיון בעת הזאת! ומטעם זה מצינו סגולה מיוחדת ורפואה בדוקה במוצאי שבת להפיג את העצבות, והיא אכילת ושתיית 'חמין'. ורמזו על כך בסוד חכמים: **חמין במוצאי שבת** – ר"ת **חב"ש**, ככתוב 'ומחבש לעצבותם'. דבר זה מתאמרי משמי' של הרבי ר' זושא מאניפולי זי"ע ועוד צדיקים, שזהו סם רפואה לנפש עגמומית.

(ורוב האנשים מתחילים ליפול במדרגת העצבות, ומשם נגררים למידת הכעס והמותה, ומשם נופלים לתאוות הגוף, ומשם לשיחות בטלות, 'האט-ליינס' ושאר מיני שטות והבל. כידוע שהעצבות היא היפך השמחה, והיא השורש היסודי לכל המידות הרעות כולן).

חלק ד: מהות הזמן על פי התורה וההחסידות

מצד אחד, הוא נחשב לזמן קשה ומורכב:

- **א. בבחינת הנפש:** נשמתנו נופלת מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, מבחינת 'מעין עולם הבא' אל תוך העולם השפל והחומרי. נסתלקה מאתנו תוספת הנשמה היתירה, ונשארנו אך ורק עם נשמת ימי החול המצומצמת. נפילת מדרגה זו מורגשת בנפש כעין הסתלקות הנשמה ומיתה (וע"כ אומרים בסדר התפילה "יושב בסתר" שהוא מזמור המלוה את הנפטר רח"ל), ומטעם זה נזקקת הנפש להרחת בשמים כדי להשיב את רוחה שנהלשה.

- ובספר 'פרי צדיק' (על מוצאי יום הכיפורים) מביא בשם רבו המובהק ה'מי השילוח' מאיזביצא זצ"ל, שבכל מוצאי שבת נדמה הדבר כאילו משליכים את האדם מראש הגג לעומק הבור, ועל כן פותחים את המקראות בברכת 'הנה א'ל ישועתי אבטח ולא אפחד", משום שנופל על האדם פחד ורעדה כשהוא רואה כיצד ירד מטה מדרגתו הרמה.

- **ב. בבחינת העולמות העליונים:** בעת הזו נפתח פתחו של גיהנום מחדש, לאחר שהיה נעול וחתום לאורך כל יום השבת. ועלינו להכניעו ולשככו בכוח ברכת 'בורא מאורי האש'. ומטעם זה נהגו שהיתום מתפלל לפני התיבה בשנת האבל הראשונה על אביו דווקא בתפילה זו.

- כמו כן, כוחות הקליפה שהיו טמונים ונחבאים בכל יום השבת, יוצאים כעת לחוץ, ומכניעים אותם באמירת מזמור 'יושב בסתר' שהוא שיר של פגעים, ובאמירת 'ואתה קדוש' – קדושה דסידרא, שאומרים בה פסוקי קדושה וברוך בלשון תרגום, שהיא שפה המכניעה את הקליפות ומעבירה אותן מן העולם, כמבואר בזוהר הקדוש (פרשת תחמה) שנועדה לשבר את כוח החיצונים.

מצד שני, הוא זמן מסוגל להמשכת קדושת השבת אל ימי החול:

הנה, ישנו עבודה מיוחדת של 'תוספת שבת', שמטרתה להחדיר את קדושת השבת אל תוך ימי החול הרגילים (וזהו המרומז בכתוב בפרשת תשא 'לעשות את השבת', שאנו במעשינו עושים ומכוננים את השבת). ותוספת זו שייכת הן מלפניה והן מאחריה – דהיינו בערב שבת ובמוצאי שבת.

ומצינו שתי מדרגות כיצד להוסיף מחול אל הקודש:

- **עשיית שבת ממש:** על ידי פרישה גמורה ממלאכת חול. עניין זה נודע בערב שבת, שמשעת הדלקת הנרות פורשת האישה ממלאכה, וכמו כן חובה על כל אדם לפרוש ממלאכתו שעה אחת קודם שקיעת החמה כדי לקיים מצות תוספת שבת.

- **החדרת קדושת השבת בימי החול:** אף בצורה שאינה שבת ממש, והאדם עדיין עוסק במלאכותיו, מכל מקום על ידי עשיית פעולה מסוימת ממשיך הוא את הארת השבת. כגון בערב שבת, על ידי הכנת המאכלים, עריכת השולחן, רחיצה בחמין, קריאת שמו"ת ואכילת 'טועמיה' – בכך ממשיכים את הארת השבת לתוך יום שישי.

א. להאריך את משך השבת בתוך ימי החול

כעדן הזה מצינו במוצאי שבת את שני העניינים הללו: ראשית, ישנו זמן שהוא בבחינת תוספת שבת ממש, כגון בעודם יושבים ומסובים בסעודה שלישית ופרושים מכל מלאכה, וכפי שהוא מנהגם של חסידים ואנשי מעשה ברוב המקומות.

וכבר מצינו שורש לדבר מדברי הראשונים, שכתבו שיש להאריך בניגון ובנעימה באמירת 'והוא רחום' ו"ברכו" בתפילת ערבית של מוצאי שבת, כדי להוסיף מחול אל הקודש (כמובא ברמ"א סוף סימן רצ"ג, ובשערי תשובה בשם רבי חיים ויטאל בשם רב האי גאון, שמנהג זה מסוגל להצלחה מרובה לכל ימי השבוע).

ב. עת להמשיך בה את קדושת השבת

אולם, אף לאחר שכבר הבדיל האדם על הכוס, ואין הזמן נחשב לשבת ממש, וכבר מותר הוא בעשיית מלאכה, מ"מ עדיין קיימת ועומדת התנוצצות של קדושת השבת בזמן הזה. ומשום כך סועדים את סעודת 'מלוה מלכה' שהיא סעודה רביעית הנערכת לכבודה של שבת. והזמן נקרא 'מוצאי שבת' ובלשון אשכנז 'שבת צו נאכטם', לרמוז כי חובה עלינו להמשיך את קדושת השבת אל תוך ימי החול (כמבואר בספר 'זרע קודש' בראשית).

וע"פ דברי האריז"ל, זהו הטעם שפותחים במוצאי שבת תיכף אחר תפילת העמידה באמירת 'ויהי נועם' ו'ואתה קדוש', שע"י כן ממשיכים את שפע השבת לימי המעשה. – וכן מה שהאדם עדיין לבוש בבגדי שבת, אין זה מקרה בעלמא, אלא מפני שעדיין מאירה בו התנוצצות מאור השבת.

סעודת 'מלוה מלכה' מכונה בדברי הרמ"ע מפאנו 'סעודה רביעית של שבת'. וכמו שאכילת לחם הפנים בבית המקדש הייתה נעשית במוצאי שבת, לפי שבקדשים הלילה הולך אחר היום, כמו כן יכולים לקיים מצות עונג שבת במוצאי שבת, כדי להשביע ולענג עוד את נפש האדם (עשרה מאמרות, חיקור דין מאמר א סימן כא).

ובספר 'בית מנוחה' (להגאון הראב"ד דק"ק אוהעל ז"ל בזמנו של הישמח משה, הובא בספר אלף המגן) על דברי הגמרא במסכת

שבת (קי"ט ע"ב) המביאה מעשה ברבי אבהו שהיה שוחט בכל מוצאי שבת עגל משולש ולא היה אוכל ממנו אלא כוליתא אחת, ולבסוף כשגדל בנו אכלו ארי, המשיל על כך משל יפה: למלך שנזדמן ללון בביתו של איש פשוט, והאיש ההוא לא האמין לדברי המלך שישלם לו את כל הוצאותיו, ועל כן קמץ ידיו מלהכין לו סעודה כיד המלך. הרי שהקפידה על רבי אבהו הייתה מדוע השאיר רק כוליתא אחת לסעודת מלוה מלכה. ומוכח מדבריו, דאף במוצאי שבת שייכת ההבטחה הנאמנה של 'לוו עלי ואני פורע' כביום השבת עצמו.

ועוד בה יותר: דכבר כתבנו במאמרים הקודמים, כי קדושת השבת הולכת ומתעלה, החל מליל שבת, ועולה מעלה מעלה ביום השבת, עד שהיא מגעת אל רום המדרגה בעת תפילת המנחה וסעודת רעוא דרעוין. ותיכף עם יציאת השבת, נמשכת אותה קדושה עליונה למצב של 'המשכת הקדושה לימי החול'. ובחינה זו היא מדרגה עליונה ביותר, שכן היא מחדירה את הקדושה למקום שאינו קדוש מצד עצמו. נמצא אפוא, שמוצאי שבת הוא ההמשך והגמר של קומת השבת כולה, שהרי תכלית השבת היא להוריד את קדושתה למטה ולהכניסה לימי החול, ודבר זה מתבצע במוצאי שבת.

ובזה יובן מדוע מברכים על אור האש במוצאי שבת, אע"פ שכבר בירכנו 'יוצר המאורות' בכל בוקר. אלא שבשחר מברכים על האור המאיר בבוקר, ואילו במוצאי שבת נתחדש ונברא אור מיוחד להאיר בתוך חשכת הלילה, המתגלה על ידי אור האש והאבוקה. ובפנימיות הענין, זוהי עבודת מוצאי שבת: להאיר בתוך החושך, ודבר זה נעשה על ידי שממשיכים בה את קדושת השבת.

סוף דבר: מוצאי שבת, מצד אחד הוא זמן של התגברות כוחות החיצונים מלמעלה, וחולשה וירידה למטה. ומצד שני הוא זמן קדוש ומסוגל שממשיכים בו את קדושת השבת, והאדם שמח בו. ע"כ הוא מצב של 'צדיקים ילכו בם', חסידים ואנשי מעשה מנצלים אותו כראוי, ולהיפך חלילה הוא עלול להיות זמן של ירידות שונות, כיון שהוא מסוגל לשני הקצוות כאחד.

פרק ב:
נתיבות העבודה וההנהגות למעשה במוצאי שבת

פתיחה: ארבע המדרגות בקביעת סדר היום

בבוא האדם לסדר את השעות הפנויות של מוצאי שבתות החורף, עליו לידע כי בכל עת וזמן משובצים ארבעה חלקים שונים המרכיבים את חובת היום:

- **א.** חובת הדין: הדברים המוטלים על האדם לעשותם מצד שורת ההלכה הפסוקה.
- **ב.** הנהגת ישרות: עניינים וסגולות המובאים בספרי הקודש ורבותינו הראשונים והאחרונים.
- **ג.** הנהגת החסידים: מנהגים שנהגו בהם חסידים ואנשי מעשה מדור דור.
- **ד.** הבחינה המעשית: מה שפועל ומוליד תועלת אצל האדם לפי מצבו הנוכחי, כשהוא: בחור, אברך, אב , או אדם הטרוד בעמלו וצריך ליישב את דעתו. על פי ארבעה נדבכים אלו, נדרש כל אחד לכונן לעצמו סדר יום ברור.

כדוגמה לדבר נחזה בימי הפורים: ראשית, קיימות ארבע מצוות היום הפסוקות בהלכה. שנית, מובאים בספרים ענינים נשגבים כמו לקבץ מעות צדקה, לומר תהילים ולשמח לבבות נשברים. שלישית, נהגו החסידים במנהגים שונים, אימתי עורכים את המשתה, האם סועדים סעודה שניה, ומתי יוצאים בחוצות קריה ורביעית, .בסופו של דבר צריך כל אדם לכלכל דבריו במשפט לפי מצב ביתו ומשפחתו, למען יראה ברכה בעמלו.

כך הוא ממש לעניינו במוצאי שבתות ימי החורף: יש לברר תחילה את ארבע המדרגות הללו, ועי"ז לנתוב דרך סלולה כיצד יסתדרו עשרים מוצאי השבתות הבאים עלינו לטובה.

יתירה מזו, מוצאי שבת שונה משאר זמני הקודש, שכן משופע הוא בשעות רבות שאינן קשורות בקשר הדוק לקדושת הזמן עצמו. כלומר, אף לאחר שקיים האדם את כל

חיובי ההלכה והמנהג, כגון סדר ההבדלה וסעודת מלוה מלכה, עדיין נותר בידו זמן פנוי רב. חובה קדושה מוטלת עליו לראות כיצד לנצל שעות יקרות אלו לטובה, ולא לאבדן לריק חלילה.

המצוות והחיובים הפסוקים במוצאי שבת

- **חובת ההבדלה:** ראשיתה בתפילת ערבית באמירת 'אתה חוננתנו', ולאחמ"כ על כוס היין. מצווה זו היא ענף ממצות הקידוש, כדברי הרמב"ם (ספר המצוות, עשה קנ"ה): 'שנזכור בו גודל היום הזה ומעלתו משאר הימים הקדמים ממנו והבאים אחריו'.

ונטפלו למצווה זו תקנות חכמים להריח בבשמים, כדי להשיב את הנפש הנחלשת עם הסתלקות הנשמה היתירה, ולברך על האור, לזכר האור שנברא במוצאי שבת הראשון ליצירה. ועל שתי תקנות אלו נפסקה ההלכה בגמרא ובשולחן ערוך, שאין האדם מחזר אחריהן, אלא אם נזדמנו לו מברך.

- **סעודת מלוה מלכה:** כשמה כן היא, שכן מפני כבוד השבת נדרשים אנו ללות את שבת המלכה בצאתה. סעודה זו מכונה 'סעודה רביעית של שבת', וע"פ תורת האר"י הקדוש, כשם ששלוש סעודות השבת הן כנגד שלושת האבות, כך סעודה זו היא כנגד דוד מלכא משיחא.

ענינים ומנהגים הנוהגים במוצאי שבת

א. **זכירת אליהו הנביא:** נהגו להזכיר שמו של זכור לטוב, שיבוא ויבשרנו בשורת הגאולה (כמובא ברמ"א סימן רצ"ה), ויש הלומדים פרקים מספר 'תנא דבי אליהו'.

ב. **אמירת פסוקי ברכה וישועה:** נהגו לומר סדר 'ויתן לך' (ומקורו נפתח כבר בהקדמת הזוהר הק'). וכן קודם עשיית ההבדלה אומרים פסוקי ישועה: 'הנה א'ל ישועתי אבטח ולא אפחד', כדי לפתוח את השבוע החדש בשפע, ברכה והצלחה.

ג. **פתיחת השבוע במצוה:** מטעם זה נהגו לקפל את הטלית במוצאי שבת תיכף ומיד לאחר סדר ההבדלה, כדי שיהיה המעשה הראשון של ימי החול מוקדש למצוה (מגן אברהם סימן ש' בשם המהרי"ל).

ד. **התחלת השבוע בעפק התורה:** כמובא בספר 'סדר היום' ועוד, שיש לקבוע לימוד מיד עם כניסת ימי החול.

ה. **זמירות מוצאי שבת:** לשורר פיוטים ושירים המיוסדים לכבודה של שבת וללותה בשיר ורננה, ומקורו טהור כבר מדברי הראשונים.

ו. **שתיית מים מבארה של מרים:** נהגו לשתות מים במוצאי שבת, שכן בזמן זה בארה של מרים מחזרת על כל הימים והמעיינות, ויש שנהגו לשאוב מים חיים מחדש במוצאי שבת (הרמ"א מביא מנהג זה, אך מסיים שלא ראה נהגו כן במקומו).

ז. **שתיית חמין:** כמאמר החכם 'חמין במוצאי שבת מלוגמא' (רפואה).

ח. **סיפורי צדיקים:** לספר בשבחי צדיקים, ובפרט מהבעש"ט הקדוש ותלמידיו. ושמעתי בזה ביאור נפלא על פי מה שכתב הרה"ק מקאמרנא זי"ע, שהבעש"ט הקדוש היה ניצוץ של נפש משיח בן דוד, ומאחר שמוצאי שבת הוא זמנה של נשמת דוד המלך (דוד מלכא משיחא), הרי זה העת הנכון להזכיר שבחי הבעש"ט ותלמידיו.

ענינים צדדים המגדירות את מוצאי שבת

היות שיש ביד האדם זמן פנוי רב, והוא שרוי במצב של מנוחת הנפש והרחבת הדעת (כעין ימי חול המועד), הרי שזמן זה מוכשר ביותר לעסוק בענינים נחוצים אשר אין הסיפק בידו לעסוק בהם במשך ימי החול הסוערים. וכמובן, איש איש לפי מצבו, אך הכלל העולה הוא:

- **הבחור והאברך:** ינצלו את הזמן ללימוד תורה, לחזרת המקרא והתלמוד, או לעיון בלימודים קלים המשמחים את הנפש.

- **אב למשפחה:** זמן כביר הוא לשהות במחיצת בני ביתו, לשנן תורה עם בניו, להטות אוזן קשבת לצרכי בנותיו, ולטפח את הקשר העמוק והחם בין אב ליוצ"ח, דבר שלעתים נמנע ממנו בימי המעשה מחמת טרדת הפרנסה והזמן, וכעת השעה כשרה לכך.

- **כיבוד הורים:** לפקוד את מעונם של ההורים היקרים, להשתתף עמהם בסעודת מלוה מלכה או לבקרם בכדי לכבדם.

סדר לימוד התורה במוצאי שבת

מצד מצות תלמוד תורה בכל עת

חובה קדושה מוטלת על האדם שלא לאבד את הזמן היקר, כחלק מחיוב תלמוד תורה התמידי בכל עת שהאדם פנוי ממלאכה. ראוי לכל בר-אוריין לערוך חשבון נפש נוקב: מתוך שש השעות המבורכות של מוצאי שבת, כמה רגעים מוקדשים באמת לתורה...?

בארה"ק ת"ו קיימים היכלי 'כולל שבת', שבהם לומדים האברכים שלוש פעמים לאורך השבת במשך שלוש שעות תמימות: פעם א' בליל שב"', פעם ב' לפנות בוקר, ופעם ג' במוצאי שבת.

ושמעתי מפי מתמיד אחד שהיה לו סדר קבוע בכל מוצאי שבת (ובפרט בלילות הקיץ הקצרים), ששעה אחת בלבד לאחר בואו לביתו, כבר היה מברך ברכת המזון על סעודת מלוה מלכה, כדי למהר ולרוץ להיכל ה'.

זמן מסוגל לקניינים רוחניים

מוצאי שבת הוא זמן מוכשר לקנות בו קניני תורה שאין האדם יכול להשיגם בזמנים אחרים, מפני שהוא נמצא במצב של מנוחה ורוגע. לדוגמה: חזרה על לימודים ישנים, מסכתות חדשות, או בירור מקצועות בהלכה שאין הזמן גרמא במשך השבוע (ומטעם זה נהגו בהרבה מקומות לייסד שיעורי הלכה למעשה במוצאי שבת). כמו כן, זהו הזמן לעיין בספרים מיוחדים שאין האדם מגיע אליהם במשך ימי השנה. כשהאדם קובע זמן מיוחד ללימוד קבוע לאורך עשרים מוצאי שבתות החורף, יראה ברכה רבה ותוצאות כבירות בעמלו. (ולפעמים עדיף ללמוד לבדו, שכן לימוד בחברותא עלול להביא לידי ביטול ורפיון לאורך החורף הארוך, משא"כ הלומד בינו לבין עצמו).

כמה גדלה מעלתם של אלו ההולכים לשיעורי תורה וקנו לעצמם ידיעות מקיפות במקצועות חדשים בהלכה (כגון הלכות תולעים, כיבוד אב ואם, הלכות תפילה וקריאת שמע ועוד). ראוי לאדם לסדר לעצמו סדר נכון בלימודים, אשר בס"ד ישתדל לקנותה ולהקיפה במהלך עשרים מוצאי השבתות הבאים.

עת חמימות המשפחה וחינוך הבנים

נאמר 'חמין במוצאי שבת מלוגמא', ובדרך פנימיות הזמן מסוגל להשפיע חמימות דקדושה לכל יוצ"ח, איש איש כפי מדרגתו וגילו. אולם דבר זה מותנה בכך שהאדם יהיה שרוי במצב של נתינה והרחבת הדעת. אדם הנתון באחד מארבעה הניסיונות של אש, מים, רוח ועפר – דהיינו: כעס ומתח, תאוות הגוף, בטלה, או עצבות ודכדוך (כנ"ל) – אינו נמצא במצב נפשי של השפעה ונתינה לזולת. ממילא, בני ביתו אינם מקבלים ממנו את החמימות הנצרכת להם, ועלולים הם לחפש, חלילה, חמימות ותענוגים מדומים במקומות זרים.

- **א. עם הקטנים:** להטות להם אוזן קשבת, לשמוע את סיפוריהם ולשמחם.

- **ב. עם הגדולים:** לשנן עמם דברי תורה, ודווקא בבחינת 'חברותא' וריע קרוב, ולא כמי שעומד עליהם בנוגש וקפדנות. ובזה מקיים מצוות עשה מן התורה, שאנו מזכירים פעמיים בכל יום באהבה: 'ושננתם לבניך". ובכל ימות השבוע מקיים האדם מצוה זו על ידי שליח (מלמדי התשב"ר), וכעת מקיים אותה בעצמו, ונודע הכלל ש'מצוה בו יותר מבשלוחו'.

ג. **עם הבנות:** לשוחח עמן בנחת, להעניק להן תשומת לב לבבית, ולפעמים לשוח עמם בסיפורי צדיקים המושכים את הלב.

נמצאנו למדים: מצד אחד, צריך האדם לעמוד על המשמר בקנאות שלא לבזבז את הזמן לריק. ומצד שני, עליו לעמול להיות רגוע, ובישוב הדעת, כדי להעניק לכל אחד מבני המשפחה את קורת הרוח והחמימות המתיחלים ממנו.

הגדרה נכונה לחסידות וניצול הזמן

כלל גדול בידך למצבים מעין אלו: 'התמדה' אין פירושה לימוד מרובה ורצוף ללא הרף, אלא עשיית הדבר הנכון והנצרך באותו רגע, מבלי לתת לזמן ללכת לאיבוד.

וכן 'ניצול הזמן' אין פירושו שהאדם משמש כ'שוטר' ומבקר על שעונו לדעת מראש בדקדוק כיצד ייראה סדר יומו, אלא פירושו של דבר: שהאדם מחובר אל ההוה בכל רגע ורגע. בין כשהוא עוסק בחיובי מוצאי שבת – בסדר ההבדלה, באמירת 'ויתן לך', בסעודת מלוה מלכה ובשירת הזמירות – ובין כשהוא שוהה במחיצת בני ביתו, יודע הוא במה הוא עוסק ומהי התכלית הרוחנית הנדרשת ממנו כעת.

הביקור במעון ההורים

- א. **מצד מצות כיבוד אב ואם:** שהיא מן המצות החמורות והחשובות ביותר שבתורה, ושכרה מרובה ומשולם בעולם הזה ובעולם הבא, ועצם הביקור אצלם הוא חלק בלתי נפרד מקיום המצוה.

- ב. **מצד קשר המשפחה:** טיפוח הקשר הטהור בין הבנים להורים, בין הסבא לנכדיו, ובין האברך לאחיו וגיסיו – כל אלו נושאים תועלת עצומה לביצור חומת היהדות הנאמנה.

וזה לשון ספר "החיים" (להגאון רבי חיים ז"ל, אחי הסהר"ל מפראג): 'ומעתה אל תהא סעודת מרעים קלה בעיניך, בזמן שאין עמו שחוק וקלות ראש, כי גדולה לגימא שמקרבת את הרחוקים ומחזקת את האהבה שבין איש לרעהו. וכן היה המנהג אף מימים הקדמונים להיות לכל משפחה ומשפחה יום מיוחד בשנה שהיה להם למשתה ולשמחה' עכ"ל.

ונודע כי הגאון הגדול הדומ"ץ בעל 'אגלי דבש' שליט"א מעורר ומעודד רבות את עניין התאחדות וקיבוץ המשפחה, ורואה בכך תועלת כבירה לשמירת היהדות בדורנו זה. ואף הורו להקל מכוח זה בענינים שונים, כגון להתיר לאבל בתוך י"ב חודש להשתתף בשמחות מרעים ומסיבות חנוכה משפחתית, וכדו'.

ובכלל, חובה עלינו להודות ולהלל לה' יתברך על עצם מושג ה'משפחה', שהוא ברכה והטבה נפלאה אשר איננה קיימת אצל בעלי החיים ואף לא במידה זו אצל אומות העולם, אלא הופקדה כסגולה מיוחדת בתוך עם ישראל, והרבה טובה וברכה יוצאת הימנה. אלא מתוך שבני אדם מורגלים בה בכל עת, אין הם מכירים בטובתה, וכשאר הטובות שההרגל בהן מאבד את תחושת ההודי' עליהן.

אצל גדולי ומאורי ישראל חזינו הנהגה מיוחדת, שהיו יוצאים מגדרם ומסדר יומם הרגיל בעבור ענייני המשפחה – הן כדי להשתתף בשמחתם, והן להיות להם לעזר ולאחיסמך ברוחניות ובגשמיות ככל הנצרך.

וכמובן, בכבכל עניין ועבודה, נצרכת דעת עמוקה וסייעתא דשמיא מרובה כדי לידע את המידה והקצב – מי המשתתפים, מהו האופן, מתי העת וכיצד לנהוג. ואין הדבר תלוי בריבוי המאכלים ואף לא בכמות הזמן, אלא באוירה הטהורה והלבבית השוררת שם, וכל ערום יעשה בדעת.

מעלת סיפורי צדיקים במוצאי שבת

א. תועלת סיפורי צדיקים בכלל

- **התקשרות ודביקות:** המספר בשבחי צדיקים זוכה להדביק מחשבתו בהם, ובכך מקיים מצות עשה מן התורה 'ולדבקה בו' – הדבק בחכמים ובתלמידיהם.

- **התעוררות וחשגה:** הסיפורים פותחים בפני האדם צוהר להבין כיצד יכול ילוד אישה לעלות מעלות רמות כאלו בקודש.

ובספר 'מאור ושמש' (ריש פ' תולדות) מביא בשם רבו המובהק הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע: במה שמחשבתו של אדם מקושרת – משם נמשכת עליו הארה. ובזה ביאר את מאמר חז"ל שחייב אדם לומר 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי', דאע"פ שאי אפשר לאדם בדורותינו להגיע למדרגת האבות, מכל מקום על ידי שעוסק ומחשב בהם, ממשיך הוא על עצמו מקדושתם העליונה.

- **קשר לדורות ראשונים:** הידיעה כי 'לא ממני תתחיל הקדושה'. עם ישראל לא נולד מאתמול, אלא אנו חוליה בשרשרת זהב של שלושת אלפים שנה, שבהן פיארו את עמנו גדולי עולם וקדושי עליון, ואנו צועדים בעקבותיהם.

ב. מדוע דוקא במוצאי שבת

- **זמנו של דוד המלך ונשמת הבעש"ט:** כאמור, מוצאי שבת הוא זמנו של דוד המלך, והבעש"ט הקדוש החזיק בנשמת משיח בן דוד (כדברי הרה"ק מקאמרנא), ולכן מזכירים שבחיו ושבחי תלמידיו.

- **מכוחו של אליהו הנביא:** אליהו הנביא זכור לטוב והבעש"ט הקדוש – שניהם קיבלו תורתם מפי רבם המובהק אחיה השילוני (מנחת שבת, שיורי המנחה סימן צ"ו סק"ו).

- **בחינת הממוצע:** מוצאי שבת משמש כנקודת מעבר וממוצע בין הקודש לחול. אליהו הנביא אף הוא בחינת ממוצע – בין עולם בני האדם לעולם המלאכים (כמובא בספר 'אמרי פנחס'). וכן סיפורי צדיקים הם בחינת ממוצע ומחבר – בין דברי תורה עמוקים לבין דיבורי חול פשוטים (בבחינת 'מנהג ישראל תורה').

עבודת השמחה במוצאי שבת

הסגולה העצומה והתרים בפני כל הנסיונות והמכשולים בכל העתים, ובפרט במוצאי שבת, היא העבודה לעורר בנפש את מידת השמחה. שכן, שורש כל הניסיונות והנפילות נעוץ במידת העצבות המתגברת בעת הזו עם הסתלקות השבת, והדרך היחידה להכניעה היא על ידי שמחה דקדושה.

מצד אחד, נדרש האדם לעמול ולעורר את השמחה, שכן מצד הגוף והחומריות ישנה משיכה טבעי לדמדומי עצבות. ומצד שני, מצד הנשמה הפנימית, זמן זה מסוגל ביותר לשמחה, ויש לאדם במה לשמוח:

הודיה על השבת שעברה: האדם מעורר את לבו בשמחה ע"כ שזכה לשבות ולנוח מל"ט מלאכות, זכה לכבד ולענג את השבת כראוי, ושרתה עליו נשמה יתירה לאורך כל היום – בעצם המחשבה הזו יש לשמוח שמחה גדולה.

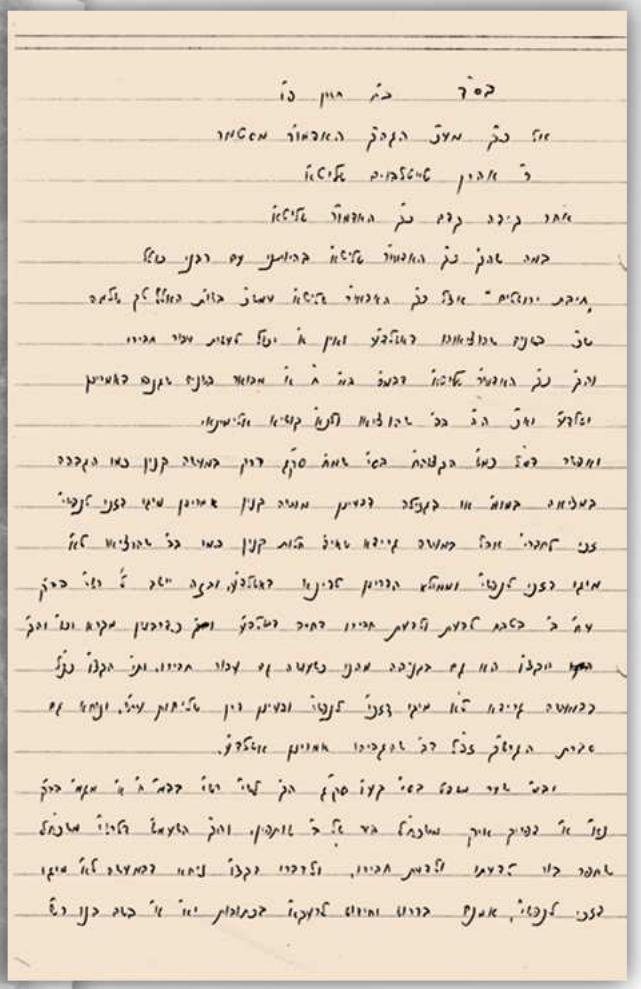
ומטעם זה נהגו בהרבה מקומות קדושים לצאת בריקוד חסידי במוצאי שבת מיד לאחר תפילת ערבית או לאחר סדר ההבדלה. (וכן היה המנהג המקודש אצל רבותינו הקדושים לפני המלחמה, ולאחר המלחמה הנהיגו לשורר ניגוני שמחה ודביקות, ורביה"ק ז"ל היה יושב על כותל מזרח ומעודד את השירה בידיו. וכמו כן נודע מנהגו של מרן רבינו הקדוש, שהרבה פעמים קודם ברכת המזון בסעודה שלישית היה אומר מילתא דבדיחותא [ווערטיל] כדי לצאת מן השבת מתוך שמחה מרובה, ולברך את ברכת המזון בטוב לבב). והטעם לכל זה הוא כפול: הן כדי לפתוח את ימי המעשה בשמחה ולגרש את כוחות העצבות והדכדוך, והן משום שיש לנו עילה לשמוח על שזיכנו השי"ת במתנה טובה ושמה שבת קודש.

ונודע לתהילה בחצר הקודש בעלזא, שהיו מכנים את סעודת מלוה מלכה של שבת חול המועד סוכות, בתואר 'די לאכעדיגע מלוה מלכה', והטעם לזה היה משום שהסוכה היתה צרה מהכיל את ההמון הרב, והיו החסידים נדחקים ונדחפים בה בצפיפות מרובה, ומתוך כך היו באים לידי בדחנות, שמחה וצהלה דקדושה, להראות חביבות המצוה...

ענינו בקו"ל

מכתבים הערות והמלות שנתקבלו על שולחן המערכת

בגליון הקודם הבאנו כת"י מכתבו של הגאון הגדול רבי נפתלי נוסבוים שליט"א לכ"ק מרן רבינו שליט"א לתרץ הקושיא שהציע מרן שליט"א על ד' הגרש"ק זצ"ל ועפ"י בקשת רבים אמרנו לפענח ולהדפיס את המכתב והתירוץ שכ' הגאון שליט"א

בס"ד

כ"ח חשון פ"ו

אל כ"ק מע"כ הגה"ק האדמו"ר מסטמר

ר' אהרן טייטלבוים שליט"א

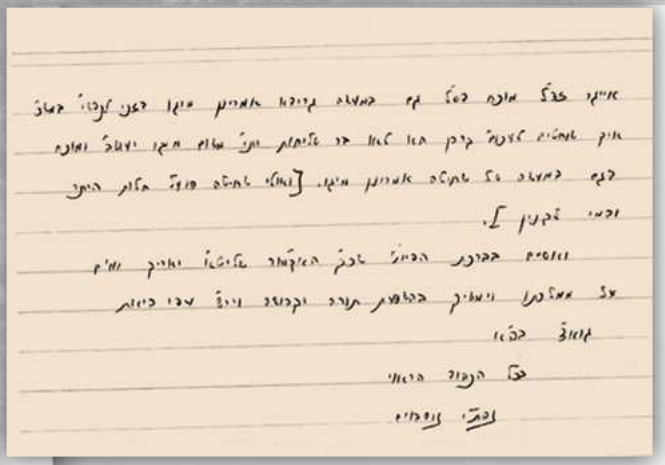
אחר קידה קדם כ"ק האדמו"ר שליט"א

במה שהקשה כ"ק האדמו"ר שליט"א בהיותינו עם רבני כולל "חיבת ירושלים" אצל כ"ק האדמו"ר שליט"א על מה שכתב בשו"ת האלף לך שלמה שכתב בשנים שהוציאוהו דאין שליח לדבר עבירה ואין אחד יכול לעשות עבור חבירו.

והקשה כ"ק האדמו"ר שליט"א דבמס' בבא מציעא (דף ח.) מבואר בשנים שגנבו דאמרינן יש שליח לדבר עבירה, וא"כ ה"ה בשנים שהוציאו וליכא קושיא אלימתא.

ואפשר דס"ל כמ"ש הקצוה"ח (בס' שמ"ח סק"ג) דרק במעשה קנין כמו הגבהה במציאה במו"מ או בגזילה דבעינן מעשה קנין אמרינן מיגו דזכי לנפשיה זכי לחבריה, אבל במעשה גרידא שאין בו חלות קנין כמו בשנים שהוציאו לא אמרינן מיגו דזכי לנפשיה וממילא הדרינן לדינא דאין שליח לדבר עבירה.

ובזה יישב לשון רש"י בבבא קמא (דף עח:) בטבח לדעת ולדעת חבירו חייב דיש שליח לדבר עבירה כדרבינן מקרא וכו' והקשה הקצוה"ח הא גם בגניבה מהני כשעושה גם עבור חבירו, ותירץ הקצוה"ח כנ"ל דבמעשה גרידא לא אמרינן מיגו דזכי לנפשיה ובענין דין שליחות עיי"ש. וניחא גם סברת הגרש"ק זצ"ל דשנים שהגביהו אמרינן אין שליח לדבר עבירה.

ובס' שער משפט (בסי' קע"ו סק"ג) הקשה לשיטת רש"י בבבא מציעא (דף ח.) מגמ' בבא קמא (דף נא.) דפריך איך משכחת ליה בור של ב' שותפין, והקשה השער משפט דלרש"י משכחת ליה שחפר בור לדעתו ולדעת חבירו, ולדברי הקצוה"ח ניחא דבמעשה לא אמרינן מיגו דזכי לנפשיה, אמנם בדרוש וחידוש לרעק"א במס' כתובות (דף יא.) בשם בנו ר"ש אייגר זצ"ל מוכח דס"ל גם במעשה גרידא אמרינן מיגו דזכי לנפשיה במש"כ איך שוחטים לעכו"ם קרבן הא לאו בר שליחות ותי' משום מיגו יעוש"ב. ומוכח דגם במעשה של שחיטה אמרינן מיגו [ואולי שחיטה פועל חלות היתר ודמי לקנין].

ואסיים בברכת הדיוט שכ"ק האדמו"ר שליט"א יאריך ימים על ממלכתו וימשיך בהשפעת תורה וקדושה ויר"ש עדי ביאת גוא"צ בב"א.

בכל הכבוד הראוי

נפתלי נוסבוים

ב"ה

לכבוד חברי מערכת "קול התאחדותינו"

בענין קושיית רבינו שליט"א בחידושו של הגה"ק רבי שלמה קלוגער זצ"ל ששניהם שעשאוהו פטורין מסיבת שנעשה שליח לחבירו ואין שליח לדבר עבירה.

ותמה רבינו שלשיטת הבית מאיר וכן בחת"ס אין כלל ענין שליחות במלאכת שבת שהתורה הקפידה על מנוחת הגוף ולא על גופו של מלאכה.

ויש לציין מש"כ בתורת משה להחת"ס (דף רי"א) בפ' העקידה כתב שהעקידה היה ביוהכ"פ, ועל כן בדרך הליכה כיון שנצטוו על ההליכה היה דוחה תחומין...

ובהמשך דבריו כתב וזל"ק: "**והנה בחזירתם מהעקידה לא היה בידם אלא המאכלת ואפשר שנשאוהו שניהם אברהם ויצחק והו"ל שנים שעשו מלאכה**", עיי"ש.

ויתכן שהחת"ס לשיטתיה אזיל, דמכיון שסובר דאין דין שליחות במלאכת שבת, לכן יכול לומר דשנים שעשאוהו פטורין.

ואסיים ברב ברכות שתזכו להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה ולברר מקחו של צדיק וחפץ ה' בידכם יצליח ביתר שאת וביתר עוז עד ביאת גוא"צ ומלכינו בראשינו בב"א.

הכו"ח בהודאה והערכה

ש.י.מ. בני ברק

חוקים להורותם
הלכות ודינים, פסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים
גו"ע ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

ההנהגה בשעת ברכת המוציא

בפרשתן - בבעל הטורים "לא אוכל עד אם דברתי דברי" כי עבד אברהם אנכי, ונהגתי בביתו שלא לאכול עד שאדבר דברי, לברך "ברכת המוציא".

אחיזת הפת בעת הברכה

יטול הפת בידו בשעת הברכה.

שו"ע (סי' קס"ז סעי' ג) בשם הרוקח (סי' שכט), וכתב הטעם משום עובר לעשייתן, ובסי' ר"ו (סעי' ד) כתב בשו"ע לגבי שאר המאכלים דכשמברך צריך לאחזו בידו, והטעם כתב במשנ"ב (שם סק"ז) בשם הלבוש (סעי' ד) בכדי שיכוין לבו על מה שמברך, ובלבוש (סעי' ג) כתב בכדי שיראו הכל שעליו הוא מברך, ולפי השועה"ר והמשנ"ב המובאים בהערה הבאה מבואר דמעיקר הדין אין לתפוס אלא ביד אחת, והא דכתב שוב בשו"ע (בסעי' ד) לתפוס בשתי ידיו, הכוונה לתפוס בי' האצבעות דמעיקר הדין מועיל לתפוס בשתי אצבעות לחוד.

ב' ידיו על הפת

טוב שיתן ב' ידיו על הפת.

בשו"ע (סעי' ד) כתב בשם הרוקח "לעשות כן", ובשועה"ר (סעי' ז) ובמשנ"ב (סק"ג) כתבו דהכוונה ד"טוב לעשות כן", והטעם בזה כיון שיש בידים י' אצבעות, לכן יחזיק בידיו כנגד י' מצות שהאדם עושה עד שאוכל פת, דהיינו בשעת חרישה "לא תחרוש בשור וחמור", בשעת הזריעה "שדך לא תזרע כלאים", בשעת דישה "לא תחסום שור בדישו", לקט שכחה ופאה, תרומה ומעשר ראשון ושני וחלה, [עפ"י הירושלמי (סופ"ק דחלה)], ובטור כתב מצות ביכורים, ובפרישה (סק"ה) כתב דלכן אינו מובא בירושלמי הא דביכורים, כיון שאין אדם מביא ביכורים מכל שדה ושדה, רק מביא מכל שדותיו פעם אחת]. וכן יש עשר תיבות בברכת "המוציא", ובפסוק "מצמיח חציר לבהמה", ובפסוק "ארץ חטה ושעורה", וי' תיבות בפסוק "ויתן לך", ובבן איש חי (ש"א פר' אמור אות ה') כתב שהוא כנגד עשר ספירות, וגם כנגד עשרה מלאכות שעושים בפת, ובכל מלאכה נעשה בירור ניצוצות, ובא"ר (סק"ב) הביא בשם השל"ה דקבלה שטוב לבצוע בפרט בשבת ויו"ט על לחם העשוי באורך כדמות וי"ן, דבציעת המוציא כמין יו"ד, ושני ידיים מה' אצבעות הם שני הה"ין, ובזה נשלם השם.

והנה בשו"ע כתב יתן שתי ידיו על הפת, אולם בלחם חמודות (ברכות פ"ו אות מ"ג) ושכנה"ג (הגה"ט סק"ח) וע"ת (סק"ה) כתבו לתופסו בשתי ידיו, וכן משמע במ"א (סק"י), וכ"כ בכה"ח (סק"ל"ב) שכן מבואר בכתבי האר"י ובסידור רש"ש שצריך ליקח הפת בין שתי ידיו ובשעה שאומר המוציא יגביה את הפת בידיו, ומסיק שירא שמים יצא ידי כולם, ואחר שאמר מלך העולם יתפוס הפת בשתי ידיו ויגביה אותם בשעת המוציא וכך יסיים הברכה.

ולגבי מזונות בפשטות ג"כ שייך הסברא דבעינן לאחזו בי' אצבעות, וכן משמע בקצוה"ש (סי' ל"ז אות י"ח).

אחיזה בלא חציצה

אם יש לו בית יד בידו צריך להסירו.

מ"א (סק"י), משנ"ב (סק"ג), ובפשטות זהו דוקא בפת משום דבעינן לאחזו בי' האצבעות, והבית יד נחשב חציצה, ובס' אפיקי מגינים (סק"ז) ביאר הטעם שאם מברך בבית יד יחשדוהו שלא נטל ידיו, ולא התירו לאכול במפה אלא בשעה"ד, ובקצוה"ש (סי' ל"ז אות י"ח) מבואר דה"ה במזונות, ולפי טעם חציצה מסתבר כן עי' הערה הקודמת.

הגבהת הפת

כשיאמר השם יגביה הפת, ובשבת יגביה את שתי הלחמים.

מ"א (סק"י) בשם המהרי"ל (הל' שבת סי' ה') ומובא במשנ"ב (סק"ג) בשם אחרונים, ובשער המצוות (פר' עקב) כתב דבתיבת "המוציא" יגביה שתי ידיו האוחזות בלחם למעלה מעט.

ה"א של המוציא

יאריך קצת ב - ה"א - של המוציא.

בבאה"ט (סק"ד) הביא מכתבי האר"י (פע"ח שער השבת פכ"ד, שער המצוות פר' עקב) דיאריך בה"א של המוציא ויזכירה בפני עצמה, כך "ה' מוציא", כאילו יש בה ה' אחרת שהוא המילוי, לרמז על ה"א עילאה וה"א תתא"ה, ומסופר (אבי הרועים קאלוב) שנתן הישמח משה ביחד עם הרה"ק מהרי"א מקאלוב לעשות את השבת בעיר קאלוב לרגל חנוכת ביהכ"נ, ובליל שב"ק בברכת המוציא האריך הרה"ק מקאלוב בתנועות שונות, וענה הישמ"מ ואמר "איר קענט זינגען הא הא, און דעמאלט זענט איר מכוון די כוונות, איך קען נישט זינגען, מיז איך מארך זיין מיט כוונות בייַ די ברכה".

מקום חיתוך הפת

יבצע הפת [בין בפת שלימה ובין בפרוסה] במקום הקשה במקום שנאפתה היטב.

שו"ע (סי' קס"ז סעי' א'), והטעם משום כבוד הברכה שתחול על מקום שנאפה היטב, ומובא מס' מי דבש (עמ' שס"ה) דהביא טעם בזה שאמר השפ"א דבמקום שנאפה הוא המקום שהאדם השקיע בו בפעולותיו, זרע גידל הצמיח טחן ואפה, במקום זה שמושקע הרבה בכוחי ועוצם ידי, במקום זה מברכים את הקב"ה שהכל שלו, ובב"י וכן במ"א (סק"א) הביאו ממס' דרך ארץ רבה (פ"ו) שיהא במקום הקשה, ובהלק"ט (שם) דזקן שאינו יכול לאכול ממקום הקשה, יבצע במקום הרך.

ובא"ר (סק"א) הביא מס' תורת חיים (סנהדרין ק"ב: ד"ה אמר ליה) רמז בפריסת המוציא, כשם שמפרישין ביכורים ותרומה וחלה, כך מפריש ראשית לה' אחר אפיה, ולהכי צריך לחתוך מהיכא דקדים בישולא, כמו בביכורים שאמרו חז"ל (בכורים פ"ג מ"א) אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה וכו', ולכך מצוה לבצוע על פת שלם דאז מפריש ראשית הפת, אבל כשנחתך ממנה כבר שירים הוא, עוד טעם דשלחן דומה למזבח וכל מעשה המזבח הוצרך להיות שלם בתכלית השלימות, דבעי' אבנים שלימות (דברים כו,ו), והכהן והקרבן מום פוסל בהם, ולכך גם הכוס של ברכת המזון צריך להיות שלם, וכן היין לא יהא פגום וצריך להיות מלא ע"כ.

תורתך שעשועי
שבילי העירוב
מסע נפלא באופן עשיית העירוב ביומינו
להגל לימוד מס' עירובין במסגרת חבריותינו
ע"נ ע"י הרה"ג ר' שמעון יואל בראך שליט"א
מו"ץ בקהלתינו הק'

עובדא דהוה עם הגה"צ רבי חיים שלום קליין זצ"ל בעת הילוכו מעיר בני ברק לתל אביב לחסות בצל הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע (ב)

◆ שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד ◆

בגליון הקודם הבאנו את העובדא שסיפר הגה"צ רבי שלום קליין זצ"ל, שבני הישיבה היו רגילים לילך בשבת קודש מעיר בני ברק לעיר תל אביב להסתופף בצל הקודש בבעלזא, והיו מגיעים קודם תפילת מוסף. ופעם אחת הורה הרה"ק מבעלזא זצ"ל לשאול את דעת החזון איש האם מותר לבוא מבני ברק לתל אביב בשבת בלא עירוב תחומין.

ויהי היום ונכנסו אל הקודש פנימה אצל מרן החזון איש זצ"ל, לשאול דבר הלכה. ואמר להם מרן החזון איש, שיש להניח עירובי תחומין בסוף אלפיים אמה של עיבורה של עיר בני ברק. ועי"ז יוכלו ללכת עוד אלפיים אמה, ויוכלו להגיע לבית מדרשו של הרה"ק מבעלזא זי"ע, עכתו"ד.

והנה כדרכה של תורה, העירו כמה לומדים מופלגים מחבורת "תורתך שעשועי" איך עזר העירוב תחומין כלל? הרי כיוון שהניחו העירוב מחוץ לעיבורה של עיר אלפיים אמה, הרי זה נחשב כאילו הוא דר באותו מקום שהניח בו את העירוב, ומביתו של רבי שלום עד המקום שהניח בו את העירוב היה הרבה יותר מאלפיים אמה – שהרי הניח את העירוב בסוף אלפיים אמה מסוף עיבורה של עיר [ולא בסוף אלפיים מביתו]. נמצא שאינו יכול ללכת מביתו עד העירוב, ואף על פי שכל העיר נחשבת כארבע אמות, מכל מקום באופן שהניח את העירוב מחוץ לעיר, שוב עירו הוא מקום העירוב, ולא בני ברק.

ובאמת הערותיהם הן הערות נכונות. וללא ספק כי אילו היה בידינו להציע קושיא זה לפני רבי שלום, היה מבאר הדברים בטוב טעם ודעת כדרכו תמיד, שהרי כל דבר היה אצלו ברור ומזוקק בדקדוק רב. מכל מקום נתחזק ונשתדל לצעוד בדרכיו כדי לברר הלכתא זו בס"ד. ובוודאי נתקיים בו, שמו שלום, ומשנתו שלום, שהכל נעשית בדרך היתר ללא ספק וכאשר נבאר בס"ד.

קניית שביתה במקום שעירב

המניח עירובי תחומין, נעקר מקום שביתתו מביתו ומעירו, ונקבע מקום שביתתו אצל העירוב, ולכן יש לו אלפיים אמות לכל רוח ממקום העירוב [ואם העירוב בתוך העיר, יש לו את כל אותה עיר ומחוצה לה

אלפיים אמה]. וכאשר כלות אלפיים האמה, אסור להמשיך ללכת אפילו אמה אחת, ואפילו אם כלו באמצע העיר[1].

העולה מן האמור: אדם הנמצא בעיר ומניח עירוב במרחק של 1900 אמה מהעיר, מותר לו ללכת רק במאה האמה האחרונות שבקצה העיר, ואסור לו להיכנס לשאר העיר. ולא שייך בזה לומר שכל העיר נחשבת כארבע אמות, כיון שהניח עירוב מחוץ לעיר, א"כ נחשב הוא כמי שדר מחוץ לעיר, ושוב אי אפשר לומר שעירו שדר בה באמת נחשבת לו כארבע אמות. ולפי"ז לא מצאנו ידינו ורגלינו להשתמש בעירובי תחומין בערים גדולות, כי לרוב התושבים שאינם דרים בקצה העיר, אין אפשרות להרחיק את העירוב מן העיר.

עיר שלן בה

אמנם דעת כמה ראשונים שהקילו חז"ל ואמרו שאם לן בליל שבת בעירו, נשאר לו גם היתר ההליכה בכל עירו, אפילו שחלק ממנה נמצא מחוץ לאלפיים אמה מהעירוב. ולפי"ז יכול ללכת בכל עירו, שכן היא נחשבת לו כארבע אמות, וכשרוצה יכול ללכת לעירובו ועוד אלפיים אמה חוצה לו, שביחד הם ארבעת אלפים עמה, ושוב יכול לחזור אח"כ את כל ארבעת אלפים האמה, ובנוסף ללכת בכל עירו.

הלכה למעשה

הניח עירובו בתוך אלפיים אמה מסוף העיר, אבל במרחק של יותר מאלפיים אמה 'מביתו', ובליל שבת לן בביתו – האם יכול בשבת בבוקר ללכת למקום עירובו ולהמשיך משם עוד אלפיים אמה.

דעת המחבר:

לחזור לביתו: כדעת הרבה ראשונים דליכא הקולא של 'עיר שלן בה', וא"כ אם כבר הלך למקום עירובו, אסור לו לחזור לביתו, כיון שממקום העירוב עד לביתו יש יותר מאלפיים אמה. ולכן יכול להיכנס רק לתחילת עירו הנמצאת בסוף אלפיים אמה ממקום הנחת העירוב.

לצאת לעירובו: דעת המג"א ועוד דאפילו לדעת המחבר מותר לו לצאת לעירובו, [ורק לחזור אסור]. והטעם שלצאת מותר, כתב הבה"ל[2] דס"ל להמג"א דקודם שהגיע לעירובו הוה כקודם קניית עירובו[3]. וכן נקט המשנה ברורה. אמנם דעת העולת שבת דגם לצאת לעירובו אסור לפי המחבר, כיון שקנה שביתתו במקום העירוב, וביתו רחוק יותר מאלפיים אמות מעירובו. וכן נקט החזון איש[4] בדעת המחבר.

---

1 שו"ע או"ח סימן תח ס"א.

2 שם ד"ה רחוק.

3 ולפי"ז כתב השעה"צ (שם ס"ק ה) בעצם יהא מותר לו לילך לצד השני של ביתו, דהוה כאילו עדיין לא קנה שביתתו במקום עירובו, אולם אינו משמע כן מלשון המחבר, והשעה"צ מסיים וצ"ע בדיעבד.

4 חזון איש (סימן פ ד"ה מ"ב סימן תח).

דעת הרמ"א:

לצאת ולחזור לביתו: נקטינן כהראשונים הסוברים שעיר שלן בה נחשבת כארבע אמותיו, ולכן מותר ללכת בכל העיר[5]. משום דלא ניתן העירוב להחמיר אלא להקל, ובלא עירוב היתה נחשבת כל העיר כארבע אמות.

ולכן מותר ללכת למקום עירובו ומשם אלפיים אמות. וכמו כן אם רצה לחזור בשבת מותר לחזור לביתו. והנה במשנה ברורה[6] משמע דמיקל כהרמ"א. אמנם בשעה"צ[7] ובבה"ל[8] הביא דעת הא"ר ובית מאיר דמחמירים כדעה ראשונה דזו דעת רוב הפוסקים, ומשמע דס"ל דיש לחוש לדבריהם לכתחילה. **אלא דאין למחות ביד המקילין.**

אמנם כתב בבה"ל דאין צריך להחמיר להיות בתוך אלפיים לעירובו בשעת בין השמשות, אלא מותר לצאת למקום עירובו אפילו אם הוא רחוק יותר מאלפיים אמות, משום דנוקט כדעת המג"א שאפילו לפי המחבר מותר לצאת למקום עירובו. אבל לענין לחזור למקומו יש לחוש להמחבר שאסור. אמנם החזו"א מקיל לגמרי כהרמ"א דהוא פשטות הגמרא, ויש הרבה ראשונים כוותיהו.

לכן בעובדא הנ"ל, שהיו ישנים בליל שבת בביתם שבעיר בני ברק, ובשבת בבוקר הלכו לתל אביב ע"י עירוב תחומין, וחזרו במוצש"ק, ללא ספק שמותר. לא מיבעיא לדעת הרמ"א המיקל בעיר שלן בה, שמותר לו לצאת לעירובו ולחזור לביתו. אלא אפילו אם נחשוש לדעת המחבר, מ"מ לצאת למקום עירובו מותר ורק לחזור אסור.

ולכן, אפילו אם נחשוש לדעת המשנה ברורה שיש לחוש להמחבר, אין בזה שום פקפוק. ואע"פ שלפי החזו"א בדעת המחבר אסור גם לצאת למקום עירובו, אבל מכל מקום דעת החזו"א לפסוק לכתחילה כהרמ"א שמותר.

והנה יש בזה עוד הרבה פרטים, הנוגעים הלכה למעשה, כגון מי ששוהה בערב שבת בבית חולים מחוץ לעירו ורוצה לשוב לביתו ביום השבת. שבזה לא שייך ההיתר של 'לן בתוך ביתו'. או באופן שלן בביתו בליל שבת, ורק בשבת בבוקר הולך לבית החולים. ומכיון שלא בכל אופן אפשר לסמוך על עירובי התחומין, יש לשאול למורה הוראה. והנה לא היה בדעתינו לכתוב כלל בזה, מכל מקום כיוון שעוררו בזה, הרי זה בבחינת מה שאמרו 'ראה מעשה ונזכר הלכה', ותן לחכם ויחכם עוד.

---

5 אבל לגבי מדת התחום עדיין עולה בחשבון אלפיים אמות ואסור לצאת מעירו לצד השני.

6 שם ס"ק יב.

7 שם ס"ק יב.

8 ד"ה רחוק.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

ל' חשון

הרה"ק ר' צבי הירש מרימאנוב זי"ע

וזרח השמש

נולד בשנת תקל"ח לאביו ר' יהודה לייב בעיר דאמבראווע, כשנתחתן הרה"ק רצ"ה מרימונוב עם הרה"ק מרוזי"ן זי"ע אמר הרה"ק מריזי"ן שדרכו שלפני גמר קשרי שידוכין מונה את יחוסו, וגם המחותן עושה כך, ע"כ עכשיו גם יעשה כך, ומנה את יחוסו, אח"כ ביקש את הרה"ק מרימונוב שגם הוא יעשה כך, אמר הרה"ק מרימונוב: אבי ואמי עזבוני וילכו בדרך כל הארץ בהיותי עוד נער בן עשר שנים ולא הכרתים איפוא היטב ולא אדע מאומה לספר שבחם, אבל זאת שמעתי עליהם כי היו תמימים וישרי לב, אני בעצמי גדלתי בבית איש קרובי ומסר אותי לחייט יהודי בטארנוב (שליד דאמבראווא) ללמוד ממנו את האומנות והייתי אצלו ה' שנים, ואף כי צעיר הייתי בכל זאת "הייתי פועל אמת, וזהיר מאד לבלי לקלקל את החדש ולתקן את הישן", ויהי כשמוע הרה"ק מרוזי"ן דברים אלו אמר: השידוך הזה נגמר, וקיים וישר היא (בארות המים), כאמור נתגדל אצל דודו שמסרו לחייט, ואף בעת שהי' אצל החייט יראת ה' חפף עליו כל היום, הי' מתפלל בכוונה עצומה, והנהיג עצמו בקדושה ובטהרה, כל לילה הי' קם בסתר והעריך תיקון חצות בבי ובדמעות.

רבותיו

כשהגיע לשנתו הט"ו, גמר בדעתו שלא יבלה זמנו לריק רק לעבודת ה', והשליך מלאכתו, פ"א הי' בביהמ"ד ושמע שהחסידים נוסעים לרבם לפריסטיק מקום משכנו של הרבי ר' מענדל'ע מרימונוב זי"ע, נכנס בלבו תשוקה גדולה גם כן לנסוע, וביקש מאתם שיקחו אותו אתם, אבל הם דחקו אותו, אבל הוא לא הרפה והתחנן אליהם שיקחו אותו ובתמורה לכך ישרת אותם כל הדרך, מיד כשהגיע הר"ר הירש לפריסטיק וראה את פניו הק' של הצדיק נתלהב כולו, ורוח של קדושה נכנסה בו, הר"ר ביקש בכל הזדמנות לשמש את הר"ר מענדיל'ע, וניגש להמשב"ק ואמר לו שמהיום הוא רוצה לעזור לו בעבודתו הקשות כמו לבקוע עצים וכדו', וכוונתו בזה היתה כי הלא המשב"ק בשימושו עושה נח"ר להצדיק, והצדיק בעבודתו עושה נח"ר להשי"ת, ועי"ז שיעזור להמשב"ק שמשמש את הצדיק יזכה לגרום נח"ר להשי"ת, ואכן כל עבודות מסר לו המשמש, עד שנעשה כל המוציא ומכניס על ביתו של הצדיק, חוץ מדבר אחד לא הניחו המשמש לעשות והיא להציע את משכבו של הצדיק, פ"א ירט הדרך לנגד המשב"ק ולא הי' יכול להציע את משכבו של הצדיק, ביקש מהר"ר הירש לעשות את זה, להר"ר הירש הי' הדבר כמוצא שלל כי ע"ז יוכל לשמש את הצדיק ישירות, וכל היום עשה הכנה

ימי ההילולא

כ"ז מרחשון

- **רבי דוד לידא** (עיר דוד) - **תנ"ה**
- **רבי דוד צבי ב"ר שאול ערנפעלד** (אבי של התו סופר) - **תרכ"ב**

כ"ח מרחשון

- **רבי צבי באנקאנאש** (הגהות מהרי"ן) - **שנ"ג**
- **רבי ישכר בער ב"ר סיני מיקולאש** (מנחת עני) - **תרכ"ב**
- **רבי אליעזר ליבער ב"ר אברהם אשכנזי מבארדיטשוב - תקל"א**

כ"ט מרחשון

- **רבי שלמה זלמן אלכסנדר כהנא שפירא ב"ר יעקב אב"ד קרינוק - תרפ"ג**

ל' חשון

- **רבי צבי הירש ב"ר יודא לייב מרימנוב - תר"ז**

א' כסלו

- **רבי שלום שכנא ב"ר יוסף אב"ד לובלין - שי"ט**
- **רבי ישראל ב"ר שלום שכנא - שנ"ט**
- **רבי יוסף שמואל ב"ר חיים ישעי'** (מסורת הש"ס) - **תכ"ד**
- **רבי יצחק ב"ר שמואל לאמפרונטי** (פחד יצחק) - **תקי"ז**

ב' כסלו

- **רבי שמעריל מווערכאווקע - תקל"ו**
- **רבי משולם פייוויש ב"ר אהרן משה** (ישר דברי אמת) - **תקנ"ד**
- **רבי ישראל יצחק ב"ר דוד בער מראדישיץ - תרי"ח**
- **רבי אהרן קאטלער ב"ר שניאור זלמן - תשכ"ג**

ג' כסלו

- **רבי מאיר הכהן זצ"ל** (אבי הש"ך) - **ת"ג**

ד' כסלו

- **רבי אלי' קובו** (אדרת אלי') - **תמ"ט**
- **רבי יעקב דוד ב"ר יצחק מאמשינאוו - תרל"ז**

למצוה וחזר לעצמו מה לעשות שלא יטעה, והתפלל אל ה' שתהא שימושו נח"ר להצדיק, ובלילה כשהציע את המיטה הי' מוריד דמעות בעניו שיזכה שהצדיק יישן טוב על המיטה שהציע, והי' מפריד בידו כל קש וקש בכדי שיהי' המיטה רך ונעים לישון, והרר"מ הרגיש בדבר, ושאל למחרתו את המשב"ק מי הציע את מטתו, והוכרח לגלות לו, אז הצדיק ציוה שרק הר"ר הירש יעשה את מטתו מעתה "כי מעולם לא ישנתי כ"כ טוב כמו הלילה" אמר הרר"מ, ומאז התקרב ביותר לרבו הר"ר מענדל'ע ונעשו משרתו ותלמידו המובהק, ועלה בדרגות עילאיות בעבודת השם, אבל הכל הי' בהסתר לכת מאד, ולא ידע איש את רוב גדלו, רק רבו הי' יודע ומכירו, כי אין קדוש כמותו, (כידוע שהחזיה מלובלין זי"ע הודיע פ"א להרר"מ כי הוא משתמש בקודש, והשיבו, התפללתי להש"ת, הולך בדרך תמים הוא ישרתנו, ונושעתי עמו) אבל לא גילהו, כי עוד לא הגיע הזמן, והרה"ק ר"מ חיבבו מאד עד שהרה"ק אמר פ"א כשם שהאר"י הק' בא לעוה"ז בשביל רבי חיים וויטאל זי"ע, כן אני באתי בשביל הרבי ר' הירש, וכאשר עבר ר"מ לרימונוב לקחו עמו, ושם דאג עבורו זיווג הגון, (בזוי"ר הי' חתן הרבני איש תמים במעשיו מו"ה חיים גרייעער ז"ל, ובזוי"ש נשא אשה אלמנה בת הרה"ק ר' אלחנן מבילגוריי זצ"ל, [אחד פטירתו של הרה"ק מרימונוב נשא אותה הרה"ק מרוזין זי"ע]). ואחרי נישואיו נשאו רבו ביותר ושמהו על ביתו וכל אשר בביתו הפקיד על ידו, אחר פטירתו של רבו זה בשנת תקע"ה הלך להסתופף בצל הרה"ק מארפשיץ זי"ע, ושם ישב י"ב שנים עד פטירתו של הרה"ק מראפשיץ (יהי אור, אהלי יעקב).

כתר הילומים על ראשו יצור

רוב חסידים הי' סוברים שהרה"ק רבי נתן לייב בנו של הרר"מ ישב על כסאו, אך איזה רגעים לפני הסתלקותו דיבר הרר"מ על גלגולי נשמתו ואמר שהוא זוכר שבגלגול קודם כתב את "שאילתות דרב אחאי", חסידים בעל מח שעמדו שם פירשו דבריו הסתומים שברצונו לרמז שהרר"ה ימלא את מקומו, כי באיגרת רב שרירא גאון איתא: "שרבי אחאי בעל השאלתות עלה לארץ ישראל, ורבי נטרנאי "שמעיה" ישב על כסאו", ובכל זאת התאמץ הרה"ק ר' נפתלי מראפשיץ זי"ע להושיב את ר' נתן לייב, אך רבי נ"ל לא רצה בשום אופן כי אמר ששמע בעצמו שאביו אמר "שכשם שהאר"י הק' בא לעוה"ז בשביל רבי חיים וויטאל זי"ע, כן אני באתי בשביל משמשי הרבי ר' הירש", אבל הר"ר הירש לא רצה עוד לנהוג בנשיאות ונסע אל הרה"ק מראפשיץ זי"ע להסתופף בצלו, שם ישב י"ב שנים והתמסר כולו לעבודת השם.

נשיאותו

עם פטירתו של רבו השני בשנת תקפ"ז, חזר לרימונוב, בה ישב רבו הראשון ואז כבר הי' מפורסם לקדוש ישראל, ומילא את מקום רבו הרה"ק רמ"מ מרימונוב זי"ע, מתחילה הי' לו התנגדות מכמה צדיקים על דרכיו שהי' מופלאים מאד, שהי' מבקש הרבה מעות לפדיון, פ"א הגיע אליו איזה איש שהי' צריך לישועה לזרע של קיימא, ביקש ממנו הרר"ר הערש שמונה עשר רענדלעך, והאיש הי' עני ואביון וכל רכושו לא הי' שמונה עשר רענדלעך, מרן הדברי חיים זי"ע עמד ג"כ שם וריחם על האיש, ואמר לו שהוא יברך אותו בלי פדיון, ואכן נושע האיש ונולד לו בן זכר, אבל אחר כמה שבועות נסתלקה האם והילד רח"ל, אמר אח"כ הרה"ק מצאנז שכל ימיו התחרט למה הי' צריך להתערב בהעסקים של הר"ר הערש (אוצר ישראל)

אבל לאחר זמן ראו כי איש קודש ונורא הוא, וכל דרכיו היא אמת ומשפט, ונהרו אליו אלפי חסידים ואנשי מעשה, גם צדיקי דורו העריצו אותו מאד ובאו לחסות בצל כנפיו, הרה"ק מצאנז הי' אומר שבפרשת פרה צריכים לנסוע לצדיק הדור, והוא הי' נוסע להרה"ק ר' אשר'ל מראפשין, ואח"כ להרה"ק ארי' דבי עילאי, ואח"כ נסע להר"ר הערש, ונתפרסם מאד לפועל ישועת גדול אשר ברכותיו מתקיימות, ורבים וכן שלמים באו לקבל ברכותיו ממנו, פ"א שררה מחלה החול–רע ל"ע, וגם ברימונוב התפשטה החולי רח"ל, עשו אז הסגולה המקובל, להשיא איש עני עם בתולה עני' ועשו החופה על הבית העלמין, והנה כאשר רצו להוליך להחופה החתן והכלה, נחלה הכלה בחולי הלז, ובאו אל הר"ר הערש, פתח פיו ואמר "מעבירין המת מלפני הכלה", ותיכף נתרפאת הכלה ושבה לאיתנה.

ידוע הסיפור בעת חתונת הייט"ל בלילה שלפני הנישואין עשו סעודה מיוחדת לעניים כנהוג אצל כל הצדיקים, ומרן הישמח משה זי"ע נתן סכום מעות לבנו ר' אלעזר ניסן זי"ע וקצב סכום קצוב כמה שיתן לכל עני, ובא שם עני אחד שאמר שיוסיפו לו עוד כסף, ולא רצה לקחת פחות, והלך ר' אלעזר ניסן לשאול את אביו, יצא הישמח משה מחדרו לראות פני העני, ותיכף כאשר ראוהו אמר "אש להבה רבי ר' הערש, געב אים געב אים", ויברך העני את החתן ואת הכלה "שמזיווג זה יצאו דורות אשר יאירו את העולם עד ביאת המשיח", והלך לו העני.

אחר כמה שנים כאשר חותנו של הייט"ל הרה"ק מטאלשעווע זי"ע עלה להשתקע לאה"ק, ונסע לקבל ברכות פרידה מצדיקי דורו, כאשר הגיע לרימונוב, מיד הכיר כי אותו עני אשר הי' אצל שמחת החתונה הוא לא אחר מהרבי ר' הערש, ואכן ברכת הצדיק עשתה רושם כידוע.

עבודה שבלב

דרכו בקודש הי' להתפלל בדביקות גדולה בהתפשטות הגשמיות, והי' רץ בעת התפילה אנה ואנה וסופק בידיו כף אל כף, ולא הבחין כלל בכל המסובב אותו, ובריצתו הי' פוגע בשלחן ובספסל ושאר חפצים, ולא הרגיש כלום, ואנשי הקהל הי' מוציאים כל דבר מביהכנ"ס כדי שלא יפגע בהם בדרך ריצתו וינזק, פ"א נפגש בתנור בוער ואחזו בידו וכל ידו נכוותה והתנפחה, אבל הוא לא חלי ולא מרגיש והמשיך בתפלתו בהתלהבות כאילו לא קרה שום דבר (יהי אור).

הרה"ק ר' נפתלי ליזענסקער (בן הרה"ק ר' אלעזר בן הה"ק רבי אלימלך זי"ע) והרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב זי"ע היו פ"א אצל הר"ר

הערש, ובשעה שהתפלל הר״ר הערש תפילת שחרית הסתכל רבי אליעזר עליו כל משך זמן התפילה וכמעט שלא התפלל, והבחין שגם ר׳ נפתלי עושה כן, אחר התפילה אמר ר׳ אליעזר לר׳ נפתלי מה אתם אומרים לזה כל הפמליא של מעלה האט דאך דא מיט געטאנצט, אמר לו ר׳ נפתלי כן גם אני ראיתי זאת ועמדתי לראות כל הזמן זאת (אוצר ישראל).

תפלתו היתה בנעימות ובמתיקות נפלאה אשר הי׳ יודע טוב נגן, והרבה ניגונים המושרים אצל רבותינו מקורם היא ממנו כדוגמת ה״אהבה רבה ניגון״, הניגון שמזמרים אצל תפלת ״גשם וטל״, ואצל ״בבואם מאדם״ בס״ג.

גם הרבה מנהגים אשר בחצר בית סיגעט קיבל מרן הייט״ל זי״ע מעבודתו של הר״ר הערש, כמו אמירת שמע ישראל בסעודה שלישית אשר הרבה צדיקים אמרו רק ב׳ פעמים ד׳ מלך, ורבותינו נהגו לומר גם שמע ישראל כמנהגו של הר״ר הערש.

על מנהג רבותינו עת ירדם לפני התיבה בתפילת שחרית של שבת להתחיל בקול מ״עד הנה״ מקורו טהור היא מהר״ר הערש, וסיפר רבינו זי״ל שהר״ר הערש הי׳ דרכו להתחיל מתחילת נשמת, ואמר הייט״ל שאין הוא מחזיק עצמו במדריגתו להתחיל מתחילת נשמת, אבל כאשר מגיע ל״עד הנה״ שוב אין בכוחו להתאפק בנפשו מלהתחיל לומר בקול רם.

עשרה נסיונות נתנסה ועמד בכולם

עבד את בוראו בשמחה רבה, בכל כוחו למעלה מהשגת אנוש, כמו שהעיד עליו הרה״ק מצאנז זי״ע ״אונז האבן אים געקענט ווען ער האט נאך גארנישט געוואוסט, היינט איז נישט דא דער עילוי שבעילויים וואס זאל אים קענען משיג זיין״.

אפי׳ בזמנים קשים טובא כידוע מצער גידול בנים רח״ל שהי׳ לו כשמתו עליו שמונה עשרה ילדים בנים ובנות, לא חטא על נפשו ולא הרהר אחר מדותיו של הקב״ה וקיבל הכל באהבה רבה, אשתו שלא יכלה כבר לתת מעצור לרוחה הנדכה, באתה אל רבו הרה״ק הרבי ר׳ מענדל׳ע ושטחה לפניו צרת נפשה, אז קרא אותו רבו ואמר לו: עד מתי תהי׳ ממשיך נשמות קדושות כ״ב אשר לא תוכל לקיימם...

כשענדר בנו השבעה עשר, וממש לא הי׳ ניכר עליו שום עצבות, שאל אותו חתנו מה זאת כי לכל בנ״י אשר יבואו לפניו לבקש רחמים עליהם תתקבל תפלתו לרצון, ומדוע לא יבקש רחמים על עצמו ג״כ, השיב לו ״כי זאת היא ג״כ עבודת השם, ומדוע לא יקשה בעיניך על אשר אברהם אבינו ע״ה לא ביקש מהשי״ת שבל ידרוש ממנו עקידת בנו יחידו, ובלי ספק שתפלתו היתה נתקבלה ברצון, ואשר לא עשה זאת נשמע מזה, כי הטעם עקידת יצחק היום לזרעו ברחמים תזכור, ולולא זאת לא הי׳ לנו תקומה בגלות זה, וזה היא עבודת הצדיקים אשר יעבדו בזה לבוראם.

כשחלתה בתו הצדיקת המפורסמת שהיא הי׳ השמונה עשר שנעדרו ממנו רח״ל, ובליל שב״ק הי׳ מתפלל כדרכו בשמחה יתירה כדרכו בק׳ וריקודין ב״לכה דודי״ כמנהגו, ובסעודת ליל שב״ק כאשר הי׳ מסיב על שולחנו בהתלהבות גדולה ושמחה יתירה, אזי באה לפניו כלתו של הרה״ק הרר״מ וצעקה לפניו בבכי׳ יתירה כי בתו היא גוססת ר״ז, אז סמך פניו על ידו כעין נפילת אפים איזה רגעים, ואח״כ הגביה את ראשו ואמר כתיב ואתחנן אל ה׳ בעת ההיא לאמר, הנה משה רבינו התפלל אל ה׳ הגם שיהי׳ בעת צרה רח״ל בעת ההוא היא מלשון בעתה ורעדה, עכ״ז לאמ״ר יהי׳ נשאר עומד על עמדו עם חוזק אמונתו ובטחונו בה׳, למען יוכל עוד לדבר דיבור לפני הקב״ה, ועתה אומר גם אנכי להקב״ה הלא בידך נפש כל חי, מה איכפת לך כי יתעכב עוד הדבר ותשאר בחיים ביום הש״ק למען שבל תבטל אותי משמחת הש״ק, והי׳ יושב וגומר סעודתו ברינה ובצהלה ולא הי׳ נראה עליו שום שמץ עצבות, ונשארה בחיים עד יום ב׳.

שני סיפורים הנ״ל סיפר תלמידו ונאמן ביתו של הר״ר הערש ה״ה הרה״ק ר׳ הערשל׳ע איטשעס זי״ע לבעל ה״ישועת יעקב״ זצ״ל, וכשמעו הסיפור אמר: ארכו הימים מיום שנעדר מעמו ל״ע בנו יחידו הגאון מוהרמ״ז ז״ל, ולא מצא נוחם לנפשו על אבלת לבו עד שמעו זה הסיפור, והי׳ מפליא תמיד בקדושתו של הר״ר הערש זי״ע (בארות המים).

פ״א בל״ד בעומר התאספו צדיקי הדור כמדי שנה בשנה ביומא דהילולא של הרה״ק הרר״מ ברימונוב, אחר תפלת מנחה יצא מרן הייט״ל עם הרה״ק רבי אליעזר מדזיקוב זי״ע בחצר לדון באיזה ענין, ולפתע שמעו קול רעש גדול, וזה הי׳ ברכת ״על ספירת העומר״ של הר״ר הערש, והרה״ק מדזיקוב עמד ומשתהא, א״ל הייט״ל: ״מחותן מה אתה מתמה כ״כ, הלא יהודי זה נתנסה בעשר נסיונות ממש כאברהם אבינו ע״ה״.

ובא השמש

בחורף שנת תר״ז יצא לאסוף כספים לטובת הנזקקים שנפגע עקב מרד האיכרים שהי׳ אז, בדרך נצטנן ונפל למשכב, לפני פטירתו התפלל מעריב בהתלהבות עצומה וקרא קריאת שעל המיטה, וסיים את תפלתו בברכת ״שהכל נהי׳ בדברו״ שעל ברכה זו אמר הרה״ק מרוזין זי״ע שברכה זו הי׳ על המיתה, ועלה ונסתלק ביום ל׳ חשון א׳ דר״ח כסלו תר״ז לפ״ק.

יסופר כי באותו לילה שנפטר ראו מרחוק כעין עמוד אש בוקע ועולה מהעיר רימונוב, וכל המורה שעות של העיר הפסיקו את מהלכם בעת יציאת נשמתו הטהורה, והוטמן שם ברימונוב. מדברי תורתו נדפס ספר ״בארות המים״.

הילולא קדישא

באותם השנים אשר חודש חשון חסר (כבשנה זו) מחזיקים את היומא דהילולא ביום כ״ט חשון, כמו שכתב המג״א בס׳ תקס״ח סק״ז שאם שנה הראשונה שלאחר הפטירה חודש חשון מלא אז מחזיקים את היארצייט ביום א׳ כסליו בכל שנה אשר חודש חשון חסר, אבל אם השנה שלאחר הפטירה הי׳ חודש חשון חסר מחזיקים את היארצייט בכ״ט חשון, והר״ר הערש נסתלק בשנת תר״ז ובשנת תר״ח הי׳ חודש חשון חסר לכן בשנה שהחודש חסר היומא דהילולא ביום כ״ט חשון.

א' כסלו

הגה"ק רבי שלום שכנא מלובלין זי"ע

מתולדותיו

הגה"ק רבי שלום שכנא מלובלין זי"ע נולד לאביו רבי יוסף בן רבי יצחק בן הגאון רבי שלום מווינער–נוישטאט זצ"ל הידוע בשם מהר"ש מנוישטאט, גדול חכמי עסטרייך בדורו, ורבן של גדולי הפוסקים כמהרי"ל ועוד, אשר רוב מנהגי אשכנז קיבל המהרי"ל ממנו.

בשנת רס"ח כשהי' אז ילד רך בשנים נפטר עליו אביו שהי' מבורך בתורה וגדולה במקום אחד והי' נמנה בין נגידי פולין, והותיר לו נכסים רבים, אשר בגלל כן הי' יכול לישב באהלה של תורה כל ימי חייו, ואכן כן עשה מנעוריו כבר גלה למקום תורה.

תחילה למד בעיר פוזנא, ולאחר מכן למד אצל הגאון "בעל החילוקים" (נקרא כן ע"ש דרך לימודו, דרך הפלפול והחילוק) ה"ה הגאון ר' יעקב פולאק זצ"ל, אשר הוא הי' רבו המובהק, בישיבה זו למה ביחד עם המהר"ם פאדובא זצ"ל, שנים רבות למד בישיבה זו והתפרסם כאחד מהחריפים הגדולים שעמדו להם לישראל.

נשיאותו

לימים קבע ישיבתו בעיר מולדתו לובלין, ויסד ישיבה ע"ד רבו "בעל החילוקים", ותוך זמן קצר נאספו אליו תלמידים רבים ליצוק מים על ידי ולקבל תורה מפיו, מהם אשר נודעו לימים כגדולי הדור 'וכל רבותינו ושאר גדולי הדור היו כולם תלמידי הגרש"ש ז"ל' (לשון שו"ת משאת בנימין סי' טז), ועל ראשם הי' תלמידו הגדול רבינו משה איסרליש – הרמ"א זצ"ל, שלימים הי' גם לחתנו (בזיווג"ד), וכך אכן מתארו בחיבורו "דרכי משה" (יו"ד סי' קי) 'הגאון מורי חמי'. אך לדאבון לב נקטפה הצדקת בדמי ימיה בחיי אביה, בהיותה בת עשרים שנה, ובעלה הק' הרמ"א בהספידו קרא עליה "בת מלך" וז"ל הגאון רבי אברהם הכהן ראפפורט זצ"ל אבד"ק אהסלוב בחיבורו "ירח האיתנים" (פ' כי תצא): "... שאמר הגאון רמ"א בהספד על אשתו, בת הרב הגאון החסיד האלקי מהור"ר שכנא אב"ד דק"ק לובלין על פסוק 'פקדו נא את הארורה הזאת וקבורה כי בת מלך היא' (מלכים ב' ט לד), על פי דאיתא בשביל שקילל הקב"ה לאדמה, בשביל אדם הראשון שאכל מעץ הדעת, ואמר 'ארורה האדמה בעבורך' והיא לא חטאה, על כן להפיס דעתה, נתן לה הקב"ה שבני מלכים ובנות מלכים יקברו בה, וזהו שאמר: 'פקדו נא את הארורה הזאת', פירוש דקאי על האדמה הארורה מאת הקב"ה, היינו שיפקדו את האדמה במה שיקברו בה את הבת מלך, וז"ש: 'וקברוה כי בת מלך היא', מאן מלכי רבנן", עכ"ל, בשנת ר"פ נתמנה לכהן פאר גם כרב ואב"ד דק"ק לובלין, ונשא על שכמו את עול הרבנות בעוז, בשנת ש"ב קיבל תוקף מטעם בית המלכות, להיות שורר על הגלילות ועל דבר ישק על פיו, ותיקן תקנות לטובת היהדות ואחב"י.

פוסק הדור

מלבד המוני התלמידים שבאו אליו לחסות בצל קדשו וללמוד תורה בישיבתו, גם פנו אליו מכל עבר גם בעניני הלכה למעשה, גדולי התורה חילקו לו כבוד רבו וכינוהו בשם רבן של כל בני הגולה, עיין מה שכתב עליו גדול תלמידיו פוסק דור האחרון ה"ה רבינו הרמ"א בשו"ת הרמ"א (סי' מה) וז"ל:"...כי איככה אפצה פה ואירים ראש, לחרוש ולדרוש, לפסוק על מעשה הבא לפנינו בעוד מורי ורבי קיים הוא ובית דינו, הוא גולת הכותרת, עטרת תפארת, גחלת הנשארת, נר ישראל ואורו יזהיר כזוהר השמים יעופף זרחת, ושמן משחת קודש מעשה מרקחת, הוא אשר נודע בשערים, ראש הגבורים, הגאון מוהר"ר שכנא ש"ן [שיחיה נצח]".

ענותנותיה

נוסף על גדולתו בתורה הצטיין בקדושתו ובפרישותו, והי' עניו גדול מאד, עד שענותנותיה גרמה שלא נשאר זכר מתורתו, ומחידושיו ופסקיו הרבים, יען כי ברוב שפלותו לא רצה להעלותן עלי ספר כדי שלא יסמכו עליו לדורות, ולא נעתר בכך אף להפצרת בנו וגדולי התלמידים כמו שכתב בנו הגאון הגדול ר' ישראל (הובא בשו"ת הרמ"א סימן כה) וז"ל: וכן קבלתי הלכה למעשה מאדוני מורי אבי הגאון רבן ומאורן של כל בני הגולה מהר"ר שלום המכונה שכנ"ו זקצ"ל ה"ה הכ"מ אשר העמיד תלמידים הרבה מסוף העולם ועד סופו מפיו חיים ומימיו שותים. וחי נפשי עולמים דזמנין סגיאין בקשתי עם הרבה לומדים ממנו שיעשה פוסק ותשובתו היתה מחמת רוב חסידותו וענותנותו אשר היה עניו יותר מכל האדם אשר על פני האדמה. ואמר יודע אני דשוב לא יפסקו כ"א כאשר אכתוב מטעם דהלכה כבתרא, ואין רצוני שיסמכו העולם עלי, ר"ל כגון היכא דאיכא פלוגתא ביני רבוותא והוא יכריע או לפעמים יחלוק ואין לדיין כי אם מה שעיניו רואות, לכן יעשה כל אחד כפי הוראת שעה כאשר עם לבבו. ומה"ט לא עשה נמי רבו הגאון מהרי"ף (ר' יעקב פולאק) שום ספר גם שום תשובה ששלחו למרחוק לא העתיקו בביתם אלו הגאונים מה"ט אף כי היה נחשב בעיניהם כיוהרא, עכ"ל.

ובא השמש

ביום ו' עש"ק א' כסלו שנת שי"ט לפ"ק נסתלק לגנזי מרומים, וגופו הטהור הוטמן בעיר לובלין, ושם מנוח"כ עד היום הזה, וזה אשר נחרט על מצבת קבורתו: "האבן הזאת אשר שמתי מצבה, והיה בית מלון לאיש אלקים קדוש ונורא, אשר הרביץ בישראל תורה, יותר מכל אשר היה לפניו בדרי בתרא, והחזיר לישנה עטרה, והעמיד תלמידים הרבה עד שכל דרי ארעא מפיו חיין ומימיו שותים בתדירא, הלא היה עטרת תפארת ראשי אלפי ישראל, ה"ה מופת הדור והדרו, ראש גולת אריאל, מאורן ורבן אב"ד ישראל, גאון הגאונים מוהר"ר שלום המכונה שכנא בר' יוסף זצוק"ל ה"ה חסיד והעניו אשר נאסף אל עמיו ביום ו' ר"ח כסלו שי"ט לאלף הששי ליצירה".

בנו הגאון הגדול ר' ישראל מילא את מקומו כראש הישיבה והאריך ימים אחר אביו ארבעים שנה מיום ליום ונפטר ביום שנפטר אביו א' כסלו שנ"ט לפ"ק, ר' ישראל הי' מגדולי חכמי דורו ובא בכתובים ופלפולים עם גיסו רבינו הרמ"א זי"ע ורבים מגאוני דורו, חיבר הגהות על המרדכי.

מספד תמרורים

עיין מה שכתב הגאון המלבי"ם בספרו "ארץ חמדה" חלק הספדים, בהספד על הגאון "שאגת אריה" זצ"ל, וז"ל: שמעתי אומרים בשם הגאון מוהרמ"א ז"ל, כי נח נפשיה של חמיו הגאון אור ישראל מוהר"ש ז"ל פתח להאי פרשתא מהכא, כתיב 'וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ', ופי' הוא הענין כך, דחטא הוא לשון חסרון כמאמר בת שבע לדהע"ע, 'והיה כשכב אדוני המלך והייתי אני ובני שלמה חטאים', ופרש"י אני ובני שלמה חסרים מן הגדולה (עיין מלכים א א), א"כ הפי' וכי יהיה באיש חטא משפט מות שיהיה נחסר מאיש זה משפט מות, שהוא צדיק גמור, ואעפ"כ והומת, ותקשה בעיניך הלא אין מיתה בלא חטא, ומתרץ ותלית אותו על עץ, עץ הדעת שאכלו ממנו אדם וחוה ונגזר על העולם מיתה ע"כ ודפח"ח, עכ"ל, וכה מקונן עליו בנו הנ"ל בתשובה הנ"ל וז"ל: בהיות שבעו"ה ביום בוא דבריך נטרפה השעה ונשבה ארון הקודש ונתבקש בישיבה של מעלה, מאור הגולה, רוח אפינו משיח ה' רב הרבנים גאון הגאונים נשיא ישראל (ה"ה אדוני מ"א) הנקרא בשם קדשו מוהר"ר שלום המכונה שכנו זקצ"ל ה"ה הכ"מ אשר עליו היה נאמר צדק צדק תרדוף לקיים מה שנאמר בקש שלום ורדפהו לשכנו תדרשו ובאת שמה. ועתה בעו"ה נפשי עגומה. ושפתי אטומה. ואין בידי להשיב מה. כי נתפרדה החבילה. ואין דעתי צלולה. כי נפלה עטרת הגולה. על זאת נפשי עצובה. דאבה כאבה, ואני אנה אני בא. על כל זאת שלא להשיב (פניך) היקרים ריקם אדון (לפניך) בקרקע מן הבא בידי בהיות דברא כרעא דאבוה הוא, וזכרתי מאמרם ז"ל כל שאינו מניח בן כו', עיין שם בפרק יש נוחלין (דף קט"ז). והנה דרש ר' פנחס מאי דכתיב והדר שמע במצרים כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא מפני מה כו' יואב שלא הניח בן נאמר בו מיתה כו' והכתיב מבני יואב עובדיה בן יחיאל אלא דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה וכו'. וק"ק למה התחיל בשינויא בתרא בדוד ובשינוי קמא ביואב (אולי דנוסחא אחרת נזדמנה לו). אלא בא ללמדנו דלא הדר ביה מכל וכל אלא גבי דוד אבל גבי יואב אע"ג דה"ל בן כיון דלא הוה כמותו מעלה עליו הכתוב כאלו אין לו בן לענין ההוא דיש נוחלין שהבאתי לעיל דפשע דה"ל ללמדו ולהדריכו. לכן אני מחוייב להשלים לגול מעליו חרפה זו ושיצדק עליו למימר שכב עם אבותיו, ע"כ נכנסתי לדברים להבין מה טוב... כה עתירת אוהב ישראל בן לאדוני מורי אבי הגאון מוהר"ר שלום המכונה שכנו זקצ"ל ה"ה, המתאבל על גולת הכותרת, עטרת תפארת, ראשי אלפי ישראל שהושלך בעו"ה ארץ, בראש חדש כסליו שי"ט הכ"מ.

גדולים צדיקים במיתתן

ידוע שהיה דרכו של הרבי מלובלין לשלוח להתפלל על קברו של הרה"ק רבי שלום שכנא מלובלין על כל צרה שלא תבא, וגם בר"ח ושאר יומא דפגרא שלח על קברו, ואכן, מכל המצבות של גדולי לובלין לדורותיהם נשארה עומדת על עמדה בשלימותה מצבתו של הרבי ר' שכנא, וסמוך לה מצבת קדשו של ה"חוזה" הק', ומקובל הי' אצל יהודי לובלין שר"ש נשאר שם בכדי להגן על תושבי לובלין, ומסופר שבזמן שכיהן הגה"ק רבי לייבל'ע אייגר זי"ע בלובלין פרצה שם פעם שריפה גדולה סמוך לבית הגה"ק, והשריפה נתגברה עד שהיה חשש גדול שיתפשט על בנין של הגה"ק ובאו אנשים לשאול מה לעשות להשריפה אשר אין באפשרות לכבות אותה, וחלילה הכל בסכנה, אז ציוה הגה"ק לילך להקבר של הרבי ר' שכנא ז"ל ולאמר על קברו שהוא הבטיח להיות מגין על לובלין, והלכו מנין לשם, ואח"כ נתכבה האש והשריפה נפסקה".

ב' כסלו

הגה"ק רבי משולם פייבוש מזבאריז' זי"ע

צור קודש מחצבתו

הגה"ק ר' משולם פייבוש מזבאריז' זי"ע נולד בשנת ת"ק לערך לאביו הגה"ק ר' אהרן משה הלוי העלער המגיד מסניאטין בן הגה"ק ר' מאיר אב"ד סטארי בראדשין (חתן הגה"ק ר' יעקב משה בעל "ידי משה" על מדרש רבה) בן יחיד להגה"ק ר' שמשון אב"ד סטארי ברדשין שהי' גם בן יחיד להגה"ק ר' אברהם ראש ישיבת סעקולא (חתן הגה"ק ר' יחיאל לוריא נכד מורינו המהרש"ל ולמעלה בקודש מזרע דוד המלך, וכמו שכתב בשו"ת מהרש"ל סי' כ"ט) בן הגה"ק בעל תוספות יו"ט זי"ע אשר הי' נין ונכד לרבי נתן בעל "הערוך" ראש ישיבה ברומי ממשפחת התפוחים משבט יהודה, וכן לרבינו זרחיה בעל "המאור" אשר צור מחצבתו משבט לוי מבני הקהתי אשר עבודת הקודש עליהם. בנוסף לכך היה נכד למורינו המהר"ל מפראג, וכן לרבי יצחק חיות אב"ד פראג בעל "אפי רברבי", מורינו המהרש"א, הגה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי, הגה"ק רבי הירש אשכנזי בעל "החכם צבי", ולהגה"ק בעל "צאן קדשים" ולמעלה בקודש צדיקים ומצוקי ארץ.

גם מצד אמו הי' רם היחס, אמו הרבנית הצדיקת מרת וועכנע היתה בת הגה"ק ר' ישראל משה אב"ד טיסמעניץ שהיה מצאצאי רבי יהודה החסיד בעל ספר חסידים ולמעלה בקודש.

האיש מקדש

בהגיעו לפרקו נשא את בתו של אחד מחשובי עיר קניהניטש בגאליציע, ותקופה מסויימת אף התגורר אצל חמיו, בשבתו שם מצא את שאהבה נפשו, חבורתא קדישתא מבקשי ה' עמם נתקשר בקשר אמיץ וחזק לתורה ועבודת ה'.

לימים נשא בזיווג שני את הרבנית הצדיקת מרת יענטל בת הגה"ק ר' מרדכי הלפרין אב"ד ברעזאן שהיתה מיוחסת מאוד נכדת רבינו הרמ"א, המהרש"ל, ורבי מרדכי יפה בעל הלבושים, ולמעלה בקודש.

הרבנית האריכה ימים אחרי בעלה הצדיק והי' מפורסמת בצדקותה ובברכותיה הנושאים פירות, עד שרבים ושלמים נהרו אליה להתברך מפיה, ובתוכם גם הרה"ק בעל אוהב ישראל זי"ע, ומסופר בס' מהרש"ם הכהן על התורה במגילת יוחסין בהקדמת הספר, דהרה"ק מאפטא בא פעם אליה, וכפף ראשו וברכתו בברכת כהנים, וענה הרה"ק מאפטא אמן.

ובס' אפיקי ים מסופר כי חסידים רבים באו אליה לעת זקנותה, ובעת חלוקת ה"לעקיך" אם אחד מהחסידים הושיט ידו לקחת פעם שניה הרגישה ואמרה: יד זה כבר לקח פעם אחד.

בצל רבותיו

בימי נעוריו למד את תורתו בנגלה אצל רבו הגאון האדיר המפורסם בעוצם חריפותו ובקיאותו רבי משה צבי העלער אב"ד בוקשוויץ ובעמחס"ס "גאון צבי", לימים אוה להוסיף שלימות על שלימותו ונסע אל צדיקי הדור תלמידי הבעש"ט הק' כדי ללמוד מדרכיהם.

בראשית מכתבו המפורסם הוא מונה את שלשת רבותיו הדגולים מרועי החסידות וז"ל: ואני לא זכיתי רק לראות פני תלמידו האלהי רבי דוב בער זלה"ה, ואף כמה פעמים הייתי לפני האשל הגדול האלהי רבי מנחם מענדל מפרעמישלאן זלה"ה, וביותר להבדיל בין המתים ובין החיים הרב המופלג האלהי מרנו הרב יחיאל מיכל (המגיד מזלאטשוב) נירו יאיר.

כשנסע הרה"ק ר' מנחם מענדל מפרימשלאן לארה"ק נסע ר"מ אצל הרה"ק המגיד מזלאטשוב זי"ע ואמר לו: אני נותן לך את היונגערמאן הזה שהוא דימאנט רק נישט געשליפן, ואז התחיל לנסוע אל אל המגיד הק' מזלאטשוב זי"ע בצלו חמד וישב ונתקשר אליו בעבותות אהבה, ואותו החזיק לרבו מובהק.

בהקדמה לס' "גאון צבי" שנכתב ע"י נכדו המו"ל כותב דבר פלא ורוח הקודש שנענצה בו וז"ל: כח התמדתו בתורה של הגאון צבי הי' למעלה מדרך הטבע עד כלות הגוף והנפש, לימים ביקשו והתחננו אליו בני ביתו שיתור לו מנוחה באחד מחדשי הקיץ כדי להברות את גופו החלוש, לאחר הפצרות מרובות נענה להם, בימים ההם ור' משולם פייבוש מזבאריז' עודנו תלמיד לפני רבו הנ"ל, אותה נפשו להתעלם באהבים ולהתעלות אצל המגיד הק' מזלאטשוב זי"ע שלימים הפך לרבו מובהק, אך מפני כבוד רבו ה"גאון צבי" נמנע מליסע אליו, אך בהזדמנות זו כשרבו לא הי' בביתו ובישיבתו החליט לכתת רגליו לחזות בנועם המגיד הק' מלואטשוב זי"ע, וכדי שלא יוודע הדבר לרבו הקדים לחזור טרם שוב רבו, ביום שוב רבו הלכו תלמידיו והוא בתוכם כמה פרסאות מחוץ לעיר כדי לקבל פניו בכל הכבוד הראוי, וכשניגש ר' פייבוש אל רבו והושיט לו את ידו לשלום, הרגיש רבו על אתר שנסע אל הרה"ק מזלאטשוב, והחזיק ידו עד בוש, ואמר לו בזה"ל: "פייבוש'ל דו האסט מיך שוין איבערגעלאזט", ויהי הדבר לפלא בעיני תלמידיו.

אכן כפי הידוע ביקר גם אצל עוד מתלמידי הבעש"ט כמו הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע, וכן אצל הרה"ק ר' מנחם מענדל מרימינוב זי"ע שהי' צעיר ממנו בשנים, וכן הגה והמליץ לשומעי לקחו ללמוד בספרי הרה"ק בעל ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע.

בשבתו עם חברים

כן היה מקושר בעבותות אהבה ודביקות נפלאה עם רעו הרה"ק ר' זאב וואלף מטשארני-אוסטראה זי"ע, אשר לאחר הסתלקותו של רבו המגיד הק' נסע אל רעו לזבאריז', ומצא אצלו את שאהבה נפשו, פ"א הי' אצלו בזבאריש, ואח"כ כנשפטר ממנו הלך ר' פייבוש ללוותו ועלה עמו על העגלה, ושוחחו בדביקות ובידידות נפלאה עד שהגיעו לטשארני-אוסטראה, אח"כ רצה ר' וועלויל ללוות את ר' פייבוש, ועלה על עגלתו, ושוחחו בדברי תורה עוד פעם בדביקות ובאהבה נפלאה עד שהגיעו בחזרה לזבאריש, כך הי' כמה פעמים מגודל דביקותם אחד אל השני לא יכלו להפרד, ועד כדי כך גדלה דביקותו ברעו ר' פייבוש, אם כי מעולם ביקש לעלות לארץ הקודש ולחונן עפרה, בכל זאת נמנע מלהוציא מחשבתו אל הפועל כי ימי חיותו של ר' פייבוש, כי לא רצה להיפרד ממנו.

והעמיד תלמידים הרבה

לימים נתעלה לכהן כמגיד מישרים בעירו זבאריז', ורבים היו נוהרים אליו לשמוע דרשותיו ואמרי שפתיו בדברים היוצאים מלב קדוש ונכנסים ללבות השומעים.

אחד מגדולי תלמידיו הי' הרה"ק ר' שלמה דוד אייבשיץ זי"ע אב"ד סראקע בעל "ערבי נחל" ו"לבושי שרד" זי"ע, והי' נוסע תמיד אליו ללמוד תורה מפיו, ומסופר שבני קהלתו של ר' רבי שלמה דוד זי"ע בקשו להניאו מלנסוע לרבו הק' באמרם אליו שלא נאה לגאון כמוהו לנסוע למי שאינו גדול כל כך בתורה, והא ניסה תמיד להוכיחם שרבו גדול ממנו בתורה, אך הם לא קבלו את דבריו, פ"א הגיע ר' פייבוש זי"ע לסראקע, רצו התלמידי חכמים בני סראקע להווכח אחת ולתמיד את גדלותו בתורה, ונכנסו לתהות על קנקנו והציעו לפניו שש קושיות חמורות בש"ס, והוא בגודל ענוותנותו ענה להם שיכול לתרץ כל השש קושיות בתירוץ אחת והיא - שאינו יודע ללמוד, אח"כ נכנס הרה"ק בעל לבושי שרד לרבו ומענה בפיו, שגם בלאו הכי הוא סובל רבות מבני עירו על נסיעותיו אליו ועתה שמנע עצמו מלהראות את כוחו בתורה עאכ"ו שלא יניחו לו, ענה לו רבו הנח לי כמה יגיעות יגעתי עד שפעלתי שלא אראה את למדנותי מן השפה ולחוץ וכעת ברצונך שאאבד עולמי בשעה אחת, פ"א הי' עוד פעם בסראקע ונתעוררה שאלה חמורה בעניני מקוואות אז הוכרח לפסוק בדבר שנוגע לעיקרי תורה, ואז נוכחו כולם בגאונתו.

תלמידו בעל הלבושי שרד מביא את רבו בספרו לבושי שרד בשו"ע או"ח סי' קס"ח, וגם בסוף יו"ד.

כמו"כ נמנו כתלמידיו הרה"ק ר' יוסף דוד הכהן אב"ד יאסי בעל "דרכי האמונה", הרה"ק ר' מנחם מענדל מקאסוב בעל "אהבת שלום", הרה"ק ר' זאב וואלף שור אב"ד סקאליט בעל "ספר הדרושים", וכן בן גיסו הגה"צ ר' יצק אב"ד בוקשוויץ.

תורת אמת היתה בפיהו

הי' ידוע לאיש אמת מאד, וחיפש את האמת בכל מעשיו בלי פניות, מסופר שפ"א נאלץ לברוח מפני שהלשינו עליו בשלטונות וסכנה גדולה היתה צפויה לו, ונכנסו אליו מקורביו והוכיחו לו על פי ההלכה כי מחויב להסכים שיכינו לו פאספארט מזויף על שם אחד, כדי שיוכל לעזוב את הארץ, ואכן בגין פיקוח נפש הסכים, כשהגיע להגבול ושאלו את שמו ענה שם בדוי לא שמו האמיתי ולא המזויף שהי' רשום בתעודה, ונתנו לו לעבור, כששאלוהו מקורביו מדוע נהג כן השיב, אני יודע כי הרוסים ימינם ימין שקר, וצריך לומר להם שקר מוחלט מתחלתו עד סופו, אלו אמרתי את השם שהי' רשום בהפאספארט הייתי אומר קצת אמת שהרי כך רשום בהפאספארט, והם אינם סובלים אפי' קצת אמת.

עקב ענוה יראת ה'

פ"א עבר דרך עיר רימינוב והכין הרה"ק רבי ר' מענדעלע מרימנוב סעודה יפה בעבורו, ומרוב ענותנותו סירב לשבת ליד ר' מענדל'ע באמרו מה לי ולכבודו הרי אני כבר בן שבעים וארבע שנים ועדיין לא עשיתי תשובה, החזיר לו ר' מענדל'ע כמוני כמוך, עמך אנכי בצרה זו, יבוא ונסעד יחד.

פועל ישועות

לאחיו של הרה"ק ר"פ נכנס רח"ל רוח רעה, ונסע להרבה צדיקי הדור להתברך מהם, וכולם אמרו לו שיסע לאחיו הרה"ק מזבאריז שרק הוא יכול להושיע לו, וכן עשה ותיכף נסע לאחיו, ויהי כאשר אך פסע את מפתן ביתו של אחיו צעק הרה"ק מזבאריז עליו "צא טמא", ובאותו רגע יצא ממנו הרוח הרעה ונעשה כאחד האדם.

אם פגע בך...

פ"א סיפר כי בש"ק בשעת אכילתו בא אליו היצה"ר ואמר לו האיך אתה אוכל, כלום התפללת היום כראוי, ואיך מלאך לבך לעבור על דברי חכמים לא תאכלו על הדם וכו', והשיב לו תדע שבדין אני אוכל עתה דתפלה היא מדרבנן, וסעודת שבת הוא מדאורייתא, ולא יתכן שבשביל תפלה שהיא מדרבנן לידחי מצות סעודת שבת שהיא מדאורייתא, שוב פ"א בא אליו ביום שב"ק בעת תפלת שחרית בשעה שתפס הציצית בידו והראה לו שהותר קשר אחד של ציציותיו והיא סי' עפ"י ספרים קדושים שאין לזה האיש יראת שמים והאיש הראה לו כ"ז כדי להחליש לבו, והתחזק והשיב לו דע דאדרבה בזה אני רואה שאני כן ירא מהש"י שאל"כ הי' בכחי לתקן הקשר, ורק מפני שאסור לעשות בש"ק קשר אינני מתקן ואין זה רק מיראת השם.

חלישות גופו

כשהתאכסן הרה"ק ר"פ בזלישטישק אצל האב"ד ר' שמואל מרגליות בן אחיו של המאיר נתיבים, הזהיר הבעל אכסני' את בתו להגיש לו כל פעם מיני מאכל להשיב את נפשו כי גופו חלוש מאד, ואינו יכול לסבול את עומס נשמתו הק'.

והוי דן את כל אדם לכף זכות

דרכו של ר"פ הי' שקרא לכל אדם בשם צדיק, ולימד זכות על כל עוברי עבירה, פ"א הביא לו עשיר אחד מחסידיו כובע משי חדש, לא עברו ימים רבים עד שנגנב הכובע, וכשנכנס אליו נותן הכובע, סיפר לו איך שבא צדיק אחד שמסתמא לא הי' לו כובע ללבוש, ולקח את הכובע החדש שקנית עבורי, נתמלא הנותן המתנה תמה ואמר וכי אתם עוד קוראים לאותו גנב צדיק, השיב לו ודאי שהוא צדיק נעביך לא הי' לו מה ללבוש, אמר לו האיש אדרבה יאמר לי הרבי גם כן היתר לגנוב ואני עוד יקרא צדיק, הרי בתורה כתיב לא תגנוב, ואתם קוראים אותו צדיק, שתק הרה"ק מזבאריז וחשב קצת ברעיונו הק', אח"כ פתח ואמר לו מה אעשה "ער איז פארט א צדיק" כי בפירוש נאמר ועמך כולם צדיקים, "איז פארפאלן ער איז טאקע א צדיק".

ובא השמש

ביום ב' כסלו תקנ"ה נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש ומנוחתו כבוד בזבאריז'.

השאיר אחריו תולדותיו הקדושים: מזיו"ר הרה"ק ר' אהרן משה, מזיו"ש הרה"ק ר' ברוך יצחק מזוואניץ, והרה"ק ר' שמשון מאוזיראן מח"ס "נזירות שמשון". על גדלותו של רבי שמשון נוכל ללמוד באפס ממה שמסופר אודותיו: פעם שבת במעזיבוז אצל הרה"ק בעל "אוהב ישראל" שהי' אז המרא דאתרא, בהגיע עת סעודתא דמהימנותא פקד עליו לתדהמת כל הנוכחים לעשות שולחנו בבית מלונו בשב"ק ולהתנהג כמנהגו בביתו, ויהי לפלא כי לאט נודע טעם הדבר, בסעודת שחרית של יום השב"ק כאשר הסב הרה"ק מאפטא על שולחנו פתח ואמר אל המסובין: תדעו איזה טובה גדולה עשיתי להרה"ק ר' שמשון מזבאריז' במה שצויתיו לישב על שולחנו לעצמו, כי בעולם העליון קרי כרוזא בחיל, כי היות ואחד מהדיינים בבית דין של מעלה המיד אחד מנכדיו את דתו רח"ל, ולכן הי' עליו לעזוב את מקומו, על כן יעלה אחד מהצדיקים מהעולם הזה אל עולם העליון למלאות את מקומו, וישאלו לאמר מי יעלה לנו השמימה, אז אמר הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע הן יש בעולם בן ר' פייבוש ושמו ר' שמשון והוא ראוי לאותה איצטלא, ועניתי ואמרתי על זה לאמר, אמנם כן הוא, כי זה הרב ר' שמשון ראוי לישב על מקום הנפקד בסנהדרין של מעלה, אולם עודנו דרוש הוא לחפץ טובת ישראל להיות בעולם הזה אתנו בחיים חיותו, ולכן צויתיו לשבת על שולחנו לנהל את עדתו.

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040

בס"ד

ערש"ק פר' חיי שרה - מברכים חודש כסלו תשפ"ו לפ"ק

וְקָבְעוּ שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנוּכָּה

מודעה חשובה

לקראת ימי החנוכה הבעל"ט
ולרבים השואלים הננו בזה להודיע

זמני הדלקת נרות חנוכה

בצל הקודש של
כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

במקהלות קהל קדושים
בבית המדרש הגדול
פה ק"ק קרית יואל יצ"ו

זונטאג מקץ
ליל ג' דחנוכה

מאנטאג מקץ
ליל ד' דחנוכה

דינסטאג מקץ
ליל ה' דחנוכה

דאנערשטאג מקץ
ליל ז' דחנוכה - בדר"ח טבת
ומעמד לחיים רבתי בשירה חמרה ודב"ק

מוצש"ק וישב: בביהמ"ד הגדול וויליאמסבורג
יום ד' מקץ: באופן פרטי בביתו נאוה קודש

שבת חנוכה

שב"ק וישב
יום א' דחנוכה
בקרב קהלתינו הק'
בוויליאמסבורג

שב"ק מקץ
זאת חנוכה
בקרב קהלתינו הק'
פק"ק קרית יואל

הנרות הללו קודש הם

הנהלת הקהלה

פנימי תעסי בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור בבית הגאון הצדיק רבי יהושע ראזנבערגער שליט"א

אב"ד קרית רמ"א בית שמש יע"א, חבר הביד"צ העדה החרדית ירושת"ו

יום ד' פרשת תולדות תשפ"ו לפ"ק

אב"ד קרית רמ"א: ס'איז די יארצייט פונעם רבי'ן ר' הערש (מרימנוב) היינט נאכט, ער איז נפטר געווארן ל' חשון.

רבינו: ס'איז דאך נישטא היי יאר קיין ל' לחודש [חשון].

אב"ד קרית רמ"א: האלט מען די יארצייט כ"ט.

רבינו: אדער א טאג שפעטער, ראש חודש [כסלו].

גראדע ביי א יארצייט פון עלטערן, זאגט דער חתם סופר אין א תשובה (או"ח סי' קס"ב), אז ביי א ספק איז מען מקדים, פריער איז אלין בעסער זאגט ער, ווייל שפעטער איז דאך מעגליך אז מ'האלט שוין דערנאך, פריער קען נישט שאדן, אזוי נעמט ער אן.[1]

דער מגן אברהם (או"ח סי' תקס"ח סק"ב) מאכט א חילוק וויאזוי דאם ערשטע יאר איז געווען (הרבי ר' הערש ז"ל נסתלק בשנת תר"ז ובשנה שלאחריו שנת תר"ח הי' חודש חשון חסר, נמצא שבשנה שהחודש חסר היומא דהילולא ביום כ"ט חשון).[2]

אב"ד קרית רמ"א: אויפן רבי ר' הערש האט געהייסן אז ער קען נישט קיין לערנען.

רבינו: ער איז דאך געקומען פון א פשוטע שטוב. ווען ער האט זיך משדך געווען מיטן ריזשינער.[3] ביים שידוך שליסן האט דער רוזשינער געזאגט אז דער מנהג איז דאך ווען מען שליסט א שידוך רעכענט מען אוים דעם יחוס, האט דער רוזשינער אויסגערעכנט זיין יחוס צום גרויסן מגיד, דער עלטער זיידע איז געווען דער רבי ר' בער, זיין זון איז געווען דער מלאך, זיין זון איז געווען רבי שלום (אבי הרה"ק מרוזשין ז"ל) אזוי האט ער אויסגערעכנט כסדרן. און אויך פון די צווייטע זייט ער איז דאך געווען אן אייניקל פונעם מאור עינים, און רבי מאטעלע איז אים געווען א פעטער.

---

1 עיי"ש שכתב: ע"ד מי שנפל לו ספק ביום היארצייט אם הוא ביום כ"ה או ביום כ"ו סיון, וקשה עליו לישב בתענית ב' ימים רצופים מה יעשה, וכו', ...ג"ל דיתענה ביום כ"ה, דאפילו לו יהא שמת למחר ביום כ"ו, מ"מ הרי מקדים תפילה לצרה, או לצרת עצמו דלא לרעי מזלי' למחר, או להקל מאביו דינו למחר וכו', ...וג"ל אפילו הי' יום כ"ו מובחר, מ"מ זריזים מקדימים לשוב אל ה' בתענית ובתפילה וקידוש שמו ברבים, וכו', עיי"ש באריכות.

2 עי' לשון המגן אברהם (שם): ....ומי שמת אביו ביום ראשון דר"ח כסלו ולשנה הבאה חשון חסר ור"ח כסלו אינו אלא יום א', צ"ע מתי יתענה אם בכ"ט לחשון שהוא יום א' לפני ר"ח כסליו דהא לעול' יום שני עיקר שמונין מועדות משני, או נימא דעכ"פ הוי שם ר"ח עליו ולכן יתענה בר"ח, ובאבן העזר סי' קכ"ו יש דיעות אם יום ל' נמנה לחדש העבר או להבא, וג"ל דאם שנה ראשונה היא חסרה יקבע בכ"ט לחשון דבאמת משמע בגמרא דנדרים דיום ל' הוא נמנה לחדש העבר (עמ"ש סי' נ"ח ס"ק), אבל כשנה ראשונה היא ג"כ מלאה א"כ צריך ליקבע היום בר"ח, ולכן אף בשנים הבאים אחריהם אף שהם חסרים יקבע בר"ח, דה"ל כמו נדר דאולי' אחר לשון בני אדם, וכו'.

ועי' במחצה"ש שם. ועיי' בשו"ת פנים מאירות (ח"ב סי' פ"ג), ובשערי תשובה (שם ס"ק ס"י) שהאריך לדון בשאלה זו. ובמט"א (שער ג' ס"י) וקשו"ע (סי' רכ"א ס"ד) כתבו דלכתחילה יש להחמיר להחזיק את היארצייט גם למחרתו בראש חודש, וכ"כ בגשר החיים (פל"ב סי"א).

3 בשנת תר"ד עשו קשרי שידוכין בין הילד אשר ז"ל בן הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא ז"ל בנו של הרה"ק מרוזשין, עם הצדיקת מרת רחל לאה בתו של הר"ר הערש ז"ל, ואז היה הר"ר הערש ברוזשין. אבל לאחר כמה שבועות נפטר הילד אשר ז"ל, ושוב התקשרו שני הצדיקים כשהרה"ק רבי שלמה ז"ל בנו השני של רבי אברהם יעקב מסאדיגורא ז"ל נשא את הרבנית מרת רחל לאה הנ"ל, אולם אז לא נסע הר"ר הערש ז"ל להשתתף בקשרי השידוכין.

דערנאך האט ער געבעטן דעם רבי ר׳ הערש זאל אויסרעכענען זיין יחום, דער רבי ר׳ הערש איז דאך נישט געווען קיין יחסן, האט ער געזאגט אז זיין טאטע איז אוועק ווען ער איז געווען א קינד, ער איז געבליבן א יתום, האט ער זיך געלערנט צו ווערן א שניידער, ער האט זיך פארדינגען פאר א שניידער און יענער האט אים אויסגעלערנט ׳דאם אלטע צו פארריכטן און דאם נייע נישט צו פארדארבן׳. דאם איז געווען א טיפֿ ווארט.[4] האט דער ריזשינער געזאגט ׳מחותן, געגנג׳....[5]

אב״ד קרית רמ״א: מ׳דערציילט אז רבי יהושע׳לע בעלזער האט געזאגט פאר זיין מאמע׳ן, ס׳איז דא א רבי א בעל רוח הקודש, וואם אפילו ס׳איז דא וואם זאגן אז ער קען נישט קיין לערנען וויל איך פארן צו אים, איך וויל אים קענען. האט די רביצין געזאגט פארׅ׳ן בעלזער רב (השר שלום ז״ל), האט ער געזאגט, איך בין מעיד אויף אים אז אליהו האט געלערנט מיט אים כל התורה כולה.[6]

רבינו: ס׳איז דא א מעשה וואם מ׳דערציילט, אז זיין איידעם האט זיך אמאל געהאלומ׳ט פרשת חוקת, אז ער איז אויבן אין הימל און ער זעהט ווי מענטשן לויפן צום טיש פונעם רבי׳ן ר׳ הערש, און ער האט געזעהן דארט ווי ער פירט טיש און ער זאגט תורה אויבן אין הימל אויפן פסוק (במדבר יט, יח) ולקח אזוב וטבל בים, אזוי האט ער זיך געהאלומ׳ט. נאכדעם פרייטאג צונאכט׳ס האט דער רבי ר׳ הערש טאקע געזאגט די זעלבע תורה ביים טיש.[7]

---

4 עיין בס׳ י״ג אורות (ח״ג עמ׳ רס״ו) מה שסיפא האדמו״ר מפשעווארסק שהרה״ק הרבי ר׳ הערש סיפר בעצמו את הסיפור בערוב ימיו, ואמר: אני הייתי ׳שניידער יונגעל׳ את הישנים תיקנתי, ואת החדשים לא קלקלתי, עיי״ש שמבאר שכוונתו היה על שתיקן את הגלגולים הקודמים, ע״ש.

5 עי׳ בס׳ חמדה גנוזה (מערכת רימנוב) שאחרי שאמר הר״ר הערש את הנ״ל, אמר לו הרוישינער אם כן ראוי אתה שתהיה מחותני, ונשקו הרוישינער בפניו, אבל הר״ר הערש לא החזיר לו. אח״כ סיפר הר״ר הערש את הענין להגה״ק רבי אליעזר׳ל מדזיקוב ז״ל, ואמר לו הטעם שלא החזיר לו, כיון שאין לו דרך בזה, וגם לא ראה זאת אצל רבו הרה״ק הרבי ר׳ מענדעלע ז״ל, ורק מחותנו שעשה כן בודאי ראה זאת אצל אביו או רבותיו.

6 עיין בס׳ אדמור״י בעלזא (ח״ב עמ׳ כ״ה) מרן המהר״י לא נסע לשום צדיק, מורו ורבו היה רק אביו הקדוש, אבל השתוקק לנסוע להצדיק רבי צבי הירש מרימנוב, כי שמע שהוא צדיק וקדוש אך איננו יודע ללמוד. הרבנית מרת מלכה ע״ה סיפרה לבעלה הצדיק, שמרן מבקש לנסוע, קרא לו אביו ואמר לו באשר למה ששמעת שאינו יודע ללמוד, הנה אני מעיד עליו שאליהו הנביא למד עמו כל התורה כולה, ע״ש.

7 עיין בס׳ שמן הטוב (בהקדמה ו) וז״ל: שמעתי מכ״ק אאמו״ר זצ״ל שהיה פעם בשולחנו הקדוש של האדמו״ר רי״ד מבעלזא זצלה״ה, וסיפר הק׳ מבעלז על ר׳ הירש משרת מרימנוב זצלה״ה, שפעם אחת בליל ד׳ בשבוע חלם לו לחתנו של הרבי ר׳ הירש, שהוא בעולם האמת, וראה ציבור גדול לאלפים הולכים במרוצה, ושאל אותם להיכן הם ממהרים, ואמרו לו אל תשאל בוא אתנו, ונכנס אתם לאולם גדול מאוד וראה שולחן ערוך ואלפים עומדים צפופים ומחכים, ופתאום נכנס חותנו הרבי ר׳ הירש והתחיל שולחנו באמירת שלום עליכם, ונהג בשולחן הטהור כרגיל בכל ליל שבת, ובהגיע לאמירת התורה נעשה כל האולם שקט.

ופתח ר׳ הירש את פיו ואמר הפסוק ולקח אזוב בניגון, ולקח אזוב וטבל בדמים וגו׳, הנה על ולקח אזוב נקוד הטעם למעלה קדמא ואזלא, וטעמו של דבר הוא, דהנה רש״י ז״ל פירש בשם ר׳ משה הדרשן טעם על לקיחת אזוב, כי ארז הוא הגבוה מכל האילנות, ואזוב נמוך מכולם, סימן שהגבוה שנתגאה וחטא ישפיל את עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו, ולכאורה קשה דאם נתגאה כל כך איך אומרים לו שישפיל עצמו כאזוב, וכי בניקל להשפיל עצמו, אך חז״ל נתנו עצה לזה (אבות פ״ג א) דע מאין באת ולאן אתה הולך, ולזה נרשם הטעם על ולקח אזוב קדמא ואזלא, דאזוב בא לרמז על ענוה כנ״ל, ורמז על זה קדמא ואזלא, דהיינו שיחשוב בדעתו קדמא מאין באת, ואזלא ולאן אתה הולך.

ויקץ חתנו והנה חלום, ומאוד נתרגש מזה, וסיפר חלומו ביום ד׳ ליושבי בית האדמו״ר, והחליטו שלא לומר דבר, עד שיראו מה יתרחש ביום שבת, והנה בליל שבת נכנס ר׳ הירש לשולחנו כרגיל, ובפתחו בדברי תורה התחיל בניגון ולקח אזוב, והקשה למה קדמא ואזלא וכו׳ והתחילו החסידים דוחפים זה את זה, ולאחר שסיים אמרותיו הקדושים שאל ר׳ הירש מחתנו מה קרה הלילה שאני רואה מהומה אצל יושבי שולחני, ולאחר קצת גמגום אמר לו חתנו, כי התורה של הרבי של לילה זה שמעתי כבר בליל רביעי בעולם העליון, וענה לו ר׳ הירש זצ״ל, מה אתה מתפלא אני מעולם איני אומר תורה עד שיסכימו עלי בשמים, ע״כ מס׳ שמן הטוב.

וכעי״ז הובא בס׳ דברים ערבים (פ״ח אות ד) וז״ל: החסיד ר׳ לייב וויסליקער פעם אחת ביום ה׳ בערב חלם לו חלום, כי היה בהעולם העליון ורצה לשמוע תורת רבו רבי ר׳ הירש זלה״ה, ולא רצו להניחו בחדר העליון, ואמר להם כי הרבה מעות נתן בזה העולם להרבי ר׳ הערש זלה״ה, ועכ״ז לא השגיחו בו, אמר להם כי הוא היה השושבין שלו אצל זוגתו השניה, אשר הה״צ מהר״י מרימנאב נולד מאתה, ואז הניחו אותו לילך בחדר העליון שלו, ושמע תורת רבו על ולקח אזוב כתיב קדמא ואזלא וכו׳, עיי״ש.

וכעין זה עיין בכתבי ר״י שו״ב (ח״ב) שמביא שהרה״ק ר׳ נתן לייב בן הרה״ק מהרמ״מ מרימנוב היה נוסע לרבינו תלמיד אביו, ופעם אחת ביום ה׳ חלם לו ר׳ נתן לייב איך שהוא נפטר לעולמו, והלך בעולם העליון, ושמע שרבו הרבי ר׳ צבי בא לשם, ואמר רנ״ל הלא הוא רבי, ודחק עצמו ג״כ אליו ולא ראה אותו, רק שמע התורה שלו שאמר בפר׳ שלח עה״פ ויכרתו משם זמורה וגו׳ (מנדפס בס׳ באורות המים) ע״כ חלם לו,

אב"ד קרית רמ"א: אין פשעווארסק איז געווען רב רבי [אברהם] זאב וואלף פרענקל.

רבינו: דער 'משיב כהלכה'.[8]

אב"ד קרית רמ"א: יא, ער איז געווען א חסיד פונעם רבי ר' מענדעלע, אבער צום רבי ר' הערש איז ער שוין נישט געפארן, ער האט אמאל געזאגט פארץ שינאווער רב, דער רבי ר' הערש זאגט תורה? זאגט אים דער שינאווער רב, יא ער זאגט תורה, ס'איז דא וואס צו הערן, זאגט ער פארץ שינאווער רב, דו ביזט אויך שוין פון די קאטשאלבניק'עם...?

רבינו: ער איז געווען סך עלטער פונעם שינאווער רב.[9]

אב"ד קרית רמ"א: יא, דער שינאווער רב איז נאך געווען א אינגערמאן דעמאלטס. עכ"פ זאגט אים דער שינאווער רב, אדרבה איר קענט קומען זעהן.

איז ער געקומען צופארן אויף א שבת צום רבי'ן ר' הערש, און דער שינאווער רב איז אויך דארט געווען, פרייטאג צונאכטס האט דער רבי ר' הערש אנגעהויבן זאגן 'פיה פתחה בחכמה' – אלעמאל ווען ער האט געזאגט תורה האט ער אנגעהויבן מיטן 'פסוק 'פיה פתחה בחכמה' – אבער יענעם פרייטאג צונאכטס הייבט ער אהן 'פיה פתחה בחכמה' און ער האט גארנישט געזאגט וויייטער, ער האט תיכף געהיימן בענטשן, ר' זאב וואלף קלאפט פארץ שינאווער רב און זאגט אים אריין אין אויער 'אז מ'קען נישט זאגט מען נישט...'.[10]

ואח"כ בשב"ק בסעודה שלישית אמר הרבי ר' צבי התורה הזו, ואח"ז אמר לו הרב רנ"ל אני שמעתי מכם התורה הזו עוד ביום ה', וסיפר לו החלום, אמר לו רבינו שכל יהודי יש לו חלק בהתורה הקדושה, וכאשר שמעתי חלקי בעולם העליון אני אומר כאן תורה זו ע"כ.

8 הגאון הגדול רבי זאב וואלף ז"ל, שאמו היתה נכדת הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג ז"ל, היה גדול מאוד בתורת הנגלה והנסתר, תלמידו של הרה"ק מלינסק ז"ל וחסיד של החוזה מלובלין ז"ל הרה"ק מראפשיץ ז"ל והשר שלום מבעלזא ז"ל.

ומקובל שעליו המכוון מה שכ' הרה"ק מקאמארנא בספר היכל הברכה (סוף פרשת משפטים) בזה הלשון: ובילדותי בהיותי כבר עשרים ושמונה שנה הייתי במדינות אונגארן, ואמרתי סעודה שלישית וכו', ובמסיבה זאת היה שם צדיקים, אחד מוה"ר מענדל תלמיד הרב הקדוש מו"ה אייזק מקאליף (קאלוב), והשני לו מוה"ר זאב וואלף תלמיד הנ"ל, ובפיהם היה שגור כל כתבי האר"י על פה ממש.

*

להלן תמונת שער ספר 'משיב כהלכה' להגאון רבי אברהם זאב וואלף פרענקל אבד"ק פשעווארסק זצ"ל:

9 הגה"ק רבי זאב וואלף פרענקל ז"ל בעל משיב כהלכה נפ' בן ס"ט שנים בשנת תר"ט לפ"ק. והגה"ק משיאווא ז"ל בעל דברי יחזקאל נפ' בן פ"ג שנים בשנת תרנ"ט לפ"ק.

10 עיין בס' מהרש"ם הכהן (פר' ויצא) וז"ל: הנה פעם אחד באו הרבה רבנים הצדיקים והגאונים על שבת קודש להה"ק ר' צבי הכהן אדמו"ר מרימאנאב זללה"ה, וכנס אצלו חתנו ה"ה זקיני הה"ק ר' אריה לייבוש קאנער, שהיה אח"כ ממלא מקומו של חותנו הה"ק ר' צבי הכהן ז"ל, ואמר לו איך שבעת על שבת קודש באו אורחים נכבדים על כן ידבר הה"ק ז"ל דברי תורה, והשיב לו חותנו הה"ק ז"ל, הנה אם יאמרו לי מן השמים להגיד דברי תורה אדבר, ואם לא יאמרו לי מן השמים לומר אין ביכולתי לומר עכ"ל.

ובספר בית מנחם (פ"ז אות טו"ב) כתב וז"ל: הרב הגאון הקדוש מו"ה יחזקאל שרגא זצ"ל האבד"ק שינאווע היה אומר תמיד ששמע מפה קדשו של מורו ורבו הרבי ר' הירש זצ"ל שאינו אומר תורה רק מה שנותנין לו מן השמים לתוך פיו, וכן הביא שם עוד: וסח לי זקן אחד מופלג בתורה וחסידות שהיה עומד אחורי הכסא בשעה שהיה רבינו מהרי"ה יושב על השולחן בש"ק, וקודם שפתח פיו בדברי תורה השליך את ראשו אחורי הכסא, ושפתיו מרחשין וכפף אזניו לשמוע מה שיאמר, ושמע שאמר 'אשמעה מה ידבר האל' (תהלים פה ט).

און אזוי איז געווען שבת בייטאג די זעלבע זאך, ער האט אנגעהויבן 'פיה פתחה בחכמה' און גארנישט געזאגט... אבער ביי שלש סעודות האט ער אנגעהויבן 'פיה פתחה בחכמה' און האט שוין יא געזאגט תורה, דער שינאווער רב האט געווארט מ'זאל אנצינדן לעכט,[11] האט ער געזעהן דעם ר' אברהם וואלף גיסט שוין טרערן, ער איז געווארן א חסיד...[12]

רבינו: אין אונגוואר איז געווען רב דער מהר"ם א"ש, ער איז טאקע נישט געווען קיין חסיד, אבער אויך נישט קיין מתנגד, אונגוואר איז נישט ווייט פון אוהעל, איז ער זייער נאנט געווען מיטן זיידן ז"ל דער ישמח משה,[13] אזוי אז ער איז נישט געווען אזא קנגנער צו חסידים.[14]

---

11 כנהוג בחצרות הצדיקים להביא נרות על השלחן אחר גמר אמירת התורה בשל"ס, אחר זמן מוצש"ק.

12 כן מובא עובדא זו בס' י"ג אורות (ח"ב).

ועיין בס' אוצר פניני תורה וחסידות (מהגה"ח ראי"ד פרידמאן ז"ל) מסופר שפעם כאשר בא הרה"ק המהרצ"ה מרימנוב לעיר ריישא שמה התגורר הגה"צ ר' זאב וואלף פשעוואר סקער בעל שו"ת משיב כהלכה שהיה מחסידי ראפשיץ, והסתופף ג"כ בצל קדשו של הרבי ר' הירש והיה גדול מאוד בתורה מגאוני גאליציע, ולכבוד רבו הכין סעודה דשינה עם כל מיני מטעמים ושימשו בעצמו, ועד כדי כך שכשחסיד אחד רצה להוריד הכלים מהשולחן לא הניחו הגה"ק ה"משיב כהלכה, בהטעימו שהחורת הכף ומחתה היא ג"כ חלק מהעבודה, ועשה הכל בעצמו. לאחר הסעודה ניגש אל הרבי ר' הירש ושאלו, מאין קיבל הרבי תורת הנסתר, והשיב לו הרה"ק, דיש ל'ב נתיבות החכמה וכמו כן יש ל'ב גידים המוליכים הדם אל הלב, וכפי אשר האדם מזכך את הל'ב גידין מגשמיות וחומריות, ע"י כך נכנסים הנתיבות החכמה אל הלב, ומי שמזכך את כל הל'ב גידין יוכל לזכות לכל הל'ב נתיבות החכמה, ולא יצטרך לקבל מאף רבי, ע"ש.

13 ועי' בס' ישמח משה עה"ת (פרשת וישלח) שמביא ד"ת בשם המהר"ם א"ש.

14 ונציין דברי הגאון רבי נתן גשש טעטנער ז"ל (הובא בגליון חודש בחודשו שנת תשס"ג): המהר"ם א"ש היה מגדולי הדור באותה תקופה, ודבר פלא הוא שהדברי חיים זי"ע מצאנו שהיה בדורו מביא בספרו בהלכות מקוואות פעמים רבות את דברי מהר"ם א"ש, ומתחשב מאד בדבריו, ובמקום אחד כותב בענין מקוה שהוא עצמו כתב להתירו, 'אך על כל זה מבואר בחתם סופר ובתשו' מהר"ם א"ש תלמידו ז"ל לפסול מקוה כזו ואם כן מיהו המיקל נגד הני תרי אריוותא עילאין'... וזהו חידוש גדול שהדברי חיים החזיק ממהר"ם א"ש ודימהו יחדיו אל רבו

איז געווען אמאל, דער רבי ר' הערש איז געווען אין באד אין די שטאט סאבראנץ וואם איז נעבן אונגוואר, איז ער קודם געווען אין אונגוואר, און ער איז געגאנגען באזוכן דעם מהר"ם א"ש, דער מהר"ם א"ש איז דאך געווען אן אשכנז'ישער רב, א תלמיד פון חתם סופר, ער האט נישט געקענט קיין רבי'ם די תלמידי בעל שם, האט ער געפרעגט דעם רבי'ן ר' הערש, אויב ער קען לערנען, זאגט ער בענוותנותו 'משניות קען איך'... פרעגט ער 'און וואם קענט איר אין משניות?, לאזט מיר הערן עפעם א חידוש אין משניות!'.

האט אים דער רבי ר' הערש געזאגט אזוי, די משנה זאגט אין 'איזהו מקומן' (זבחים פ"ה מ"ג) 'חטאת הציבור והיחיד, אלו הן חטאת הציבור שעירי ראשי חדשים', האט ער געזאגט, די משנה הייבט אהן מיט 'חטאת הציבור והיחיד', און נאכדעם באציעט ער זיך נאר צום חטאת הציבור 'אלו הן חטאת הציבור שעירי ראשי חדשים', ער זאגט נאר דעם שעיר פון ראש חודש וואם איז בפשטות א קרבן ציבור, ער זאגט נישט וואם איז דאם 'חטאת היחיד'. אזוי פרעגט ער דעם מהר"ם א"ש.

זאגט אים דער מהר"ם א"ש, נו לאזט מיך הערן וואם האט איר עפעם צו זאגן אויף דעם?, זאגט אים דער רבי ר' הערש, אז די גמרא זאגט (ראש השנה כב:) אז דער אויבערשטער האט ממעט געווען דעם ירח, און ער האט געזאגט הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח, און דאם איז דער שעיר פון ראש חודש, קומט אוים דער חטאת פון ראש חודש דאם איז א חטאת כביכול פאר"ן אויבערשטן, 'חטאת היחיד', מיינט מען טאקע דעם 'יחיד' דעם 'יחידו של עולם', און דאם איז שעירי ראשי חדשים, ווייל דער שעיר פון ראש חודש דאם איז א דער חטאת פאר"ן רבונו של עולם, אזוי האט אים דער רבי ר' הערש געזאגט פשט אין די משנה. און ס'איז זייער

החת"ס, וכינה אותם כשתי אריות עילאין. ואף מהר"ם א"ש החזיר לו חיבה יתירה ובשו"ת אמרי א"ש (הו"מ סי' ל"ו) כותב להגה"ק רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים ז"ל בעמח"ס ייטב לב בענין היתר מאה רבנים, שהדברי חיים והייטב לב סברו להתירו ואילו מהר"ם א"ש לא הסכים עמהם בזאת, אך מכל מקום כתב להייטב לב שמכיון שהייטב לב והגאון הגדול מצאנו באשר הסכימו להיתר יסכים ה' עמהם... ראינו שמהר"ם א"ש יצא מגדרו לכבודו של הדברי חיים ואף שהוא עצמו סבר לפסול את ההיתר כתב שבודאי יסכים ה' עם פסקו של הדברי חיים.

געפאלן פארן מהר"ם א"ש דער פשט, ער איז געווארן מלא התפעלות, אזא טייטש אין די משנה...[15]

ס'איז דא וואס זאגן ער האט געזאגט א פשט אין אן אנדערע משנה, אבער ביי אונז האט מען דערציילט אז ער האט אים געזאגט דעם פשט אויף די משנה.[16]

דער מהר"ם א"ש האט אים דעמאלטס געפרעגט, וואס איז דער פשט אז ער בעט געלט פאר ישועות? דער רבי ר'

---

15 אגב, עיין בס' מרא דעובדא (ח"א עמ' שמ"ו) מהגאב"ד הרמ"א פריינד ז"ל, פעם בימי הספירה הזדמנו לעיר אחת הרה"ק מהרצ"ה מרימאנוב ומרן הגאון רבי מאיר א"ש זללה"ה, והיו שם באותה עת גם הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זללה"ה והרה"ק רבי שלום מקאמינקא זללה"ה שהיו עוד צעירים לימים, הרה"ק מצאנז ומקאמינקא היו מדי יום באים אל המהר"ם א"ש לדבר ולפלפל עמו בדברי תורה, והיה הוא מקרבם ומכבדם מאד בראותו גדלותם העצומה בתורה.

ביום השבת הלכו תלמידי המהר"ם א"ש אל השלחן הטהור של הרה"ק מהרצ"ה, וכשחזרו ספרו לרבם כי כשדרש הרה"ק מהרצ"ה דברי תורה אמר רק פסוק חומש עם פירוש המילות בלשון אשכנז, ובכל זאת נדחפו הנוכחים מאד לשמוע את דבריו, ושני אברכים אלו שהוא מקרב מאד הלא הם הרה"ק מצאנז ומקאמינקא נדחפו יותר מכולם, עד שהצליחו להגיע סמוך ונראה אל הרה"ק מהרצ"ה, ויתמה המהר"ם א"ש מאד ולא יכל להבין זאת, וחשב כי כשיגיעו האברכים שוב לדבר אתו בלימוד ישאל אותם על כך.

ויהי בהגיע אליו הרה"ק מצאנז חזר בפניו המהר"ם א"ש על דברי התורה של הרה"ק מהרצ"ה, ושאלו מהו פשר הדבר שאתה נדחף לשמוע דברי תורה כאלו, התלהב הרה"ק מצאנז עד מאד ואמר, הלא בדברי תורה אלו גילה לנו רבינו את סוד הספירה, לא הבין המהר"ם א"ש את דבריו, וחשב כי כשיגיע האברך השני ישאל גם אותו.

אחר זמן הגיע אליו הרה"ק מקאמינקא, והרה"ק מצאנז לא נכח אז שם, והמהר"ם א"ש שאלו, הלא הנני רואה שאתה גדול בתורה, ואם כן מדוע אתה נדחף לשמוע דברי תורה כאלו, התלהב גם הרה"ק מקאמינקא ואמר, הלא רבינו גילה לנו בזה את סוד הספירה, או אז הבין המהר"ם א"ש כי סודות גדולים טמונים בדברי קדשו של הרה"ק מהרצ"ה ולא יסף לשאול עוד. ומסיים שם הגאב"ד זצ"ל - העולם מספרים כי בעקבות עובדא זו הפך המהר"ם א"ש לחסיד, אך אני לא שמעתי זאת מאבא מארי זללה"ה.

16 עיי' בס' אלה מסעי (עמ' קמ"א) שרבינו הברך משה ז"ל סיפר על אם הדרך לעיר רימנוב שהרבי ר' הערש אמר פירוש זה להמהר"ם א"ש.

אך מסופר שם שא' מהנוכחים העיר לו שמקובל בעולם שהרבי ר' הערש אמר לו פירוש אחר, אבל רבינו השיב שמקובל בידו שהמהר"ם א"ש אמר את הפירוש הנ"ל על המשנה חטאת הציבור המובא לעיל.

ולתועלת הקוראים נביא הגירסא השניה המובא בס' דברים ערבים (פ"ח אות ח) ומסופר שם בזה הלשון: הה"צ ר' מנשה מראפשיץ היה אצל הגאון הקדוש מהר"ם א"ש ז"ל האב"ד אונגוואר, ודיבר עמו דברי תורה, ושאל אותו לאן הוא נוסע אמר לו למרחץ סאבראנץ אצל רבו הקדוש מהר"ן מרימאנאוו, ושהוא זעירא דמן חבריא מתלמידיו, והנה בא

לבשרו כי רבו הה"ק ירצה להיות אצלו ויבוא אצלו, ואח"כ בשוב הרה"ק מרימאנאוו מהמרחץ עבר דרך אונגוואר ובא אצלו, והגאון מהר"ם א"ש כיבדו למאוד, וכיבדו שיאמר דברי תורה, והשיב לו רבינו בזה"ל: פלפול אין אנו יודעין רק קצת אגדה אנו יודעין, מיר האבן ליעב צו טייטשן א פסוק אדער א מאמר חכז"ל, ואמר כי איתא בש"ס (מגילה ז:) אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד. וקשה מאי אשמעינן מתניתין בזה, הלא מקרא מלא דיבר הכתוב (שמות יב) אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, ומה חסר לנו בהמקרא.

רק אפשר הפירוש הוא על פי דאיתא בזוה"ק (יתרו פח:) בכולהו שאר זמנין והגין בעי בר נש לחדי ולמהדי למסכני בהדי, ואי הוא חדי בלחודוי ולא יהיב למסכני עונשיה סגי וכו', עליה כתיב (מלאכי ב) וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם, ואי איהו בשבתא חדי אע"ג דלא יהיב לאחרא, לא יהבין עליה עונשא וכו'. פרש חגיכם קאמר ולא פרש שבתכם וכו'. וזהו כוונת המשנה אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד, בלבד דייקא, אם הוא יוכל להיות אוכל ושותה לבדו מבלי שיתן גם לעניים ואביונים. וקלסיה המהר"ם א"ש מאוד וכיבדו ביתר שאת.

אך מן הענין לציין שבספה"ק נועם מגדים (פר' אמור) מובא ד"ת זו בשם הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפאלי זי"ע, עיי"ש מה שפירש בזה.

*

להלן שער ספר 'בארות המים' להרה"ק מהרצ"ה מרימנוב ז"ל:

ספר
בארת המים מהדורת
ובו באר א' מהמשכע בארת ונקרא בשם
באר לחי ראי
בו הכאתי מדברי תירוסי תורה ואמרי קודש אשר גרו יוצאים מפי הקדן הגדול בהלכות גדול ונורא ה"ה הרב הקדוש אפטקלרא המאירה מוסח הרור א"א קדוש דוסה צאנזא לסלאן ז' צאנזא כאזוסלר מוהר"ר צבי
הכהן זללה"ה וכ"ע ובניו מרימנאב יצ"ו.
ואלה דברי בני באחריני הרב הגדיל המפורסם יחיד ה. חריף על מחבי קדוש אלוף בישיבא קדישא מטוכא ואחריכא בן איש חי רב פעלים מאר חכמן מקנין מרא יוסף הכהן שליטא מסדין רימנאב יסדן כאנו ומחולקו מד ישבוני הכהן למרחיצ החמים.
ביה מ' ואיא אשריי כיל מוסיי בית לסיי רימנאב יצ"ו.
ישאן הרים שלום חיים וברכה לכבוד יחידי אנ"ש הנבירים החפיצים המכובדים והמפורסמים מ' שלמה ראזן.
הנה יחידי סגיאי האנ"ש הרב החסיד כותלה כתרי מוהר אברהם אבלי נ"י מסה כותבה לקנין שנית בהוספות את הספר הקדוש משמי מצות את הנקרא בארת מים מהדורא השניה עם הוספות נכ פתרוש לקוטים יקרים מגם מדושים מהרה"ק הגאון מוהר דוד ליוא זללה"ה מהדורתן הגאון מוהר חיד"א זללה"ה וכ"א ובבאר לחי ראי הנקי אמרי קודש מאמרים זללה"ה וכ"א ואבי אשר רבים חמד בהחמים אמר ותרבה אשר שמעני ורעם כי יצאו מפי הקדוש והנורא ונפש בפת לאסוף מעות קיבוץ על הספר הגיל עיב אחריהי כי מחראיי הוא להעיר ולהעיר בבבור מראני לו ובגלל הדבר הזה תשאי ברכה מאת ה' וצדקה מאת אלקי ישעה.
מודעת זאת על שכל מקום שנמצר הגיעה מכרתה הכוונה על האותות הקדושים, לא כן האותות אשר אנחנו יושבים בגלם מחוברים אנחנו להתאלן בשלום הנלחות הקדושים ומבר שנאמר (משלי ג"ט מ"ב) כי אתאלן בשלום של מלחמה.
וחנני מחוור שלא ירחם איש את ירך לחדשים חבי מזה משך שנים גלי רשותי הן בפרוזה זו והן בפרוזה אחרת הן בפתוכתו או שלא בפתוכתו.

BEIROTH HAMAJIM

יצא לאור ע"י הרב מוהריר חיים יצחק מאליק
מק"ק מאסטארנעמעסטי יצ"ו
בדפוס של הנגיד מו"ה מאיר ליב הירש נ"י מאסטארנעמעסטי

HIRSCH M. LAJOS könyvnyomdája, Szatmárnémeti.

הערש פלעגט זיך אויסבעטן געלט וועז מ׳איז געקומען צו אים, האט אים דער רבי ר׳ הערש געעגטפערט, וועז דא קומט א איד ער האט נישט קיין געלט אויף חתונה צו מאכן, ווי אזוי קען איך אים העלפן, אוז דאם זעלבע וועז דא קומט א איד אז ער דארף א ישועה, ווי אזוי קען איך אים געבן א ישועה, נאר איך בעט פון אים אסאך געלט אוז כ׳גיב עם פאר יענעם ער זאל קענען חתונה מאכן, אוז כ׳בין מתפלל צו השי״ת, אז אין דעם זכות זאל דער איד געהאלפן וועדן... פארן מהר״ם א״ש איז זייער געפאלן דער תירוץ. אוז ביים ארויס גיין האט ער זיך אראפ געבויגן אוז געבעטן א ברכה פונעם רבי׳ן ר׳ הערש, אז ער זאל אים בענטשן בברכת כהנים.[17]

אב״ד קרית רמ״א: ער איז דאך געווען א כהן.

די וועלט מיינט אז דער רבי ר׳ הערש איז געווארן רבי נאכ׳ן רבי ר׳ מענדעלע גלייך (ל״ד בעומר תקע״ד לפ״ק). במציאות ווילאנג דער ראפשיצער רב האט נאך געלעבט האט ער נישט געפירט.

רבינו: יא אודאי, צוועלף יאר איז ער געזעסן אין ראפשיץ.

וועז דער רבי ר׳ הערש איז נאך געווען אין ראפשיץ איז ער אמאל געזיצן אינעם פאהר צימער ביים ראפשיצער רב, האט פאסירט אמאל אז א איד איז געקומען זיך געזעגענען מיט א קוויטל ביים ראפשיצער רב – דער גבאי איז פונקט נישט געווען – האט ער געבעטן פונעם רבי ר׳ הערש וואס איז געזיצן אינדרויסן ער זאל אים שרייבן דאם קוויטל, אוז ער האט אים געשריבן א קוויטל.

האט דער רבי ר׳ הערש אים געזאגט, אז איר וועט מיר געבן כך וכך ריניש – א גרויסע סומע – וועט איר האבן א ישועה.

ער קוקט אים אזוי אן... ווי אזוי א שטוב מענטש בעט אזא גרויסע סומע געלט, אוז זאגט נאך אז נאר אזוי וועט ער האבן א ישועה.

דער איד איז שפעטער אריין צום ראפשיצער רב אוז זיך געזעגנט, אוז ער האט זיך געהאלטן פאר א איש נכבד, אוז א אדם חשוב, זאגט ער, ׳איך ווייל זאגן פארן רבי׳ן אז אינדרויסן זיץ פאהר–צימער זאגט מיר איינער, אז אויב איך וויל האבן א ישועה, זאל איך אים געבן א גרויסן סכום געלט׳, פרעגט אים דער ראפשיצער רב, ווער איז געווען דער וואס האט פון דיר געבעטן?, דער איד האט נישט געווואוסט דאם גדלות פונעם רבי ר׳ הערש, האט ער אים אנגערופן ביים נאמען, האט דער ראפשיצער רב אים געזאגט ׳אזוי? ער האט דיר אזוי געזאגט? זאלסטו טאקע וויסן אז אויב דו ווילסט האבן א ישועה, זאלסטו שוין זאפארט גיין אוז אים געבן!׳

דער איד האט געמוזט ארויס גיין אוז געבן פארן רבי ר׳ הערש וויפיל ער האט געבעטן.

אב״ד קרית רמ״א: דער רבי ר׳ הערש איז דאך אויך געווען ביי די חתונה פונעם ייטב לב, אוז האט אנגעווואוסט אז ס׳וועט ארויסקומען דורות וואס וועלן באלייכטן די וועלט.

רבינו: יא, אבער דאם איז נאך געווען איידער ער איז נתפרסם געווארן.[18] דער ייטב לב האט חתונה געהאט ביי זיין בר מצוה, ער איז געבוירן געווארן תקס״ח, אוז ער איז געווארן בר מצוה תקפ״א, דאם קומט אוים אין די יארן נאכדעם וואס דער רבי ר׳ מענדלע איז נסתלק געווארן אוז דער ראפשיצער רב האט נאך געלעבט.

פאר די חתונה איז געווען אן ארימע חתונה וואו מ׳האט געטיילט צדקה פאר ארימעלייט, דער מחותן דער טאלטשעווער רב (אבי הכלה הגה״ק רבי משה דוד אשכנזי ז״ל) איז אליינס געווען אן ארימאן, האט אים דער ישמח משה אליין זיידע פונעם חתן געגעבן געלט אז ער זאל דאם פארטיילן

---

17 בענין ביקורו אצל מהר״ם א״ש נעתיק עוד מס׳ דרכי הישר והטוב וז״ל: שמעתי מאא״ז זצ״ל [הרה״ק ר׳ צבי הירש מליסקא] שהרב הקדוש הרבי ר׳ הירש זצ״ל היה פעם אחת במרחץ סאבראנץ יצ״ו, והלך לק״ק אונגוואר לקבל פני הרב הגאון הצדיק מו״ה מאיר א״ש זצ״ל, והיו מדברים אז שונות, בהאי קבלת פנים זה בכה וזה בכה, ושאל אא״ז זצ״ל מהרב הגאון הצדיק מו״ה מנחם א״ש זצ״ל (שהוא היה בבית אבי מהר״ם א״ש בשעת קבלת פנים הזאת) שיאמר לו מה שהיה המדובר בין הני צדיקים בענני החסידות, ואמר לו הגאון מו״ה מנחם זצ״ל שלא דיברו בענין זה שום דבר, רק זאת שאביו מהר״ם א״ש שאל מהרה״ק זצ״ל שיאמר לו מהו הענין שהוא מברך להאנשים הבאים אליו, ועל זה השיב לו הרה״ק זצ״ל, יען שיש נשמה שהיא מסוגלת לברך את ישראל והברכה מקובלת, ואמר לו המהר״ם א״ש, אם כן יברך גם אותי, וביקש אותו, ואחר כך הרכין גם הרה״ק את ראשו והמהר״ם א״ש בירך גם כן אותו.

18 בס׳ תהלה למשה החדש מובא, מה שסיפר כ״ק אדמו״ר ממונקאטש שליט״א, דפעם סיפר לו רביה״ק בעל דברי יואל ז״ל את העובדא הנ״ל, וברעיונו התחיל לחשוב האם זה מתאים לפי השנים, שהייט״ל התחתן לפני שהתגלה הרה״ק מהרצ״ה והחל לנהל עדה, ומרן תפס לו מחשבתו ואמר תיכף ״מאך נישט קיין חשבונות, אזוי האב איך דאס געהערט פון טאטן ז״ל, און אזוי איז עס״...

פאר די אריכעלייט, און דער ישמח משה איז געזיצן ביי זיך אין שטוב. איז דארט געווען איינער א איד וואס וויפיל דער טאלטשעווער רב האט אים געוואלט געבן האט יענער געזאגט אז ער נעמט נישט נאר אז ער געט אים אזויפיל און אזויפיל, האט אים דער טאלטשעווער רב געזאגט אז ער קען נישט געבן אזויפיל, דאס געלט איז דאך נישט זיינס, ער האט אים געזאגט אז ער קען אים געבן דאפעלט פון וואס ער געט פאר אן אנדערן אבער ער קען נישט געבן דעם סכום וויפיל ער בעט, האט ער געענטפערט, אז נישט נעמט ער נישט.

איז דער טאלטשעווער רב אריין צום ישמח משה אין שטוב דערציילן וואס ס'גייט פאר. האט דער ישמח משה געזאגט אז ער וויל זען יענעם איד, איז דער ישמח משה געקומען צו די טיר, און מען האט אים געווייזן דעם איד און דאס איז געווען דער רבי ר' הערש. האט דער ישמח משה געזאגט 'געב אים וויפיל ער בעט ער האט מיט זיך א פלאם פייער'. דער טאלטשעווער רב האט אזוי געטוהן ער האט אים געגעבן וואס ער האט געבעטן, האט דער רבי ר' הערש געזאגט געגעבן א ברכה אז פון דעם זיווג זאל ארויסקומען קינדער וואס וועלן באלייכטן די וועלט ביז משיח וועט קומען.

אב"ד קרית רמ"א: א הייליגע ברכה, א ברכה לדורות.

רבינו: דאס איז שוין געווען מיט יארן שפעטער, דער טאלטשאווער רב איז דאך ארויף געפארן וואוינען קיין ארץ ישראל, איז ער דעמאלטס ארום געפארן צו עטליכע צדיקים זיך געזעגענען איידער ער איז ארויף געפארן, איז ער אויך געווען ביים רבי ר' הערש, דער רבי ר' הערש איז שוין דעמאלטס געווען א גרויסער רבי, האט דער רבי ר' הערש געפרעגט 'נו? ס'האט זיך געלוינט צו געבן דאס געלט...?!', און ער האט דעמאלטס כופל געווען, און נאכאמאל אנגעוואונטשן די זעלבע ברכה, אז פון דעם זיווג וועט ארויס קומען קינדער וואס וועלן באלייכטן די וועלט ביז משיח וועט קומען.

אב"ד קרית רמ"א: ער האט געבענטשט אידן, ער איז דאך געווען א כהן, לברך את עמו ישראל באהבה.

רבינו: יא, דער רבי ר' הערש האט געפלעגט בענטשן נשים אויך.[19]

יום הקדוש ביינאכט נאכ'ן דאוונען אהיים קומענדיג פון ביהמ"ד האט ער זיך נוהג געווען אנצוואונטשן די נשים צום נייעם יאר, ער האט געהאט אין דעם א גרויס ענין.[20]

*

רבינו: כ'האב אינזין געהאט צו פרעגן, ס'איז געווען א ברית דא נעכטן, און כ'האב געזעהן דער בעל ברית פירט זיך ווי דער מנהג ארץ ישראל, אזוי ווי דער מחבר אין שו"ע אז מ'מאכט א שהחיינו.[21]

אב"ד קרית רמ"א: אלע מאכן אזוי, אויסער בעלזא. די בעלזער חסידים מאכן נישט קיין שהחיינו.[22]

---

19 עיין בס' אלה מסעי (עמ' ק"מ) מה שסיפר רבינו הברך משה ז"ל שפע"א הגיעה אשה להרה"ק רבי דוד מטאלנא ז"ל וביקשה ממנו שיברכה ע"י שישים ידיו על ראשה, באמרה כי כבר היתה פע"א אצל הרה"ק מהר"ה מרימנוב והוא בירכה כשידיו הק' מעל ראשה, ענה לו רבי דוד"ל למה כשאת מברכת את הנרות בעש"ק אין מניחה ידיך על הנרות, ענתה כי היא מפחדת שמה תכווה, השיב לה גם אני מפחד שידי תכווה, ורק רבי הערש בגודל קדושתו לא נכווה, עיי"ש באריכות.

20 הרה"ק רצ"ה מרימנוב ז"ל היה רגיל בבואו לביתו אחרי תפלתו בליל יום הכיפורים לברך את הנשים לקראת שנה החדשה, והקפיד על זה. והסבירו צדיקי דורו את הדבר, כי גם הכהן גדול היה עובר העזרת נשים טרם הכנסו לעזרת ישראל לעשות שם עבודת היום, והדברים עתיקין.

ומרן רבינו שליט"א ביאר עפי"ז מעשה רב שהי' אצל רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל, כי פעם אחת בערב יום הקדוש בבוקר אמר מרן שאינו מוצא בידו די זכותים ליכנס בבית המדרש לומר כל נדרי אם עדיין לא יסד בית חינוך לבנות בבני ברק על טהרת הקודש ובלשון 'אידיש', ובאותו יום יסדו העסקנים בית חינוך לבנות על דרך ישראל סבא, דבר שהיה בימים ההם יקר המציאות, ופעולה זו היה אחת ההכנות לעבודתו בקודש לקראת יום הכיפורים. ופעולה זו היה אחת ההכנות לעבודתו בקודש לקראת יום הכיפורים. ויש לומר הכוונה בדבריו הקדושים על פי המעשה הנ"ל מהרה"ק מרימנוב, דכ"כ היה דבר זה הכנה לעבודת היום של מרן דו"ז ז"ל מה שעסק להעמיד בית חינוך לבנות ע"ד ישראל סבא, להעמיד אמהות כשרות וצניעות לדורות הבאים, ומי יבא בסוד קדושים.

21 ז"ל המחבר בשו"ע (יו"ד סי' רסה סק"ו): ...ולהרמב"ם לעולם האב מברך שהחיינו על כל מילה ומילה וכן נהגו בכל מלכות ארץ ישראל וסוריא וסביבותיה ומלכות מצרים.

22 עיי' בשו"ת דבר יהושע (ח"ב סי' ס"ג) בשם הגה"ק מבעלזא ז"ל שהמנהג בני אשכנז כדעת הרמ"א שלא לברך שהחיינו בברית מילה, וגם בארץ ישראל אין לשנות מנהגו שחייבים אנו בחומרי המקום שיצאנו משם, ואף זו חומרא משום ברכה לבטלה.

רבינו: אבער כ׳פרעג פארוואס איז דאס טאקע אזוי, אז דא מאכן אלע א שהחיינו?

אב״ד קרית רמ״א: אין ירושלים האט מען אנגענומען אסאך ספרדי׳שע מנהגים. ביים דאוונען אויך.

רבינו: אבער אז דער רמ״א זאגט אז נישט, פארוואס האט מען אזוי אנגענומען?

אב״ד קרית רמ״א: זיי זענען בטל געווארן צו די ספרדים. די ערשטע ירושלימער אידן וואס זענען געקומען זענען בטל געווארן צו די ספרדים.

רבינו: אבער מ׳האט דאך נישט אנגענומען די אלע ספרדישע מנהגים.

אב״ד קרית רמ״א: ס׳איז זייער אינטרעסאנט, בעלזא האט דאס געטענה׳ט, און זיי מאכן טאקע נישט קיין שהחיינו. אבער אלע אנדערע מאכן יא שהחיינו.

רבינו: כ׳פרעג טאקע דאס, פארוואס?

אב״ד קרית רמ״א: מ׳האט אסאך זאכן אנגענומען אזוי. ביים דאוונען נעמט מען אהן אסאך זאכן אזוי ווי דער מחבר.

רבינו: אויב אזוי פארוואס מאכט מען צוויי ברכות אויף די תפילין?

אב״ד קרית רמ״א: די ירושלימער מאכן טאקע נישט צוויי ברכות אויף די תפילין.[23]

רבינו: אבער פארוואס די אלע חסידים מאכן יא?

ס׳איז דא אסאך זאכן וואס דער מחבר זאגט אנדערש, און מ׳זעהט נישט מ׳זאל זיך אזוי פירן.

אב״ד קרית רמ״א: וואס קען מען טוהן? מ׳האט אזוי אנגענומען דער מנהג.

א׳ הנוכחים: אין באיאן מאכן זיי נישט קיין ברכה אויף הלל אום ראש חודש.

אב״ד קרית רמ״א: ווייל ס׳איז נישט גאנץ הלל, די חב״ד׳סקער מאכן אויך נישט.

רבינו: אויך ווייל דער בית יוסף זאגט אזוי.[24]

ס׳איז דא אסאך זאכן. און פארוואס פסח ביינאכט מאכט מען א ברכה אויף די ד׳ כוסות?

אב״ד קרית רמ״א: ווי דער רמ״א.

רבינו: יא, אבער דער מחבר זאגט אז נישט.[25]

אב״ד קרית רמ״א: דער חקל יצחק האט נישט געמאכט קיין ברכה אויף יעדן כוס.

אז מ׳האט א פוסק אויף וועמען זיך סומך צו זיין קען מען שוין נישט פרענן קיין קשיות.

*

אב״ד קרית רמ״א: בית שמש איז זייער א חשוב׳ע שטאט.

רבינו: וראה בטוב ירושלים...

אב״ד קרית רמ״א: יא, דאס איז פונקט ווי ירושלים.

רבינו: דא מאכט מען אויך א ברכה א שהחיינו?

אב״ד קרית רמ״א: יא, אלע מנהגים פון ירושלים פירט מען זיך דא אויך.

א׳ הנוכחים: אויך אין בני ברק פירט מען זיך אזוי.

רבינו: בני ברק איז דאך שוין נישט פון דעם ישוב פון די ספרדים.

אב״ד קרית רמ״א: ס׳איז שוין געווארן אזוי איינגעפירט אז מ׳פירט זיך אזוי ווי אין ירושלים, מ׳קען שוין נישט משנה זיין אזא זאך.

וכיבד את רבינו בברכת לחיים

ובירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל קענען זיצן על התורה ועל העבודה מיט הרחבת הדעת און אלעם גוטן, און מיט בריאת השלימות.

אב״ד קרית רמ״א: אמן, אריכות ימים ושנים, מ׳זאל קענען מרחיב זיין די גבולי הקדושה, לרומם קרן התורה אין די גאנצע וועלט.

---

23 כפי שכתוב המחבר בשו״ע (או״ח סי׳ כ״ה ס״ה) וז״ל: ויניח של יד תחלה ויברך להניח תפילין ואחר כך יניח של ראש, ולא יברך כי אם ברכה אחת לשתיהם.

24 וז״ל המחבר (שו״ע או״ח סי׳ תכ״ב ס״ב): ״ויש אומרים שאף הצבור אין מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף, וזה דעת הרמב״ם וכן נוהגין בכל א״י וסביבותיה. וכתב הרמ״א: ויש אומרים דגם יחיד מברך עליו (טור בשם הרא״ש ור״ת). וכן נוהגין במדינות אלו״.

25 וז״ל המחבר (סי׳ תע״ד סעי׳ א): שותה כוס שני ואין מברך עליו לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה, שאין מברכין בורא פרי הגפן כי אם על כוס של קידוש ועל כוס של ברכת המזון, ואין מברכין על הגפן כי אם אחר כוס רביעי. וע״ז מוסיף הרמ״א: והמנהג בין האשכנזים לברך ברכה ראשונה על כל כוס וכוס, אבל ברכה אחרונה אין מברכין רק אחר האחרון לבד וכן דעת רוב הגאונים, ע״כ.

בוקר טוב ישראל

עם הסקסופונים של

יובל דיין

יום שלישי, ט"ו באלול תשפ"ד, 17 בספטמבר 2024

שעה 08:00

אולם הקונצרטים ע"ש לאונרד ברנשטיין

כניסה חופשית

מר יוסף יוסף
ומרת רחל רחל
מתכבדים להזמינכם
לחתונת בנם
מר יוסף יוסף
עם
מרת רחל רחל
בת
מר יעקב יעקב
ולרעייתו מרת לאה לאה

אַשְׁרֵי מִי שֶׁבָּא לְכָאן וְתַלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ

הזמנה נכבדה

בכבודה של תורה
כיאות וראוי ללומדי תורה,
הננו מתכבדים בזה להזמין בהזמנת כבוד
וערך רם את מע"כ חתני התורה באו"א בשמו הטוב יבורך, לבוא לקחת חבל

אצל חגיגת התורה מעמד אדיר ונהדר

סיום מסכת בבא קמא

והתחלת מסכת בבא מציעא

זַכָּאִין בַּד שְׁמַעְתָּתוֹן שַׁבָּח דָּא שִׁירָתָא קְבִיעִין כֵּן תְּהֵוֹון בְּהַנָּהוּ חֲבוּרָתָא

ע"י אלפי לומדי החבורה של רבי

עטרת תפארת ראשינו **כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א**

חבורת יסודי התורה דסאטמאר

אשר יתקיים ברוב פאר והדר, גילה רנה דיצה וחדוה, בתוך ובמחול במקהלות
אלפי הלומדים, רבנן ותלמידיהון, אברכים ובעלי בתים יקרים ופני העדה

במוצאי יום מנוחה
מוצש"ק פרשת חיי שרה תשפ"ז לפ"ק

באולם המפואר קאנטינענטאל

75 Rutledge St. Brooklyn, NY 11211

בשעה 8:30

בראשות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

אשר יופיע בהדרו וישמיע דברי אלקים חיים לרגל המאורע

סעודה רחבה לגמרה של תורה וסעודתא דדוד
מלכא משיחא יהיה מוכן לכל הקהל הקודש

תקוותינו איתנה להגדיל תורה ולהאדירה ולרומם קרן התורה בתוכנו
ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך
מתוך הרחבת הדעת עדי נזכה לביאת הגואל במהרה בימינו אמן

המצפים לקבל פניכם באהבה ובשמחה

הנהלת החבורה